

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10328

GEKLIBENE LIDER

Moses Schulstein

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה שולשטיין

געקליבענע לידער

ווארשע, 1954

פארלאג „יודיש בוך“

M. SZULSZTEJN
WIERSZE WYBRANE

Redaktor: B. HELLER

רעדאקטאר: ב. העלער

Okladkę projektował: I. REJZMAN

הילע געצויכנט: י. רייזמאן

Printed in Poland

Wydawnictwo „Idisz Buch“

Warszawa, Nowogrodzka 5

Nr zam. 1519. Nakład 5,500 egz. Druk ukończono we wrześniu 1954 r.

Ark. druk. 10,25. Ark. wyd. 6. Pap. dzieł. żeber. III kl. 70×100 cm 80 g

Druk RSW „Prasa“, Warszawa, Tarczyńska 3.

5-B-54676

I

דער טאטע שמרייקט

— נו, קינדער, שמיל זאל זיין, נו, קינדער, שווייגט —
זאגט א מאמע ביין, זאגט א מאמע גיך.
— נו, קינדער, שמיל, דער טאטע שמרייקט,
און אז דער טאטע שמרייקט —
שמרייקן אויך די טעפלעך אויף דער קיך.

שלאפט מען — און מיט הונגער אונטער קאפ,
אונטער קאפ געלייגט,
אונטער קאפ און האנט...

— אוי, מאמע, ס'פינצער, פינצער, ווי נא טאט.
— נו, קינדער, שמיל, דער טאטע שמרייקט,
און אז דער טאטע שמרייקט —
שמרייקט בינאכט דאס לעמפל אויף דער וואנט.

דערציילט אזוי א מאמע — א מאמע נאך דערציילט,
און קינדער ווערן קיינמאל, קיינמאל מיד צו הערן...
— וועט דער טאטע קומען,
און דעם שמרייק געווינען.

און ברענגען טיער פון שמרייק, —
— מיר — א קלייד א נייע,
— מיר — שיכעלעך א פאר,
— און מיר... און מיר... און מיר... —
אזא-גרויסן ברויט!
— און פאר מיר א פענדעלע,
א פענדעלע א רויטס.

ווארט מען אפ א נאכט, א טאג, א צווייטן און א דריטן:
וועט אַנקומען א גרוס פון שמרייק,
א גרוס פון שמרייק א גומער.

וועט אַנקומען, וועט קומען — און געקומען אויפדערנאכט —
געברענגט א גרוס — געברענגט אהיים א טאטן אונטער הענט:
קאפ אין ווינדן,

קאפ אין בלוט א סך, א סך, א סך,
קאפ אין באנדן, אין באנדאזשן ווייסע אינגעבונדן,
אינגעוויקלט און פארוויקלט, ווי א הויפטל קרויט.
און פון באנדן, אונטער וויסקייטן אפער,
ווי צוויי גלאנצנדיקע שטיקלעך אייז פון אונטער שניי, —
קוקן אויגן פראסטיק, קאלט און שמום,
קוקן אויגן ווייטיקדיק אזוי.
בלייבט א מאמע ליגן שטיל און שווער,
בלייבט א מאמע ליגן און ער שווייגט,
און פאר קינדער נישט געברענגט,
נישט געברענגט פון שמריק —

קיין קליידעלעך,
קיין שיבעלעך,
און נישט קיין ברויט,
נאר א העמד מיט בלוט, —
א פענדעלע, א פענדעלע,
א רויטס.

יוסף קאשעווסקי

אז נישט געצימערט האט דער טראַט, ווען מ'איז געגאנגען,
נישט געשוידערט האט דאס הארץ פאר פחד און געפאר, —
אויף ברוקן שטיינערנע, אין בלוטיקע געראנגלען
קען זיין אליין דאס הארץ אויך ווי א שטיין נאך הארט.

איז וואָס דען. כליי און שויט, און גרויל, און בלוט,
ווען געווימער זינגט און ראַשט אין הערצער? —
איז גוט דערמאָנען איצט אין גאַנג, אין רוש פון טריט —
אויגוסט ניינצנהונדערט פּערצן.

מ'איז פריש אזוי און וואַרעם נאָך די ווונד, און אָפּגעדעקט;
און פליסט פון אונדז אַליץ מער מיט בלוטן נייע, —
ביסטו, ווי מיר, ווי אלע דאָ, אַוועק
מיט מאַנענדיקן קול און הייסן בלוט צושטייער.

אַוועק אזוי אויף פיין, אויף זאַלפּ, אויף שונאָס שווערד,
אַ שטאַלצער אַט-אַזאַ, אַ, חבר מיינער,
און דאַרף מען וווּ — איז קיינמאַל שוין נישט שווער
דעם קאַפּ אויך אַ פאַרבלוטיקטן אַוועקלייגן אויף שטיינער — — —

איז אָפּגעגאַנגען נאָך אַ מאָג אין אומרו און אין וויי,
נאָר ווי אַ הייסער קנויט אין אונדז געבליבן זיענע רגע,
און ווידער אומעמוס אויף שווערד, אויף זאַלפּ, אויף בליי —
אויגוסט רוט מאַרשירט אויף אלע וועגן.

און ווען עס וועט אַ פאַל טון הילכיק יענע שעה,
זיי אַ גראַנאַט פון בונט אויף קעפּ פון הענקער —
געשווורן האָבן מיר ביים בלוט און ביי דער רויטער פאַן —
קיינמאַל נישט פאַרגעסן, קיינמאַל, קיינמאַל שענקען.

גייען יאמן

גייען, גייען יאמן, גייען אין א מארש,
אומרו אונטער פיאטעס, אומרו גיכער שלאגט,
דראונג אין די פויסטן, אין די פויסטן — ראש,
רופט א פויק און פייקלט — אונטער פיס דער ברוק.

פויקן פון ווארשטאטן, פויקן פון קאמיונג,
רוף אויף קעפ פארווארפן, רוף פון רויטער פאן —
— העי, פון געסלעך קרומע האסטיקער צעמראג
אנזאגן אויף גאסן: מיר, מיר זענען דא!

זאלן שונאים הערן אומרואיקן מראט;
שמילן האס פון היימען — הויך דערלאנג אין גאנג!
העכער מיט געשריי! מיט שמאלצע ניינצן יאר
איז אזוי געגאנגען נפתלי צו דער וואנט.

גייען, גייען יאמן, גייען אין א מארש,
אומרו אונטער פיאטעס, אומרו גיכער שלאגט,
דראונג אין די פויסטן, אין די פויסטן — ראש,
רופט א פויק און פייקלט — אונטער פיס דער ברוק.

צימערן גארדינען, צימערט ווייכע האנט,
איבער שמילע דילן צימערן די טריט,
אויסגעשרייען שפיוק שמעכן דורך געזאנג:
— נידער! און — זאל לעבן! — נידער! — נידער! — ניד... —

ווער האט נישט דערענדיקט, ווער האט נישט דערזאגט,
וועמען האט די וונד דערשטיקט געשריי פון מויל,
וועמען האט געמראפן... וועמען דארט ביים ראג... —
עמעצן דערווארגן האט דאס קול א קויל....

בלומיקער די ווונדן, גליאיקער — דאס ווארש,
הילכיקער און העכער, הויך געזאנג אין גאנג!
העכער מיט געזאנג! מיט שטאלצע ניינצן יאר
האט אזוי געזונגען נפתלי אונטער וואנט.

גייען, גייען יאמן, גייען אין א מארש,
אומרו אונטער פיאטעס, אומרו גיכער שלאגט,
דראונג אין די פויסמן, אין די פויסמן — רעש,
רופט א פויק און פייקלט — אונטער טריט דער ברוק.

אויף אונדזערע זיידן און אונדזערע זיידן
אויף אונדזערע זיידן און אונדזערע זיידן
אויף אונדזערע זיידן און אונדזערע זיידן
אויף אונדזערע זיידן און אונדזערע זיידן

דורך קראמעס

1.

אלע קעשענעס שוין דורכגענישמערט,
דורכגענישמערט, דורכגעמישט געניט,
איז פון בלעטלעך אלע דורכגעמישטע
געבליבן נאך א לעצט-פארצייכנט ליד.

לויפן פלינקע פינגער אייליק נאכאמאל ארום,
ווי עיפושדיקע שמשורעס, אויף מוין גוף:
— הא, פארען פאפירן נאך? און די ביבולע ווו?
אין דאס? נו, יא... א לעצטער דירעקטיוו...

אלע לידער שוין צונויפגעקליבן,
דורכגענישמערט, דורכגעמישט געשווינד —
איז א ליד, א ליד נאך איינס געבליבן —
זינגט עס איצט אין מיר צווישן ווענט.

2.

אינדערפרי. מען האט אונדז שוין געציילט,
געציילט — אויף יעדן קאפ א לחמא וברויט —
שניידן איין זיך איצטער אונדזערע ציין,
ווי מעכטע זעגן אין זיין הארטער הויט.

און מיט פינגער קנאכיקע און שטייפע
לעכערן מיר, גראבן מיר זיך איין
אינעם ווייך אין טיפן אינעם פייכטן,
ווי מיט רידלעס אין א קלעפיק-פייכטן ליים.

א בים, א זופ, און ליכטיק פון דער שיסל
שפיגלען אויגן אונדזערע ארויס ביי יעדן זופ —
איז העי זשע, זאל א ליד זיך איצטער גיסן
הויך און ברייט פון אונדזער יעדנס ליי.

אױעק מיט מויערן, סופיט, מיט דיל, מיט נארע!
פאר קולות אונדזערע ווערט ענג, ווערט ענג,
אז געוונגען — זאל די לופט צעשפארן,
אז געוונגען — זאלן פלאצן ווענמ! הוי!

ס'איז איצט איין גוף, איין קאפ פון דרייסיק קעפ,
און אין צעלע — אלע וווּ נ'אויך הויט —
גיסט א ליד פון לופ צו ליפן — קלעפיק,
ווי קלעפיק ס'איז דאס שווארצע, ראזאױאנע ברויט.

3

דורך קראמעס פון ווייט צי פון נאענט —
אלצייגס אומעמוס קוקט אריין —
דער זעלבער הימל דער בלאַער,
די זעלבע זון, וואָס שיינט.

איז הימל היינט גראַ פון פארמאָג אָן,
און זון אזוי קארט איז און ברונג, —
זיצן מיר דאָ און מיר טראַגן
א זון אין אונדזערע אויגן.

ס'איז עמעץ געקומען פון ווייט,
געקומען צו אונדז און צוזאמען
געזעצט זיך, געלערנט, דערציילט —
איז ליכטיק געוואָרן אין קאמער!

איז גוט איצטער הערן און וויסן,
אז ווייט אויף דער ערד ערגעצוו,
אין זעלבע שטיינערנע תפוסות
זענען דאָ אויך זעלבע ווי מיר.

און אויף ווענט אַט זעלבע גראַע,
דורך קראמעס קוקט דארטן אריין
דער זעלבער הימל דער בלאַער,
די זעלבע זון, וואָס שיינט.

נאכט אין צעלע. פינצטערניש און שווייגן
ליגן מיר א חברה אויפן דיל.
איז נאך דא אן ארט ווו צום פארלייגן —
סטייען מיר און סטייען אזויפיל.

וואס זשע בלייבט דען איצטער, וואס זשע בלייבט דען אונדז? —
קום, ברודערקע, אזוועקלייגן דעם קאפ
אויפן ברעט אויף הארטן פון דעזשים,
און פארניין זיך אינעם דרייסיק אטעמדיקן בראפ.

וועמעס קויט און וועמעס קאפ, און וועמעס האר,
וועמעס שוויים און וועמעס לייז — אלציינס,
דרייסיק בראפן, דרייסיק אטעמט אין איין כאר,
אין יעדן ווינקעלע די לופט צערויסט.

קריכן שעהן — עך, ווער וועט דען שלאפן,
ווער וועט שלאפן כאטש א שעה א גאנצע?
אז ס'איז אונדזער דעזשים באוואפנט
מיט תפיסות, מיט קראטעס און מיט... וואנצן.

איז נאך דא אן ארט ווו צום פארלייגן —
סטייען זיי און סטייען אזויפיל —
נאכט אין צעלע. פינצטערניש און שווייגן.
ליגן מיר א חברה אויפן דיל.

אינמיטן נאכט
האט מען גערופן טמעצן פון אונדז —
אינמיטן נאכט,
מיר האבן אלע לאנג געוואכט,
געוואכט,
געהערט:
ווייט,
אין קארידארן-טיף
גייען אפ די טריט
שטיל,
שווער,

אין פון ווייט,
פון קארדארן-טיף
שמענט אריין זיך שארף
אין אונדזער אינגעווייד:

— דאכט:

מען שרייט?

— הא?...

— וואס?...

— שא...
יא,

מען שרייט !!

— מ ע ז ש ד י י פ !!!

אינמיטן נאכט

האט מען גערופן עמעצן פון אונדז —

אינמיטן נאכט,

מיר האבן אלע לאנג געוואכט,

געוואכט.

מיט די אויסגעוויקסע, געלע מחזור-בלעמער —
זאלסט נישט קאנען זען.

געוויס, געוויס איז מיר א שאד, מאמע,
וואס דו וועסט איצט נישט הערן אט די סמראפן,
און נישט פארשטיין אפילו מיינע רייד,
כאטש נאענט זענען זיי,
זיי דו אליין.

2. קוק איך ווען אויף דיר...

קוק איך ווען אויף דיר, און ס'טוט מיר אזוי באנג
און אין הארץ מיינס פיקט אזוי און וואַרקעט:
— אוי, פאַרוואָס ביסטו נישט קיין מאמע אַט אזא,
ווי עס לייענט זיך דאָרט ביי מאַקסיס גאַרקני. —

...איז געגאַנגען פאַוועל מיט דער מאמען.
„פאַן — אַ רוימער פּויגל פליט פון האַנט“, —
גייט אַקעגן ביידן גלייך, צוזאַמען
„ביקסן-שוּחה אָנגעשמעלמע, ווי אַ קאַס“.

ווי ביי פאַוולען, איז ביי אונדז היינט ערשמער מאַן,
וועט אין רוים פון פאַן זיך וויקלען אונדזער שטאַט,
נאָר אַנשמאַט גיין מיט מיר אייניגעס אין דער ריי,
וועסטו גאָר באַוויינען כאַלד מיין יעדן טראַט.

און אַנשמאַט טראַגן פולע טעפּלעך שווערע
אונטער דער פאַטשיילע פראַקלאַמאַציעס צו די טוירן,
טראַגסטו שמענדיק אין די טעפּלעך — טרערן,
טרערן אויסגעגאַמענע אויף דיין גורל.

וויינסט און בעטסט ביי גאַט פאַר רו, פאַר זאַט,
און פּרעמד איז דיר נאָך אַלץ די פרייד פון מאַרגן, —
אוי, פאַרוואָס ביסטו נישט קיין מאמע אַט אזא,
ווי עס לייענט זיך דאָרט ביי מאַקסיס גאַרקני.

3. נאך ווינציק...

ס'איז נאך ווינציק, ווינציק דאס,
וואס האסט מיר געבוירן ווי א מאמע,
און קליינערדייט געכאוועט אויף די הענט,
נאך ווינציק, ווינציק האס —
כ'זאל איצמער דעקלאמירן הויך צו דיר אליין
מיט ווערטער ווייכע, אידעלע, ווי סאמעט:
— א, ו א מ א ע!...

אז ווייט פון דיר איז איצמער דער מהלך,
ווי כ'האב האסטמיקער געלערנט זיך גיין, —
נישט נאך ווי א קליינינקער צוא,
וואס לערנט זיך
און דראפעט זיך
ביי ווענט,
ביי בענקעלעך
צום וואקלען און צום פאלן
אונטער ווייכן, מאמעשן און נאנמן פארטער, —
נאך ג י י ן
אויף גאסן-ברוקן שטיינערנע און הארטיגע,
אפילו אונטער הימלען פול מיט בליי.

אז כ'האב געלערנט זיך רעדן, —
נישט נאך ביי דיר א קליינינקער צוא,
וואס לערנט זיך און שטאמלט מיט דער צונג
פאר ערשמער מאמע-פרייד, —
נאך ר ע ד ן —
שרייען הויך מיט גרויליק-וויימיקדיקן אויסגעשריי
פון פיין —

איז נאך ווינציק, ווינציק דאס,
וואס האסט מיך געבוירן ווי א מאמע, —
און וועט אפילו ווען דעריאגן מיך אין גאנג
דיין שמים,
דיין טרער,
וואס בעמ,
וואס ווארנט, —
וועט זי דערטרינקען ווערן סיי זוי סיי
אין שלאקסרענגס
פון שמורעס.

א נייער קאלענדאר

מיין טאטע האט געקויפט א נייעם קאלענדאר,
הענגט ער אויף דער וואנט ביי אונדז אין שטיבל,
קוקט אראפ פון אים א צדיק אין א ראם,
א צדיק אין א טכויר, צי אין א ביבער.

זייט מוחל, רבי, האט נישט קיין פאריבל,
וואס עס זיצט א יונג מיט א טשופרינע,
געבוירן איבער ביבער קעגנאיבער,
און נאכט נאך נאכט ער לאזט נישט צו די שכינה...

עס קוקט דער יונג און ס'קוקט דער צדיק — ברוגז.
מיר דאכט, ער זיצט אין כילד ווי א פארשפארטער,
קערט אפ אן אומצופרידענער די אויגן,
און ווי מיט אומגעדולד דאס ענדע יאר דערווארט ער...

רינט ווילגאטנע פייכטקייט אויפן קאלענדאר,
רינט אראפ פון וואנט אין אונדזער שטיבל,
איז נאס דעם צדיקס שמערן, קוק איך און מיר דאכט:
ס'שוויצט דער צדיק אין זיין שמריימל, אין זיין ביבער.

און דאך איז קאלט — ס'איז קאלטער יאנואר,
כ'איז קאלטער יאנואר אין קאלטן שטיבל —
און קאלט דארף זיין דעם צדיק אויפן קאלענדאר —
זייט זשע מוחל, רבי, האט נישט קיין פאריבל.

א פרימאָרגן אין דער היים

א פרימאָרגן אין דער היים.
ווי שפעט ס'איז, וויים איך נישט —
דער זייגער אויף דער וואַנט
איז קאָליע שוין פון לאַנג.
גלייכגילטיק און רואיק הענגט דער אומרו —
א שטומע צונג.
דאָס פערטע פיסל
פון אַן אלטער און צעהאַקטער טאַבורעמקע
האַט אינגאַנצן אויסגעברענט אין קיכל
און דערוואַרעמט קוים אַ משייניק וואַסער.
מיט אַ דינעם בליק, ווי מיט אַ מעסער,
מעסט מיין מאַמע דורך אַ ברויט
און רעכנט אויס,
צי ס'וועט זיין גענוג אויף היינט,
צי נישט,
און מיט אַ צימערדיקער האַנט
און מיט אַ שווער געמיט און האַרץ, —
אַ מיט אַ שווערער האַרץ,
ווי בעת מען לאַזט אַראָפּ אין ים אַריין
שווערע, פולע זעק מיט שפייז-פראָדוקטן —
לאַזט זי פאַרויכטיק אַראָפּ אין אַ גלאַז מי
צוויי שטיקלעך צוקער...

מיידלעך

מיידלעך מיינע, טויערע.
כ'גיי מיט אייך.
ס'איז גרינג און זינגענדיק דער גאנג.
מיר גייען דורך דער סאמע מיט פון גאס.
מיר אילן זיך, —
נישטא קיין צייט...

כ'ווייס,
און אזוי איז עס:
אנשמאט
דער בענקעניש
פון יענע לידער און ראטאנען —
טראגט מיסתמא פון אייך יעדער:
א לאזונג אויף די ליפן
און א טראנספארענט באהאלטן אין בוזים.

מיידלעך מיינע, טויערע.
ס'האבן אייך שמענדיק פאעטן געזען
דורך זיידענעם וואלן-געפלעכט —
און איך
זע אייך איצטער פון דאנען
דורכן אייזערנעם קראפן-געפלעכט פון...
(איר ווייסט שוין פון וואנען..).

מיר זענען ביידע דאָ געגאָנגען...

מיר זענען ביידע דאָ געגאָנגען זאלבעצווויי,
געגאָנגען זאלבעצווויי
און זאלבעמויזנט,
ווען אויפגעשמאָנען איז אַ גאָס
פאַר בלוט,
פאַר לויי,
מיט אומרו
און מיט מוט
אין הונגעריקע פּוּיסטן.

מיר זענען ביידע דאָ געגאָנגען זאלבעצווויי,
מיר זענען דאָ געגאָנגען
זאלבעמויזנט —
האַט אויפגעהילכט אַ גאָס
מיט קולות
און מיט בליי,
מיט פּוּיער
און מיט זאַלץ
און היציקע גערוישן.

און אין גערויש,
אין אויסגעמיש פון טריט,
פון שנעלע און צעפלאַטערטע געיעגן,
אין הייסן און אין שווינדלענדיקן לויף —
מיר האָבן זיך פאַרלוירן
אויף דער גיך
אין פלאַנטער און אין ענגשאַפט און באַוועגונג,
און אין גערויש, אין פלאַנטער און געלויף,
אין אויסגעמיש פון טריט —
כ'האַב דיך געזוכט,
און אויפן לויטן ברוק,
אויף האַרמין גאַסן-ברוק —

געפונען טראַפנס בלום,
טראַפנס פון דיין בלום,
און אויפן ראַג,
אויף רייכן, פּרעמדן ראַג
האַט אַ קאַלמער שטיין
געקילט דיין הייסן קאַפּ...

האַסמ היינט געשמייכלט צו מיר...

האַסמ היינט געשמייכלט צו מיר,
כ'האַב געזען,
ס'האַט דיין מיידלשער קאַפּ זיך געוויגט
צווישן צוויי באַנגעמן אויפגעהויבענע, שלאַנקע,
זוי דינע ניינצן יאָר.

געווען איז שמיל אין זאַל.
אַרום מיר האַט זיך דערוואַרטונג געוויקלט.
כ'האַב קוים געהערט:
" — דער באַשולדיקונגס-אַקט וואַרפט פאַר
דער פּריילן...
...עס לוימעט דער אַרטיקל...
...אונטערן פאַראַגראַף..."
דערנאָך האַסטו אַ זיכערע פאַרתויבן אַ האַנט,
זוי לענין אויפן בילד:
— נישט אַזאַ קראַפט...
און דערנאָך האַב איך ווידער געהערט:
" — אין נאַמען פון געזעץ —
דער אורטייל באַשמעטיקט..."
ואון אויפן קרייץ
איז יעזוס געהאַנגען, געשוויגן,
דעם קאַפּ אַראַפּגעלאַזט —
כ ם כ י ם — — —

האַסמ היינט געשמייכלט צו מיר.
כ'האַב געזען,
ס'האַט דיין מיידלשער קאַפּ זיך אויפגעהויבן שטייף,
און פון צווישן צוויי באַנגעמן אויפגעהויבענע
האַסטו געשמייכלט, געשמייכלט צו מיר —
— צו ם וו י ד ע ר ז ע ז! —

ברעגן, ברעגן, ווייסל-ברעגן, כ'שמי און קאן נישט גיין פונדאנען, —
וואס זשע קענען ווייסל-ברעגן, גרינע ברעגן דען דערמאנען?

אינעם ווייסל-לאנד איז פרוילונג. גרינען פעלדער, כיימער בליען,
נאָר אויף ערד, אין לאַנד פון ווייסל יעדער כוים וואַקסט אויס אַ תּלִיה.

ציטאָדעלן־זוּענט ביי זיימן, שטאַרצן קעפּ פון פּאַוויליאַנען.
שווייגן ברעגן, הערן ברעגן, ערגעץ שפּאַנען טויט־פּלוטאַנען.

אויף דער ווייסל שווימט אַ שיפּל, פּירט צו צום ברעג געהילן.
ערגעץ שטעלט מען איצט אַ תּלִיה, פּאַלן קלעפּ באַגינען, שטיל.

שווימען שיפלעך אויף דער ווייסל, שווימען יאָרן יאָר נאָך יאָר,
און אויף תּלִיות ווינט שוין הוידעט, טרייסלט ווינט פון פינפטן יאָר.

לאַנד אין בלוט און לאַנד אין שמרייקן, טרייסלט לאַנד, גוכע־חניעס
טרייסלט.

רינען, רינען רוימע רימשקעס פון דער וואַלגע בוי דער ווייסל.

וויפּל נעמען, וויפּל נעמען, ווער ס'איז דאָ געווען, פּאַרכליבן,
מיט געבוי, מיט בלוט אין טיפּקייט פון דער ערד אַט דאָ פּאַרשריבן. —

נאַכט אויף ווייסל, נאַכט אין שווייגן. אַ קאַרעטקע איז פּאַרפּאַרן.
קעפּ. זשאַנדאַרמען. בליצט רציחה, בליצט פון אויגן, שאַבליעס, שפּאַרן.

שאַטנס זיך ביי זייט אַ גלח, אַרום האַלדן אַ תּפִילת פּלעכט זיך,
שאַקלט זיך אַ רב און שעפּטשעט מיט די פרומע, ריינע לעפּצן.

אַ קאַרעטקע — אַפּגעפּאַרן, בלוט אין ווייסל — אַפּגעפּלאַסן.
און אויף קעפּ פון פּאַוויליאַנען וואַקסן לאַנג שוין נייע גראַזן.

אינעם לאַנד איז ווידער פּרילינג, גרינען פעלדער, ביימער בליען,
נאַר אויף ערד, אין לאַנד פון ווייסל יעדער בוים וואַקסט אויס אַ תּלִיהָ.

— ברעגן, ברעגן, ווייסל-ברעגן, כּישטוי און קען נישט גיין פּונדאָנען,
— ווייסל-ברעגן, גרינע ברעגן, וואָס זשע קענט איר נאָך דערמאָנען?

ק א נ א ל י ן

האַט בלאַטיקע קאַנאַלן-טיף געטרונקען ראָזעס בלוט,
און זומפ קאַנאַלישער געקילט האַט ליבקנעכטס ווונדן —
זענען ווונדן אויפגעגאַנגען רויטער פון דער טיף,
האַבן ווונדן רויטער נאָך געצונדן...

טריפן אָפּ די לעצטע טראָפּנס, לעצטע גמיסה-זווערטיגער טריפן,
אונטער זומפיקע קאַנאַלן, אונטער בלאַטיקע קאַנאַלן,
אונטן — ווונדיקער געשריי, און אויבן — שפּאַרן-קלאַנג פון שמיזל,
נאָך העכער זענען גמיסה-כאַרכלען אויפגעגאַן — סיגנאַלן — —

האַט נאַכאַמאַל אַ רים געטאַן געשריי זיך פון קאַנאַלן טיפּע,
פון קאַזאַרמעס, אונטערערדן, קאַנצענטראַציע-לאַנערס,
האַט נאַכאַמאַל אַ רים געטאַן געשריי פון ראָזעס שוועסטער, ליבקנעכטס
ברידער,
און נאָך שטייפער האַט פאַרקרעמפט זיך פּוּיסט פון ווייטיק, פּוּיסט פון
וואַגן.

האַט זיך אינעם בליק פאַרשטאַכן שאַרף פון שוואַרצע האַקנקרייצן,
ריגען אָפּעט רויטע לוזשעס פון מיין קלאַס אויף דייטשלאַנדס גאַסן —
וועט אַ זון פון מיינע יאָרן דען באַווייזן בלענדן, פלייצן,
אויסצומריקענען אַזויפיל נאַסע, קלעפיקע באַנדאַזשן?

וועט אַ זון באַווייזן בלענדן, טריקענען אַזויפיל ווונדן? —
בלוט — פון שיידעמאַן און נאַסקע, פון צערגיבעל און פון הימלער, —
ס'איז דאָס בלוט און ס'זענען ווונדן — פון איין קייט — די זעלבע
רינגען,
ס'איז דאָס בלוט און ס'זענען ווונדן — פון איין ביימיש — די זעלבע
רימלעך.

טריפן אָפּ די לעצמע טראַפּנס, לעצמע גמסחה-זוערמער טריפן,
אונטער בלאַטיקע קאַנאַלן, אונטער טיפע אונטערערדן,
שווימט דער ריין און אומריכוואַליעס טראַגן לעצמע רוימע רופן,
לויפן כוואַליעס, לויפן רופן און אויף הערצער — שטוינער שווערע.

איילט דער ריין זיך צו דערציילן, איילט דער ריין נישט צו פאַרבאַרגן,
ס'פלאַצן געט שוין! ס'פלאַצן ווונדן, ווונדן פון פאַרניימע זעק!
שווימט דער ריין מיט בלוט פון גופים, שווימט כיינאַכט... נאָר
אויפצומאַרגנס
וועט דאָס בלוט, ווי אַ געווימער, שלאָגן גיך צו יעדן ברעג.

וועט דער רוימער ריין אַ ריס טאָן און אַרויס — אליאַרם-סינגאַלן,
און מיט תונדערט טויזנט רופן וועט אַזעק דער אומרו-שטראַם,
און פון טיפע אונטערערד, פון קאַזאַרמעס און קאַנאַלן
וועט דאָס לאַנד זיך ראַש אַ טראַג טאָן נ'אָ געשריי טאָן הויך: ר אַ ט —
פ ר אַ ט!

ב א ר י כ מ ן

לויפן באריכמן פון געגנטן ווייטע,
לויפן באריכמן, ווי ליכטיקע פונקען,
לייען איד, און כ'האלט די פארבאמענע זיימלעך
מיט פריידיקע פינגער.

האלט איד די זיימלעך — צעפלאמערטע פאנען,
לויפן די שורות און ס'לויפן אן וועגן,
וויקלען אין רויכן זיך נייע ראיאנען,
וויקלען זיך רוישיקע, שלאגלערישע מעג.

עס מעלדן איצט ווייטע, פארווארפענע סמעפעס,
וואס האבן דאס ערשטע מאל טריט ערשט געהערט, —
זיי מעלדן פון בויונג, פון קראפט און פון לעבן,
מיט שטאלגעקלאנג ערשטן פון האמער און סערפ.

לייען איד, אז ערגעץ ווערט איצמער געשמעלט
א פרישער קאלווירט און א פרישער זאוואד,
און אז ערגעץ אין ווייטן, אין ביראער פעלד
עפנט זיך אויף א נייע באד...

האט זיך דער פינפאר מיט טראקטערס צעזונגען,
האט זיך דער פינפאר מיט ליכטשיין צעשאמן, —
אין פינצטערע דעחפלעך — עלעקטרישע פונקען,
פונקען — און מוזינטער הענט בעזגראמאמען.

לויפן די שורות און ס'לויפט אן א טראקטער,
שניידט זיך אין טיפקייט מיט שארפן געשמאלמען,
און שליידערט ביי זיימן מיט גרודעס צעהאקמען,
און שליידערט ביי זיימן מיט גרודעס צעמאלמען.

זויים איך: דער שטאלענער טראקטער, וואָס פאַרט דאַרט, —
ער וועט אויך צוזאַמען, אינײַנעם צעמאַלן,
צעמאַלן, צערייבן מיין זיידנס קאַפּאַטע,
צעמאַלן מיין זיידנס אַתח־בַּחֲרַתְנוּ.

און כּוֹוִיִּים, אז אַם דאַרט, אויף באַריכטעמע ערדן,
ביז דאַנען אַהער האַ, — אַקטאַבער-לאַנד! —
האַסט אונדזערע טאַטעס אַלף-בית געלערנט,
און מיך — זוי צו האַלטן די ביקס אין דער האַנט...

II

לאַנד-אויס, לאַנד-אײן

איך האָב געזאָגט: אויף ווידערזען, מײנע ליבע,
איך האָב געזאָגט: אַ גוטע נאַכט, און בין צוועק,
ווען ס'האַט מיין היימלאַנד מיך פֿון זיך פֿאַרטרײַבן
אין פֿרעמדן, ווײַסן, אומבאַקאַנטן העק.

געלאָזט האָב איך אַ שאַטן דאַרפֿן בײַ מיין טויער,
וואָס האָט מיין הילכיקן געזאַנג באַזאָכט,
און ס'האַט זיך מיר געדאַכט, אז אינעם לעצטן לױער
נאָך גײט מיר נאָך די שטאַט, פֿאַרשמעלט מיט נאַכט.

פֿון גרענעץ שױן צוועק, האָט נאָך פֿון ווײַסן
געטראָגן זיך די הײם צו מיין געהער;
זי רײסט זיך מיט געקלאַנג פֿון שפּאַרן און פֿון קײטן,
און אין געוויינ פֿאַרגײט זיך שׂמיל די ערד. — — —

עס האָבן זיך פֿאַרקלערט די פֿרעמדע פעלדער,
אין יעדן לאַנד פֿאַרקלערט האָט זיך מיין טראַט,
דעם אַטעם האָב איך וווּ פֿאַרלוירן אין דער וועלט דאַרט
פֿאַר זוכנדיקער שײן, פֿאַר אומזײן און פֿאַרבאַט...

נאָר שׂמיל... — האָב איך מיין אַטעם אַ באַפעל געגעבן,
נאָר שׂמיל... — ביז איך האָב אים שױן נישט געהערט,
כ'האַב צוגעדריקט אַ שטומער צו דער ערד מיין לעבן,
און זײן האָב איך אַלײן געוואַלט אַ גרודע ערד.

די נאַכט איז שטום, געטריי און היט די וועגן,
מיט חידוש קוקן שמערן שׂמיל און שײן, —
צו וועט זיי דאַרפֿן אײנפֿאַלן צו פֿרעגן,
פֿאַרוואָס איך טאָר הײנט אויף דער ערד נישט זײן?

און קאַלט און בײז, מיט שטרענגע רײד, דערצאָגט,
האַב איך געהערט — אײראָפּע יאַגט מיך נאָך
מיט אויסגעמיש פֿון שפּראַכן: „רוקי האַרע!“
און „האַלט דאַרט, שׂמײַנבלייבן, די הענדע האַך!“

כ'הייב אויף די הענט — מיט גרום דער פריי, זשאנדארמען,
און נישט אויפן באפעל פון אייער וואָרט;
און כ'גיב די הענט און כ'גיב דאָס האַרץ דאָס וואָרעמס —
מיין נישט געפעלשטן, גילטיקן פאַספאַרמ.

צום בליק פון הויל געווער און רוימע צורת
האַב איך זיך צוגעקוקט און נישט געשמוינט, —
מיין אויג איז שוין געווינט צו פאַרבן פון מונדירן
און צום געבליצט פון קאלטן שמאַל געווינט.

זשאנדארמען, וואָכן, לייגט ס'געווער אַנידער!
כ'בין גלייכגילטיק צו אייער יעדן ריר, —
כ'האַב שוין געזען דעם טויט פון מיינע ברודער,
געפאַלענע אויף שמוינער לעבן מיר. — — —

דורך יעדער צוים האָב איך זיך דורכגעריסן,
זיך דורכגעריסן מיט מיין לעבן און געזאַנג;
כ'בין דאָ, חברים, ס'גייט פון מיר צווייטן
מיין מינדסטער שטויב פון ווייטן וואַנדער-גאַנג.

כ'בין דאָ, נאָר ס'קען מיך נישט קיין פרייד פאַרווייגן,
ווען כ'קוק, מיין היים, אַריין אין דיר פאַרקלערט,
און ווי אַ גוטער און גענימער קריגער,
כ'וועל צולייגן דאָס אויער צו דער ערד;

מיט אַפגעהאַקטן אַטעם וועל איך הערן
דורך גרענעצן, דורך פעלדער און דורך שמעט,
ווי גייסט, מיין היים, אין האַרבן יאָר, אין שווערן,
און ווי דער הייסער אומרו דיינער טרעט.

און ווי ס'כאַפט אויף אַ ווינט אַ פונק פון פייער,
כ'וועל אויפכאַפן דעם רויש פון וויימע טריט,
ווי לאַנג איך וועל נאָר הערן דיך פון ווייטיק שרייען,
וועט שמענדיק שרייען אויך מיט דיר מיין ליד.

פאַריו, 1937.

גאבס איז שפאניא

1. הארבסטיקער רעגן

ווי שמענדיק איז הארבסט אין אייראפע;
רעגנס, ווי שמענדיק, אין הארבסט,
הער איך, ווי ס'פאלן די טראפנס
אומעטיק, וויינענדיק, הארב...

כ'האב פיינט געהאט שמענדיק דעם רעגן,
דעם הארבסטיקן גרא האב איך פיינט, —
האב איך דערוואס זיך די רגע,
האב איך די רגע געלייענט:

„דאנק די פארגרעסערטע רעגנס,
וואס פאלן איצט איבער מאדריד,
קאן זיך דער פיינט נישט באוועגן,
נישט רוקן פארויס אויף קיין טריט...“

איך לען איצט מיין דורשטיקן קאפ אן
אויף דער פאררעגנטער שויב
און צו דעם געפלייץ פון די טראפנס
שיק איך מיין דאנק און מיין לויב.

דורך זיי, דורך די כמאריקע טראפנס,
צום פענצטערל, צום פאראפעט,
שווימט צו דאס צעווייקמע אייראפע
מיט שפאנישע, הארבסטיקע שמעט.

איך זע, ווי זיי שווענקען די פליגל
פון פיינמלעכען, פרעמדן פילאט —
וועט זיך דער מויט נישט צעווייגן
איבער די קינדער פון שמעט.

עם שווימט אויפן הימל אַ כמאַרע,
מיט רעגן, צי מיט דינאַמיט? —
אויך זי וועט מסתמא פאַרשפאַרן,
פאַרשמעלן דעם וועג קיין מאַדריד.

כמאַרע, מיין טייערע כמאַרע,
דורך דער פאַררעגנמער שויב,
ס'ליד, וואָס איז בלוטיק און וואַרעם,
שיק איך דיר אַפּ פאַר אַ לויב.

2. ווינאכט 1936 אין מאדריד

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עס חלומט א קינד פון מאדריד.

עס זעט, ווי אין ווונדערלעך-גומן און גליקלעכן טרוים
וואקסט אויס אין דער שטוב אזא שמראלנדיק-ליכטיקער בוים.

ער האט אזא שטאלצער זיין רחבות פאנאנדערגעלייגט,
די לעמפעלעך ווינקען, ווי שמערן, ארויס פון געצווייג.

— אוי, מאמע! — רופט אויס פונעם גליקלעכן חלום דאס קינד, —
עס שמויכלט פון שלאף, נאר עס הערט אים נישט קיינער אצינד...

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עס חלומט א קינד פון מאדריד:

צום ווינאכט-בוים קומט אן צופליען א מלאך אצינד,
ער שוועכט פון א וואלקן ארויס און איז לייכט ווי א וונט.

און צארט איז זיין בליק און זיין פנים איז גוט און איז מילד,
און בלאז איז זיין קלייד און עס פאלדעט זיך, ווי אויפן בילד...

ס'צעקלינגט זיך דאס גאלד פון די לאקן אין ליכטיקן רוים,
און ס'רוישן די פליגל און ס'שורשעט דאס זיידנס קויס-קוים.

און ווו נאר ער שיקט זיינע בליקן, ווערט ליכטיק נאך מער,
עס דאכט, ווי די זון וואלט אינגאנצן אראפ אויף דער ערד.

ער פליט פונעם הימל, פאר אים האט דער דאך זיך צעפראלט,
און גליק וועט ער ברענגען און רן וועט ער הימן דא באלד...

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עס חלומט א קינד פון מאדריד...

אן אַנדערער מלאך פליט אן פונעם הימל, פון ווייט, —
פון פייער און רויך — זיינע לאַקן, פון בלעך איז דאָס קלייד...

ער פליט פון אַ וואַלקן, ער פליט פונעם הייליקן רוים;
ער פליט קעגן שטאַט, קעגן רו, קעגן קינדערשן מרוים.

דער הימל און גאָט איבער אים און פון אונטן — די ערד,
און וווּ נאָר ער שיקט זיינע בליקן ווערט ליכטיק נאָך מער...

עס ציטערן מויערן אונטער זיין רוישיקן פלי,
און ס'בלייבט, אַ פאַרשעממע, צעריסן די מענטשלעכע מי.

עס קוקט אין די פלאמען מבולבל, צעשראַקן די נאַכט,
און הערט, ווי עס קלינגט און עס דונערט דער טויט אויפן דאָך.

— אַוי, מאַמע! — צעשרייט זיך פון שרעק און פון ווייטיק דאָס קינד,
עס וואַרפט זיך און וויינט, נאָר עס הערט אים נישט קינדער ציינד.

און אָפּן, צום דרויסן אַרויס, צו דער נאַכט, צו דער זועלמ,
עב זעמ, ווי עס האָט זיך דער הימל אין פּורפור פאַרשטעלמ.

און ס'לאָזן זיך נידריק אַראָפּ אַ פאַר פליגל צו אים,
און נעמען אים, גרויסע, צעשפּרייטע, מיט חושך אַרום.

עס פילט זייער הויך, זייער אַמעס אויף זיך און אַרום,
און צאַפלט אין אימה און שטיקט זיך און וואַרנט זיך אין אים. —

אַ נאַכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באַשימ.
און ס'שטאַרבט אונטער זיי און עס הלומט אַ קינד פון מאַדריד.

און אונטער צעוואַלגערטע מויערן, קוילן און פלאַם —
דער הלום ביי אים אויפן שמערן צעהאַקט און צעשראַמט.

עס שמיכלען די אויגן דורך שטיינער, דורך גרוז און דורך רויך,
און ס'שמשירען די ציינער צום הימל, צו גאָט, אין דער הויך.

3. צו דער ברענענדיקער שטאָט

הויך איז אַ פינצטערע כמאָרע באַפֿאלן,
שטאָט איז באַפֿאלן אַ פינצטערע שרעק,
הערט זי, ווי ס'מוזען די פרעמדע וואַנדאלן,
שלאַגן, ווי האַסטיקע כוואַליעס צום ברעג.

מופעט דאָס זאָמדיקע, הייסע מאַראַקאָ,
זשומט אינדערלופטן דאָס גרויזאָמע רוים,
שפייט איבער גאַסן, אויף דעכער און שטאַקן
רויכן, ווי ווילדן און גיפטיקן שוים.

מופען די טריט פון באַהאַלמעניע העקן,
רוקן זיך נענמער און רוקן זיך שווער,
שוואַרצע היילות, ווי פינצטערע פֿלעקן,
ווילן פאַרמיאוסן, פאַרשעמען דיין ערד.

יאַמערט אין הלל דער שטאַל פון סירענעס,
יאַמערט אַוועק אין פאַרוואַרפֿנסטער ווייט,
אונדזערע אַדערן — אומרואַנמעניעס,
הערן דיין מענטשליכען ווייטיק, גראַס שרייט.

מיינער, ווייטער, מעטאַלענער וואַיען,
דעכער צעטראַג זיך צו מענטשן און שמעט!
ס'לויפן דורך דיר די געוויינען פון פרויען,
קולות פון קינדער און זקנים-געבעט.

ווער קען דעם עלנמ פון אַפענע מירן,
פרייע, געלאָזן צו שאַנד און צו שפּאַמ?
ווער קען די בושה פון ליידיקע דירות,
הפּקר, פאַרלאָזן, אויף קיינעמס באַראַמ?

גיפטיקע, גליאיקע שלאַנגען אויף העלדזער —
וויקלען זיך פלאַמען אַרום אויף מאַדריד,
האַבן די טעג זיך פאַרעקשנמ, ווי פעלדזן,
האַט זיך דיין ווילן געשמעלט, ווי גראַניט.

ביזעווען פלאַמיקע צונגען און קנאַקן,
קניען געביידעס פאַרשעממע אין רויך, —
שטייג זשע, מאַדריד, ווי אַ ליכטיקער פאַקל,
גיי אויף אין פייער אַ שטאַלצע און הויך! — —

שמענדיק נאָך לעבן און רו אַ פאַרבענקמע,
עלנט, אַפילו אין חורבות צעשיט —
אונדז אויף דער ערד און דער צוקונפט אַ דענקמאַל —
הויך, אַ פאַרהויבענע שטיין וועט מאַדריד.

אויב ס'וועט נישט בלייבן קיין שטיין פאַר אַ סימן,
אויב ס'וועט פון חורבות נישט בלייבן קיין קויל —
וועלן דערהצילן די שמערן פון הימל,
ווי אונטער זיי האָט געדונערט מיט גרויל.

הערסטו, ווי ס'הילכט אינעם מעכטיקן ווונדער
אויף דער יבשה, אין לופט, אויפן ים?
דאָס האָט פאַרמאַסן זיך אונדזער יאַרהונדערט
מיט פאַרוואַקסענעס אוראַל און סס.

הויכן געשריי און געכרום פון אליאַרמען
האַט זיך געהאַרכזאַם די שטאַט אַנגעטרויט,
ס'וועט זיך נישט בייגן מאַדריד פאַר דערבאַרמונג,
זי האָט באַשווירן זיך: זיג אַדער טויט!

זע, ווי מיר האָבן די הייכן פאַרנומען
מיט אַ געטרייען און וואַכן געהער —
פליען באַשיצן די זון אויפן הימל,
פליען באַשיצן דאָס ברויט אויף דער ערד.

אונדזערע אַמעמס — די פרייע פראַפעלערס!
אונדזערע דופקס — דעם לעצטן מאַטאַר!
אינישפאַנען וועלן זיך ווינמן און שנעלער
פירן דעם ליכטיקן פלי פון אַ דור!

א פרוי אין מעטראַ

פון וואָנען פאָרט זי דאָס די פרוי אין ווייסן פארטעך?
פון מאַנאַזין, פאָבריק — אין אַוונטיקער שעה?
איר מידער קאָפּ פאלט צו צום באַנק-אַנלען דעם האַרמון
און צו דעם קילן, שוואַרצן פענצטער פון מעטראַ.

צי וואָרט אַ מאַן אויף איר מיט אַנגענעריימן קוש דאָרט,
וועט וועט זי זוכן ביים אַרויסגאַנג, פאַר די טרעפּ?
צי וואָרט אַ שטוב מיט גאַז-געזשוס, געגעריימן מישמעך,
מיט בלומען אויף די ווענט און אין די בלומען-מעפּ?

ווער ווייסט? איך ווייס נאָר, אַז איר פנים בעט זיך: אַפרו.
דורך פּודער-פאַרב פון באַקן פערלט דורך איר שווייס.
דער העלער בלאַנד, ווי מעש צעלאַזטער, פון איר קאָפּ רינט
אַראַפּ, אויף האַלדז און נאַקן פאלט ער שטראַמעטווייז.

גערוך פון מאַכאַק, צייטונגס-שאַרף, און ליבע-פליסמער.
זי כאַפט זיך אויף און כאַפט אַ בליק אין דער „הימאַ“,
און דרימלט. און רייסט אויף דעם בליק מיט מי אומזיסטער.
די סאַציעס לויפן דורך אין טומל, אין הויזאַ.

ווי שיינ זי שלאַפּט. זאַל מיין מחשבה איר נישט שמערן.
איר שלאַפּט און רן פון מיר ווערט אַפּגעהיט.
עס דעקן אירע וויעס צו אַ מאַג אַ שווערן,
און ס'ויל די וויעס אירע צודעקן מיין ליד.

פּרילינג

איך פּרעג, צי זאל איך זינגען וועגן פּרילינג,
כאַטש ס'איז ווי שמענדיק פּרילינג איצטער אויך —
כ'האַב מורא, ס'וועט דער בוים זיך נישט פּאַרהילן
אין נייעם צווייט — נאָר אין קאַנאַנען-רויך.

צוואַס-זשע ס'ליד? דער פּרילינג וועט עס דאַרפֿן?
איך זע אים ליגן שוין אויף דרערד פּאַרבּרענט,
פון דייטשע פּלאמען-וואַרפּערס אָפּגעשרפּעט,
אויף קויל און אש פּאַרטיליקט און פּאַרלענדט.

דאַס קלענסטע בלעטעלע, דאַס מינדסטע גרעזל,
וואכט-אויף און קורטשעט זיך אין סס-גערוך,
עס קומט די שוואַלב, ווו ס'איז איר נעסט געוועזן,
זי קאַן שוין מער דעם וועג אַהין נישט דורך.

עס ליגט איר נעסט, די לאנג שוין אויסגעבענקטע,
פאַרשליידערט און פאַרשאַמט אין רואין,
ס'פּאַלט אַ טויטן-שטראַל די שוואַלב אָן אָפּגעזענקטע —
נישט אין דער זון פאַרפּלאַנטערט איז איר פּלי...

איך פּרעג, צי זאל איך איצט דעם פּרילינג הערן,
וואָס וויל צום ליד מיט אַלץ וואָס שוין און גוט —
כ'האַב מורא, ס'וועט דאַס פּעלד שוין גרין נישט ווערן,
נאָר רויט — פון אונדזער מענטשלעך בלוט.

עס וויל צוריק אריין אין צווייג וואָס גיכער
דער קנאַספּ, וואָס האַט נאָר-וואָס זיך אויסגעפּיקט,
ווי ס'וויל דאַס נייע פּרילינג-ליד פון דיכטער
אין האַרץ אריין צוריק.

III

דאָס פאַרבאַרגענע ליד

ווי אין זיין טונקלער נעסט א פויגל — פרייד אין הארצן פלאטערט,
פאַטש ס'איז פון לאנג דאָס הארץ, פון אומרו און פון יאָר, פארמאטערט.

ווי קומט עס גאָר, וואָס פרייד איז אין א פינצטער הארץ פארענען?
בלויז איך און דו, מיין ליד, קאַנען פון דעם אנען.

ווען ס'לויערט די רוצה-האנט און זוכט מיין לייב-און-לעבן,
האַב איך אין זיך — און זיכערקייט, מיין ליד, דיך אָפגעגעבן.

איך הער זי קלאַפּט, די האַנט, ביי מיר באַגינען: עפּן! —
ווי גוט, וואָס זי קאָן נישט צום ליד אין הארצן טרעפּן!...

זי ווייסט מיין נאָמען, מיין אַדרעס, דעם וועג צו מיין געלעגער,
גאָר וווּ עס וווינט דאָס ליד אין הארץ — דאָס איז פאַר איר אוממעגלעך.

זי האָט א וויסן העק פאַר מיר, אן אָפגעצוימטן ער גען,
ווי ס'זאל מיין בליק אין דראַט-געפלאַנטער שטיקן זיך און ווערן.

זי האָט א כּיזע קויל וואָס וויל מיך אַניאַגן, דערגרייכן —
דאָס שטיקל בליי און בליישטיפּט, וואָס קאָן אלץ פאַרשטרייכן!...

און ס'איז די נעץ פון ראַגן היינט — צום כאַפּן בלויז מיין לעבן —
האַב איך אין זיך — און זיכערקייט, מיין ליד, דיך אָפגעגעבן.

גיט-אויף א פרייד אין מיר דורך יאָך און אומרו-צאַפּל,
א פרייד — אז ס'ליד אין הארץ וועט איר נישט כאַפּן!...

פאַריז, 1942

”לא סאנען“

(תפיסה-לידע)

1. פארשלאסן

די טיר פארהאקט. דער שליסל גרילצט געמיין,
גלייך ווי ער וואלט דאס הארץ געוואלט צעברעכן.
איך בלייב אין תפיסה-קאמער איין-זאליין,
און זיין א ייד איז איצטער מיין פארברעכן.

העי, וועכטער! — קלאפ איך אן אין טיר און ווענט —
צי בין איך שולדיק אין פארברעך דעם שווערן,
וואס ערגעץ אין א שטעטלע האט נישט געקענט
שטאט מיר, דעם מענטש, קיין קאץ געבוירן ווערן?

און וואלט עס יא אזוי, צום גס, געשען —
וואלט אויך די קאץ איר זיין געטראגן ווי א משא?
וואלט אויך איר בלומ געפארשט און נאכגעזען,
געפסקנט: טריפהנע און מיאוסע ראסע?

עס שווינגט די טיר, א זיכערע פארמאכט,
זי ענטפערט נישט און ס'ענטפערט נישט דער וועכטער,
און בלויז אין טיר דאס יודאש-איגל לאכט
מיט א צעלאזמן, שפאטישן געלעכטער...

2. אַל ייִן

דער וועכטער גייט אין קאַרדאָר,
די וואַנצן גייען אויפן שעניק,
איך שפיל זיך ווילד מיט מיינע האַר
און רייס אַ זשמעניע נאָך אַ זשמעניע.

דער לאַנגווייל רייסט און ווערט נישט מיד,
מיין האַנט, זעט אויס, שוין מיד אַוואַזי,
פאַרנעם איך זיך מיט וועכטערס מריט
און מיט דער שעניק-פּראַמענאַדע.

איך ווייס, עס איז דעם וועכטערס גאַנג,
און כ'וויל נישט, ער זאַל שטילער ווערן, —
ס'איז איינציק-לעבעדיקער קלאַנג,
וואָס כ'קען דאָ איצט אין תּפּיסה הערן...

דעם שעניק מו איך נישט קיין ריר,
איך לאָז די כּרואים רואיק שפּאַנען —
ס'איז ס'איינציק לעבן דאָ מיט מיר,
וואָס איז נאָך, אויסער מינים, פאַראַנען...

3. לא סאנטעי

לא סאנטעי — וואָס איז איר נאָמען אויסן?
לא סאנטעי — געזונט אויף אונדזער לשון, —
כ'זע שוין, ווי אזוי ס'געזונט קען אויסזען,
זיצנדיק דא וואָס און חדשים...

לא סאנטעי — מיר ווילט זיך אזוי לאַכן,
איר נאָמען צודעקן מיט מיין געלעכטער,
א שאַד, דער קאָפּ איז מיר נישט היינט צום לאַכן —
כ'בין קראַנק, און זאָגן גיי איך עס דעם וועכטער.

לא סאנטעי — איך מעלדע זיך צום דאָקטער,
ער זאָל אַרײַנקומען און מיך באַטראַכטן, —
ער גיט אַ קוק אויף מיר — ס'איז גאַרנישט — זאָגט ער,
און לאַכנדיק פאַרקרומט, די מיר פאַרמאַכט ער.

לא סאנטעי — אַן אונײַפאַרם אין זילבער,
מיט שליפּעס, מיט אַ האַקנקרייַך אַ גרויסן,
און מיט אַ פּויגל איבער אים, אַ ווילדער,
וואָס שפּעט פּון מיר און פּיקט דאָס ליכט פּון דרויסן.

4. מען עפנט די טיר

כאָטש פרעמד און פאַרהאַסט אַזוי איז אונדז דער שלימל,
איז דאָ אויך אַ רגע, ווען ליב איז ער דיר —
ער גיט ווי אַ מענטשלעכע שטים דיר צו וויסן:
מען עפנט די טיר.

אַ רגע צערייסט ער די שטילקייט אויף שטיקער,
עס גיט אַזש דער לאַנגווייל פון אַרמ זיך אַ ריר,
עכ גייט נישט אַזוי אין דעם אַלץ, ווי דער עיקר:
מען עפנט די טיר.

ס'איז טייער דיר דעמלט זיין קלאַנג, ווי פון צירונג,
און היימיש איז ער, ווי דער קלאַנג פון געשיר,
ווען ס'גייט אין דיין האַרץ, ווי אין שלאָס, די באַרירונג —
מען עפנט די טיר.

שוין שעהן, ווי כ'וואַרט, עס זאָל עפעס געשעען,
ב'באַשטיי, מען זאָל קומען און שרייען אויף מיר.
איך וועל עס נישט הערן, דאָס שרייען, כ'וועל זעען:
מען עפנט די טיר.

זי עפנט זיך דעמאָלט פאַר מיר, ווי אַ שמויכל,
איך זע נישט דעם וועכטער, וואָס שטייט דאָרט אין איר —
כאָטש אויך זיין אַהערקומען דאָ איז אַ צייכן —
מען עפנט די טיר.

עס גרייט זיך דאָס האַרץ אין דערוואַרטונג און טרערן,
פאַרנעמען פון שלימל דעם לעצטן באַריר —
עס וועט אַזוי גערן אין טרערן דערהערן:
מען עפנט די טיר.

פאַר'ן, תפיסה לאַ סאַנטעי. יוני 1941.

א בנים צווישן חורבות

צמאל איז אין דער מיט פון הויף א בנים געשמאנען.
געדענקט נאך ווער, פון וואס? פון בעז, צי פון קאשמאנען? —
וואס איז א חילוק דען? אבי א בנים און — פארטיק.
אבי דער הויף האט אויסגעזען גאר שיין, גרויסארטיק;
אבי ער האט מיט גרינס געפרילינגט און געזומערט, —
און ווימער האט זיך קיינער נישט מיט אים געקימערט;
אבי געווען איז קיל, מחיהדיק זיין שאטן,
ווען אן החמנות האט די זון געברענט, געבראָטן.
אויף זיינע צווייגן האָבן שכנות וועיש געהאָנגען,
עס האָבן ווייכער זיי גענוצט פאר פראַסמע דראַנגען.
שמאָט וואַסער האַט מען אים מיט פאַמאַיעס באַגאַסן —
בתשועות-חן... — אים האַט עס נישט צומאַל פאַרדראַסן.
פאַרקערט, בשלום איז ער מיטן הויף געוועזן.
בלויז ביי זיין פלעגט אויף אים דער סמרוזש, וואָס מיטן בעזעס
געמוזט אַרומגיין האַט אין האַרבסט-קייכטן וועמער —
נאָך אים פאַרקערן זיינע געל-פאַרוועלקטע בלעמער...
דערפאַר אין פּרילינג אויפגעלעכט דער בנים האַט ווידער:
זוי נאָך די זון האַט אויפגעהערט איר קידער-ווידער —
איז ער שוין, ווי א ייד צום סדר, אַנגעמאַן אין ווייסן,
פאַרלאַקערט שוין צו זיך די שטיפערס — הויף-קונדסים.
און קינדער יידישע שוין פול אַרום פאַראַנען,
און פּרילעך נעמט מען אים אַריין אין ראַדער-ראַנע.
אין מיט פון הויף, אין מיט פון קינדער-קרייזן דאַרטן
ער קוועלט מיט נחת פון א זקן א באַיאַרטן.

באָגין, דורך אים דער הויף איז אויפגעוועקט געוואָרן
דורך פייגל-לידער, דורך קאַפעליעס, גאַנצע כאַרן,
ער פלעגט פאַרגיין זיך מיט מתיקות, זיך צעלאָזן
אויף מענער אַלערליי פון פייגל — ווירטואַזן,
וואָס האָבן אַפגעשפילט פאַר אַלע פענצמער, מירן,
ביז ס'פלעגט דער הויף זיך אויסמשוכען, זיך וועקן, רירן.
באַלד כאַפט זיך אויף א העמערל, דעם כאַר העלפט-אונטער,

א ניימאצשין פארהייבט דאס קעפל לוסטיק, מונטער.
 כאלד קומען לידער אנדערע אַנשטאַט די פייגל:
 א ניגון גאַר פון וואַרעמע און פרישע בייגל;
 פון קאַטערינקע-קאַסטן אויף איין פוס, אַ לאַמער;
 פון פייגל, פונעם גורל-ציער — זיין נשמה.
 און אַט געזאָנג פון פאַיאַנס, וואָס מען גיט פאַר שמאַמעס;
 פון צינג צעלאָזטן — טעפּ און שיסלען צו פאַרלאַמען, —
 פון בלאַע קעסעלעך קטורת-רויך צעפאַכעט,
 וואָס לעבן בוים גייט אויף מיט הייליקער מלאכה;
 אַט איז דעם בלינדנס פידל, וואָס זי קען די שטיינער רירן —
 כאלד ווערט דער בוים כאַשיט מיט גראַשנס אין פאַפירן.
 און אַט געזאָנג פון קונצנמאַכערס אַ חבריאַ,
 וואָס שלינגען מעסערס איין און פלאַמען — שטיקער פייער,
 און שפייען רעגנבווגנס גאַנצע — בונטע סטענגעס,
 און לאַזן נאַכדעם אויפן בוים די קליידער הענגען,
 כדי זיך נאַקעט אויף צעריכן גלאַז צו לייגן,
 ווי אויף אַן איבערבעט, און נישט קיין קרעכץ טאָן, שווייגן. — — —

איצט וווּ איז ער, דער בוים? ווער ווייסט פון אים דאַרט ערגעץ?
 ווער זעט אים צווישן הייזער-חורבות, גאַנצע בערג איצט?
 אין מוויטן געמאַ דעם פון מויערן פאַרלייגטן,
 אין מוויטן געמאַ דעם פון טרערן אויסגעוויקטן
 וועט קיינער נישט דעם הויף געפינען כּשום אופן —
 איין הויפן איז פון הויף. פון אַלע הויף — איין הויפן.
 דעם בוים האָט אַפּגעגליקט. געכליבן. אַ פאַרשארטער
 דאַרט שטייט ער ערגעץ וווּ אין ציגל ביז צום גאַרמל.
 באַשערט געווען צו בלייבן אים אין ברוד און שימל,
 אַ שפּור פון הויף, אַ צייכן צווישן שטיין און הימל.
 ווען ס'האַט דער שונאָ פון דער הייך דעם דאָך געצונדן —
 דער בוים איז אַפּגעקומען בלויז מיט לייכטע ווונדן.
 ווי שנוקעס האָבן די פּראַפעלערס ביז געוואַרטשעט
 און ער האָט איינגעשרומפן זיך, זיך איינגעקאַרטשעט,
 פאַרנומען פון די ווענט דאָס מוראדיקע שימן.
 דער נס האָט אַפּגעהיט. דער מוויט — אים אויסגעמיטן.
 מייל צווייגן זענען ביי אים אַפּגעזענקט, פאַרסמאַליעט,
 מייל זענען אים צעבראַכן, אויסגעקרוממע, קאַליע,
 אַראַפּגעלאָזט צו דרערד, פאַרשעמט, אַראַפּגעכויגן,
 ווי אויסגעלענקטע פליגל פון אַ קראַנקן פייגל.
 נאָר אויף די גומע צווייגן האָט דער בראַך קיין שליטה, —
 דער בוים, ווען פּרילינג קומט, ווי אַלע ביימער בלייבן ער.

כאַטש לעבן אים קיין הויז, קיין מענטש, קיין לעבן — קיינער,
און ארום אים נאָר זענען שטיינער, שטיינער, שטיינער,
און כאַטש אין אַנגעוואַלגער שטייט ער ביז די לענדן
און האַט צו קיינעם נישט צו קערן זיך און ווענדן,
כאַטש אין ארום איז ער אַן עלנער — בלויז איינער,
דאָך בליט ער, ווייל ס'איז פּרילינג אויך אויף חורבה-שטיינער.

עס שטייט אַ בוים אין חורבות, שטייט ער איינגעבויגן,
נישטאָ קיין ייד אפילו מיט פּאַרווייניגע אויגן,
וואָס זאָל אַדורכגיין לעבן אים, זיך דאַרפן קוויקן
בוים זיינע קילע שאַטנס, ווען די היץ נעמט שטיקן.
אַ פּייגל-פאַר האַט זיך אַריינגעקליבן נעכטן
צו אים. פון חורבן-שטויב אַ נעסט גענומען פלעכטן.
באַנינען זינגען זיי, כאַטש ס'הערן בלויז די שטיינער,
זיי זינגען ווי אַמאַל, כאַטש ס'זעקט זיך מער נישט קיינער...
קיין שטיפּערס קומען זיך נישט מער צום בוים באַזוייזן
און אים אַריינגעמען אין ראַדע-ראַנע — קרייזן.
וואַלט כאַטש אַ קינד געוויינט, — געווייזן איז אויך אַנטשוויגן.
בלויז דאָ און דאַרט מען טרעפט אַ קינדער-שיכל ליגן.
און ס'דאַכט, נאָך האַלבער נאַכט, פון אַלע וויסמע העקן
זיי קומען, שטיל — דעם בוים נישט אויפצוועקן —
זיי נעמען זיך צונויף, די שיכעלעך, און שפּאַנען
און נעמען אַן זיך אין אַ קרייז — אין ראַדע-ראַנע.
עס שטייט דער בוים אין מיט — אַ זקן אַ פּאַרווייניגער. — — —
נאָר ווען ס'שאַריעט — ווידער אין די בליטן שיינט ער.
ס'איז פּרילינג, און ער בליט! און בלויז די מייטע צווייגן
זיי זענען טויט און בליען נישט, אַראַפּגעלאָזט אין שווייגן.
די פּייגל-פאַר זינגט-אויף באַגינגענדיק, משיריקעט,
כאַטש ס'הערט נישט קיינער — זי פאַרגייט זיך אין מתיקות.
און ס'קוקט דער הימל: אַראַ ווונדער, אַראַ שיינער —
עס שטייט דער בוים אין צווייט און צווישן חורבה-שטיינער!

כ'האב געזען א בארג...

כ'האב געזען א בארג —
איז ער העכער געווען פון מאן-בלאז,
און הייליקער פונעם בארג סיני,
נישט אין טרוים — אויף דער וואַר, אויף דער ערד
איז ער געשטאַנען —
אזא בארג, אזא בארג האָב איך געזען
פון יידישע שייך אין מאַדאַנעק.

אזא בארג, אזא בארג האָב איך געזען.

און פלוצעם, ווי ס'וואַלט דורך אַ ווונדער געשען,
כ'האב דערזען
ווי ער רירט זיך און רירט פונעם אָרמ,
און די מויזנטער שייך שמעלן אויס זיך אליין
צו דער מאַס, צו דער פאַר,
און אין רייען —
און גייען...

הערט-אויס, הערט-אויס דעם מאַרש, הערט אויס דעם הימן
פון שייך פאַרבליבענע — דעם לעצמן סימן
פון קליין און גרויס, פון קינד-און-קיימ.
אַ וואַרע פאַר די רייען, פאַר די פאַרן,
אַ וואַרע פאַר די דורות, פאַר די יאַרן! —
די שייך-אַרמיי, זי גייט און גייט.

מיר זענען שייך, מיר זענען לעצמע עדות,
מיר זענען שייך פון אייניקלעך און זיידעס
פון פראַג, פאַרזי און אַמסטערדאַם.
און ווייל מיר זענען בלויז פון שטאַף און לעדער —
און נישט פון בלוט און פלייש — האָט יעדער
געמיטן דעם גיהנום-פלאַם.

הערט-אויס, הערט-אויס דאָס אויסגעמישטע טרעטן
פון אלע גענג: פון רבינס שטיבעלעטן,
און שטיוול פראַסטע און געמיינ,
פון פראַסטע יידן, פון קצבים-שינדער,
און פון געשטריקטע שיכעלעך פון קינדער,
וואָס הייבן גאַר-וואָס אָן צו גיין.

מיט קלאַנגען אלערליי די זיילן רעשן:
געשאַרף פון חתנם געמוענע קאמאשן,
דער כלהם לעטשעלעך פון זייד, —
זיי זענען צו דער חופה נישט דערגאַנגען,
איצט יאָמערן נאָך זיי די חופה-שטאַנגען,
פאַרלאָזן ערגעץ, אין אַ זייט.

מיר, שייך פון יאָס, פון מונקאטש און פון אַמען,
וואָס פלעגן גיין צו מערק און צו וואַרשמאַטן,
און גיין בשלום אונדזער וועג,
אין קראָס, פאַבריק, אין קינדער-שול, אין חדר.
איצט גייען מיר — ירושת פון אַן עדה,
וואָס איז פון אונדו אַוועק, אַוועק...

ווייל ס'האַט געביין און פלייש דעם פלאַס געסטייעט,
האַט אונדו דער פייער-פּיסק פאַרוואַכט און נישט פאַרדייעט
און אויסגעשפיגן אין אַ זייט, —
איצט הערט, איצט הערט אין אונדזער זיילן-קריפען,
ס'צעשייד-געוויין און דאָס מיליאַנגען כליפען,
וואָס גייט אונדו נאָך ווי אַ באַגלייט.

מיר, שייך, וואָס פלעגן גיין אין פאַרק שפאַצירן,
און חתן-כלה צו דער חופה פירן,
אין גיין אַזוי דור-אויס, דור-אין
אויף שמחות, חתונות, און גיין צו קימפעט,
און הויך אַ טאַנץ-גיין פול מיט רעש און אימפעט,
און רואיק אויף לוויות גיין.

כיו איינמאַל אין אַ טרויער-צוג אַ לאַנגן,
אויף אייגענער לוויה שמיל געגאַנגען,
צעשיידט מיט גאַנג פון אלט און יונג.
ווען לעבן איז אַוועק פון אונדו פאַרבאַרגן,
האַט אונדו דער סם געשווינט און נישט געוואַרגן,
ווייל מיר — אַן האַרץ, אַן קעל, אַן לונג.

פן אפרו גייען מיר און קלאפן, קלאפן...
ס'האט נישט באוויזן אונדז אריינצוכלאפן
דער תליון אין זיין רויבער-זאק, —
איצט גייען מיר צו אים, ס'זאל יעדער הערן
די מריט, וואס גייען ווי דער פלוס פון טרערן,
די מריט, וואס קלאפן אויס דעם פסק.

און הערט, און הערט, ווער ס'פלעגט אמאל נישט וועלן
דערהערן אונדזער גיין דורך טוימן-שוועלן,
איצט הערט, שמאט-אויס, שמאט-אויגן, —
מיר גייען — טויטער אפהילך פון א לעבן —
מיר וועלן קיינמאל אייך קיין רו נישט געבן
און גיין, און גיין, און גיין...

צו פוילן

צום דערנענטערן זיך פון די סאָוועטישע אַרמיען צו דער פּוילישער גרעניץ.

היים, וווּ דויערקייט פון דורות ביי צום הימל האָט געזאַמט, —
איצט ביסטו אין שטויב פון הורבן מיף פאַרזונקען און פאַרשאַמט;
איצט ביסטו דער מאָל פון ביינער, איצט ביסטו דער מאָל פון טרערן, —
האַב איך דאָרט מיין בליק פאַרגראַבן — זוכן די, וואָס מיר געהערן.

אויסגעמישט דער מאָל מיט ביינער, אויסגעמישט די טרערן רינען,
איז דעם זון דיינעם, אַ היים, זיי שווער דערקענען און געפינען.

גייט ער צו זיין שמאַס אינגאַנצן, צו זיין פאַלק אויף קבר-אַכות —
זעצט זיך גידעריק צו דער הימל אַזוי וויינענדיק, פאַראַבלט.

שפאַנט ער, און די בריימע שטחים שניידט ער שאַרף מיט זיין זכרון,
זעט ער, ס'איז דיין פעלד צעגראַבן, נישט אין ביימן, נאָר אין קברים;

און ס'איז רויט דיין זון-פאַרגאַנג — מיט בלוט, פאַרגאַסן פון רוצח,
און פון דינע טיפע וועלדער טראַגט זיך ווייט מיט מתיס-ריח.

טראַגט זיך דאָרט פון דינע טיפן אַזאָ העלער אויסלייז-חלום —
נישט אין דרערד — ווי אין לעגענדעס — זיך צו קאַלערן און ראַלן...

נאָר אויף דרערד, אין גיבן ראַל פון טאַנקען אַנגעמאַן אין ווייסן
טראַגט זיך ווייט דער שאַל: שטיי אויף! שטיי אויף תחית המתים!

זוערסט אויפסניי געבוירן ערגעץ אויף אַ קלאַרן שנייגעלעגער,
פאַנצערגאַנג אויף וועגן איילט זיך — זיין דיין ערשמער בשורה-טרעגער.

ס'ליגט דאָרט אונטער אים דיין מזל, זוי אין שניי — זיין קיימן-זיגל,
זיינע פאַנען — וויקל-שנורן, און זיין יעדער מאַנק — דיין וויגל.

זע, קאלאָנעס לאַנג, ווי שמראַלן, ציען זיך צו דינע שוועלן —
דיך פון האַרמזן שלאָף צו וועקן און דיין מרויער צו באַהעלן.

בליאַסק פון סערפּ און הילך פון האַמער גרויבן שוין צו דינע מירן —
וועלן דינע שמעם, ווי קרויעס, אונטער זייער שיין באַלד רירן.

שווענקט און מראַנגט דאָס האַרץ אַ כוואַליע, — שווענקט דאָס האַרץ
אַ פרייד אין טרערן, —
אַז מיין היים וועט באַלד דעם בליאַסק און הילך דערזען און דערהערן.

1948.

י ז כ ו ר

ווי זענט איר, פריינד פארשוונדענע פון מיינע אויגן?
קיין קלאנג, קיין סימן קומט נישט מער פון אייך צוריק,
ס'האט נאך קיין שפינוועכס אייער אנדענק נישט פארצויגן,
און אין מיין הארץ פארגייט נישט קיינמאל אייער בליק.

ס'קומט יעדע נאכט באגליימן מיך צו מיין געלעגער
דער צוג, וואס האט אייך אפגעפירט. איך הער זיין רוף,
וואס ווידערקולט, א לעצטער, ערגעץ אונטערוועגנס;
איך הער, ער פארט אריבער יעדע נאכט מיין גוף.

מיין בעט איז ווייס. זיין וויסקייט רעגט מיך און באליידיקט,
און אפט פארוואנדלט זיך אין שווארצקייט פון א גרוכ.
ס'ווערט פול דאס אויג און ס'הארץ אן אייך איז ליידיק,
ווי אויסגעליידיקט, פוסט ס'איז איצטער אייער שטוב...

ס'איז אפט א תהום, א שווארצער תהום מיין וויסער קישן,
עס קוקט מיין זוכנדיקער בליק אין אים אראפ, —
ער פרוווט דעם שמה צווישן מיר און אייך פארווישן.
דורך אפענער מחיצה זינקט צו אייך מיין קאפ.

איך גיי אין שמאט. עס לייכטן שויענצטער פילבלענדיק,
און איך — איך זע נאך אלץ דעם פלאם ארום געביין.
פון פריילעכע קאפייען הילכט מוזיק, ווי שמענדיק,
און איך — איך הער נאך אלץ געשרייען פון פארגיין.

אין גאסן גיי איך, ווי איר זענט אמאל געגאנגען,
ס'איז יעדע מויער דא מיר הוימיש, אלט-באקאנט,
ס'באהאלט דער ברוק דעם קלאנג פון טריט שוין לאנג פארגאנגען.
ביי טירן בלייב איך שטיין. ס'וויל אנקלאפן מיין האנט...

די קליצמקע גליט אין מיינע פינגער. ס'גלעקל יאמערט.
כ'הער אומבאקאנטע שטימען דארט, עס קלינגט געשיר,
נאך איך, וואס מו איך דא? — איך ווייס, איר זענט נישטא מער,
כאטש זוי געוועזן איז די גאס, דאס הויז, די טיר.

כ'אנטלויף. ס'לויפט נאך די גאס ביו אין די ווייטסטע גאסן,
אויך זייער שוין פארטונקלט אייער שאטן גלייך.
כ'דערמאן איך אין מיין צער, מיין ליבשאפט און מיין האסן,
און אויך אויף סעודות פריילעכע דערמאן איך איך.

כ'רוף איך פון פייערן ארויס, פארלאשענע געשטאלטן,
און פארכטיק-שטיל איר גייט מיט מיר אויף יעדן וועג.
כ'האב אין מיין הארץ פון אייער פלאס א פלעמעלע באהאלטן —
ס'זאל זיין דאס יארצייט-ליכט און ס'ליכט פון מיינע טעג.

יידישע קעמפער

איך זע זיי מיט שמריק אויף די העלדזער, ווי מייערסטן, הייליקסטן צירונג;
מיט לעכער פון קוילן אין לייב, וואס פאררייטן מיין ראיה מיט בלענדונג.
אין נעכט פון דערמאנונג און פיכער איך הער זייער שארכן-בארדונג —
זיי קומען אריין אין מיין ליד מיט די הענט אויסגעשמרעקט, ווי אין
ווענדונג.

מיר דאכט זיך, זיי טראגן, זיי לוחות, די פראסטע, די הילצערנע ברעמלעך
פון זייערע קברים, און שמעלן זיי אויס אויף מיין טישל, ווי ליכטער,
און כ'זע אין דער שיין, ווי זיי שטייגן פון קעלערס, פון היימישע
שמעמלעך,
ביז צום עשאפאט פון טולוז, ביז צום מויט-סלופ פון דייטשן פארניכטער.

מיט קעפ דורכגעזאלפט און געזאלבט מיט דער גלאריע פון העלדישער
גבורה —
איך הער זייער אנקום, איך הער זייער שפאנען דורך פראנקרייכס מהלך.
א, קליין איז און ענג פאר די אותיות פון זייערע נעמען מיין שורה,
ווי קליין ס'זענען ברעמלעך פאר נעמען פון ראליניקאס, מוניע און וואלאך.

זיי האבן די טרערן פון יידישע קינדער געקליבן ווי פונקען,
די טרערן פארביטן, פארוואנדלט אין שפליטערס צעשפריצטע פון
אויפרים —

און ס'האבן זיך תהומיקע טיפן געעפנט — דעם פיינט צו פארזינקען.
צוועק איז דער אפהילך אין הערצער, ווי בשורות פון גאולה דורך שופרות.

זיי האבן דעם קנאק פון פארבראכענע פויגלער אין קלאג און פארצווייפל
פארוואנדלט אין הילכיקן שאס, און די פינגער — פארוואנדלט אין שפיון.
זוען ס'האט זיך די השכות די וויסמע אין שיכטן געמאפלט, געכפלט —
עס האבן, ווי פינגער, די רערן פון זייער כלי-זין געוויזן...

זיי זענען אנמשוויגן. נאך צימערט אן אַפּקלאַנג אין הערצער און
קופערטס,
ווי ס'ליגן פאַרמאָפּט, ווי רעליקוויעס, געזעגענונגס-בריוו — סווענירן;
עס שאַרפט דאָס פאַפיר מיט געמורמל פון אַפּשייד. עס שרייען די לופעס.
און ס'זענען די שורות די לעצטע, די קרומע, ווי שמעגן, וואָס פירן

צו פעסונגען-זוענט, וווּ עס שוועבן אין חלל חלומות צעשאַסן,
נאָך נישט פון פאַרטאַניקער אורטייל-קאַמאַנדע און ביקסן באַצווונגען;
ווי ס'האַט נאָך געזאַנג מיטן בלוט פון די מיילער צוזאַמען געפלאַסן,
און בלוט דורך געזאַנג האָט געשיינט, ווי באַגן פון די מאַרגנס וואָס
זינגען...

דער ניגון פון מיין מאַטנאָס ניי-מאַשין

אַ ניי-מאַשין איז ביי מיין מאַטנאָס געווען,
איך קען כּשום-אופן נישט וויסן זינט זױען,
ווייל ווי כ׳האַב די ליכטיקע שיין נאַר דערױען,
איז זי אין דער היים שוין אַ תּושב געױען.
משמעות, מיין מאַטע האָט זי שוין פּון לאַנג
באַקומען אין גן, צי דרשה-געשאַנק.
איך ווייס נאַר דאַס איינע: איך האָב זי דערקענט
צוגלייך מיט מיין מאַמעס פּאַרווינגדע הענט,
איך ווייס נאַר, איר ניגון פּאַרנומען האָב איך
צוגלייך מיטן ליד, וואָס פּאַרווינגט האָט מען מיך.

ווי גוט איז געױען אונדז מיט איר געזאַנג,
ווען פּריילעך געמאַכט האָט די נאַדל, די שמאַנג,
און שטאַפּן געױואַרט האָבן, באַרכנט און פּוך,
אַז זי זאַל זיי טאַן מיט די ציין אַ פּאַרווך.
אַױעק זענען קליידער אַ טױז נאַך אַ טױז
מיט לידער פּון בולבעס, פּון האַפּנונג און גוטס,
וואָס האָבן מיט איר אין געזאַנג זיך פּאַרהערט.
„דריי נייטאַרינס“ פּרצעס האָט מען געהערט,
דאַס ליד פּון מיין עלטערער שױעסמער, וואָס מ׳האַט
אין שמעטל געברענגט און עס האָט אינעם ראַד
פּון אונדזער מאַשין זיך פּאַרפלאַנטערט, פּאַרדרייט,
געציטערט אין נעט פּון אַ יעמוועדן קלייד.

ווי מ׳האַט זיך אין שמעטל דער ווינטער געשמעלט,
אַױעק איז די ניי-מאַשין איבער דער וועלט,
אין דערפער אין ווייטע געשלעפט זיך אַזוי,
פּאַרלאַדנט אין פּויערישע וואַגנס, אין שמרוי,
מיט טלית און תּפילין, מיט אייזן און שער,
אין מילכיקע לעפל און מעפּ, ווי ס׳געהער.
אַזוי האָט זי גאַנצע געױנדן באַקליידט,
די דערפער אין וואַרעמער וואַטע פּאַרנייט.

ווי אומעטיק איז אונדז געווען אן איר קול,
ווען שווייגן, אן ארבעט, פלעגט זי ווען אמאל.
געשטאנען איז זי אין א ווינקל אליין,
די גאָדל פארחלשט, פארהאקט אין די ציין.
א גאָקעטע שטייט אין א זייט די „פיגור“,
מען מעסט אויף איר גארנישט — פון ארבעט קיין שפור,
עס גיט איר נישט קיינער קיין גלעט, נישט קיין ריר,
מען הערט נישט קיין סקריפ, נישט קיין פויפס מאָן פון איר.
עס שווייגט די מאַשין — און עס שווייגט דאָס געזאָנג,
עס שווייגט די טעפּ אויף דער קיך — שלינג און שלאָנג,
עס פויפט נישט דער משייניק, עס קנאָקט נישט דער קין. — —

ביז איינמאל געמראָנג מ'האַט אַנדער מאַשין
אין דרייַן אַרויס, ווי אַ בעל-מוס, און מיט איר
געשמעלט אין אַ וואַג, אי פּעק, אי געשיר,
אי קינדער און עופות. דורך נאָכט און דורך פּראַסט
עס האָט די מאַשין זיך נאָך וואַרשע געלאָזט...
אַראָפּגעשמעלט האָט זי אַ פּוס אויף אַ הויף
פון מוראָנאָוו ערגעץ, אין סומל, אין לויף,
אין דאַרט אין אַ קעלער-שמוג איז זי אַראָפּ,
פאַרשעמט, ווי אַ יורד, געוונקען דעם קאַפּ.

וואָס זעט זיך ביים מוראָנאָוו אָן אַ מאַשין?
איז מילא, געקומען נאָך איינע אַהין.
עס דרייען זיך רעדלעך, איז דרייַט זיך נאָך איינס
אין קעלער, וווּ קאַרג איז און שפּאַרוואַס די שייַן;
ווי ס'בעט איז אַ מיש און אַ מיש איז דאָס בעט
און ס'לויפן, ווי שליפּבן, אויף שטאַפּן די נעט,
אַ קאַנט יאַנט אַ קאַנט, ווי אַ וועג נאָך אַ וועג,
מיט זיי לויפן טעג און חדשים אַוועק,
די ניי-מאַשין עלטערט זיך, יערט זיך אין נויט,
עס פּלאַצט און עס רינגלט איר גלאַנציקע הויט,
באַדעקט איז איר קאַפּ שוין מיט ושאַווער און צייט,
דער קאַפּ פון מיין מאַסן — מיט זילבערנעס זייד, —
דאָך אַרבעט זי ווידער, דאָך שטייט זי נישט אָפּ.
מיט בוימל דערמונטערט, דערוועקט איז איר קאַפּ.
מ'לייגט אונטער איר ציווקעס, ווי אייער אַ הון,
און ווידער געטאָן, נאָך געטאָן, נאָך געטאָן,
און ווידער געאַרבעט, גענייט און געשמעפּט,
מיט כוחות די בינדע איר עלטער דערשלעפּט.
מיין שרייבמיש נאָך זיין איר געווען איז באַשערט,

ווען מ'האט מיינע לידער די ערשטע דערהערט...
זי האט זיך אויף צייטן פון אומגליק דערווארט. — — —

זי איז אינעם געטא מיט יעדן פארשפארט.
עס פירט זי מיין טאטע אין דייטשישן שאפ,
אז ראטעווען, אויסקויפן זאל אים איר קאפ,
אז לינדערן זאל זי דער מאמען די נויט,
זו ס'ליגט — א דערווארענער פויגל אין קויט —
דאס פרעס-אייזן, אומנוציק, זשאווערדיק, שמוס,
און ס'וואלגערט אין הויף די פיגור זיך ארום
מיט ריפן צעפליקטע. זי ליגט מיט א מת,
וואס אויסגעקוקט האט ער דעם טויט ווי א נס.

וואס האט נישט די ניי-מאשין אלץ שוין גענויט?
פון ליוונט, פון סאמעט, פון אמלעס און זייד;
פון שפענצערס און העמדער פון היימישן לייז;
פון קליידעלעך קורצע פול קינדערשן חן;
פון אויסשטייערס צארטע און שלייערס פון טיול
און שפיצן פול צניעות און פליטערלעך פול.
איצט וויי דער מאשין, וואס זי שמעפט, וואס זי נייט, —
בגדים דעם מלאך-המות פארגרייט.
עס שווינדלט די גרינקייט פון טמאן געוואנט,
עס קען מער קיין אנדערע פארב נישט די האנט.
די נאדל פארביסן א גיפטקע שמעכט,
אזש ס'איבלט דער ניי-מאשין, שטיקט זיך און ברעכט
מיט גרין פון געוואנט, ווי מיט גרינקייט פון גאל,
ביז איבערגעפולט איז געווארן דער זאל,
און מ'האט א באפעל איר געגעבן: גענוג!
—
אין אומשלאג-וואגאן זי געטאן א פאררוק.
פארלאדנט נאך איינמאל מיט מענטשן און פעק,
און מיט טאטע-מאמע נאך איינמאל אוועק...

זי שטייט אינעם פינצטערן, ענגן וואגאן.
קיין ליכט איז נישטא — זי באגייט זיך דעראן.
אין וויל דער מאשין, וואס זי דארף נישט קיין שוין,
וואס האט נישט קיין ראיה אויף צווען די פוין,
און וויל דער מאשין, וואס זי איז א מכשיר,
דער שטיקנדער קאלך האט קיין שליטה אויף איר.
עס רירט זי קיין בלוט נישט, זי פילט נישט קיין טרער.
און וויל דער מאשין, וואס זי האט קיין געהער

צו הערן די ווידוי, דאס קריצן פון ציין,
 דאס וואונדן-געלעכטער, דעם קרעכץ, דאס געוויין.
 זי פארט קיין טרעבלינקע. זי טראגט זיך אצינד
 דורך היימישע דערפער מיט ביימער און הינט,
 ווו פארן פלעגט זי אין די ווינטערס פארשנייט,
 געזינדן אין ווארעמער וואמע פארנייט. —
 איצט פירט איר אויף ארבעט די תפיסה — דער צוג,
 מיט שניידערס צוזאם אונטער דייטשישן באטרוג.
 מען טראגט, ווי א מת, פון באן זי אראפ,
 מען פרווט אויס מביניש דעם שטאל פון איר קאפ.
 און מ'האט זי מיט שניידערס אויף שטענדיק צעשיידט.

און איצטער, קען זיין, אז פארזאגלט זי שטייט
 געפאנגען אין אומריינעם לאנד פונעם ריין,
 פארמישט איז איר ניגון מיט שטילן געוויין,
 און ס'ברייט זי פון דילן דאס פיינטלעכע ברעט,
 אן אומריינער פוס דעם פעדאל אירן טרעט
 און טרעט אויף די יארן, די טעג און די נעכט,
 די איינציקע שפור פון מיינ היים-שטוב פארשוועכט. —

זי שטייט א פארלוירענע, עלנט און פרעמד,
 א פיינטלעך געהער איר געניי דארט פארנעכט —
 דאס איינציקע, היימישע קול אויף דער ערד,
 דאס היימישע קול, וואס איך וואלט איצט געהערט;
 איך וואלט זיך געשמעלט לעבן איר, אויף איר ברעט,
 און ווי פאר א קרובה — פון הארץ אפגערעדט,
 און אויסגעפרעגט וואלט איך זי לאנג, נאכאנאנד,
 פון אליץ, וואס געווען איז מיר ליב און באקאנט...

און אפשר גאר שטייט זי פארלאזט און אליין
 אין פעלד, אין דער וויסט פון פארלאזן געביין,
 דארט צווישן פארבליבענע קופעס מיט שיך
 — אויך די, וואס געיאגט איר געניי האבן גיך... —
 און אלערליי חפצים געשווימע פון פלאס,
 וואס טוליען זיך איינס צו דעם צווייטן ביוואס,
 און רעשמון פון קליידער, פון מענטשלעכן לבוש,
 פון לייזונטן גראבע ביו איידעלן פליוש
 — אזעלכע אויך, אפשר, וואס זי האט געשמעפט —
 און בייגן זיך איינס צו דעם צווייטן, ווי קעפ
 פון טונקלע געשמאלטן, פארשטארט אין געהארך,

און באַלד גאַר געניגט אין געשעפטש און געשאַרף.
און ס'שמרעקן פון אַרבל זיך קנאַכיקע הענט,
ווי וואַלטן אין רחמים צו איר זיך געווענדט,
געשמרעקט זיך פון קליידער דאָרט אַלערזאַלי
און איר אַ באַפאַל און באַפעל געמאַן: גיין!

און ס'קומען צו שלייכן זיך שטיל און בסוד
בינאַכטיקע ווינטן און דרייען איר ראַד,
און רופן צום ניגון צום אַלטן זי אויף,
זי קריצט מיט די ציין די פאַרראַסטע אַרויף,
קריצט אויס אַ געשריי פון פאַרלאַזמקייט און שאַנד
און לעכערט העם הימל — דאָס בלאַע געוואַנט.
פון רעגנס פאַרגאַסן, אין וואַסער, אין געץ,
זי שטייט אַ באַדעקטע מיט זשאַווער, ווי קרעץ.
און ווי אַ פאַרפייניקטער נביא אין קויט,
וואָס שטייט איבער חזרכות, פאַרלענדונג און טויט,
— גאַר וואָס אַלץ זיין ליכטיקער בליק נישט פאַרלעשט —
זי שטייט אויפן באַרג פון פאַרבליבענעם רעשמ,
איר ניגון גייט אויף ווי אַ מאַנונג און רופט
אין רייסט דאָרט אויף שטיקער דעם הלל, די לופט.
און שמערהנדלעך פאַלן פון הימלישן רונד
און קושן איר אויס יעדע קרעציקע ווונד,
פאַרדעקן דעם זשאַווער און לינדן דעם וויי
און פאַלן ווי פלימערלעך צו צום געניי.

פון הייליקער קופע, פאַרהויבן און שמוס,
פון טויונטער ברילן, וואָס קוקן זיך אום
מיט בליקן — פאַרלאַשן, שוואַרצאַפּלען — פאַרגלייזט —
די ראיה גייט אויף ווי אַ ליכטיקער גייסט —
און לייכטן איר צו צום געניי, צום געשמעפּ,
און הייבן זי אויף ווי אויף שטאַפּלען, אויף טרעפּ.

באַגלייט פון די ליכטער, פאַררינגט און פאַרקרייזט,
זי טראַגט זיך מיט אימפעט אַלץ העכער און שפּרייזט,
און כ'הער אומעטום איר פאַרזשאַווערמן קול,
דאָס אַלמע, דאָס היימישע קול פון אַמאַל,
וואָס זאָגט מיר: „דאָס קול פון דיין מאַמען דערקאַן“.
און ס'קוקן די טויונטער ברילן מיך אָן,
באַשווערן דאָס האַרץ מיינס פון צאַרן צעגליט:
איר ניגון זאַל אייביק פאַר בליבן דיין ליד.

אין מיין פענצטער

אין פענצטער מיינעם שמייט א וואַלקן,
א וואַלקן פון טרעבלינקע-רויך, —
מיין לעבן זועט נאָך אים שוין פאַלגן
ביז לעצטן בליק, ביז לעצטן הויך.

ער לאָזט זיך נישט אַוועק אין וואַנדער,
ווי וואַלקנס אַנדערע אין לויף,
עס טרייבט אים נישט דער ווינט פאַנאַנדער,
עס לייזט אים נישט דער רעגן אויף.

מעת-לעת נווייז אַזוי כסדר
ער טרעט נישט אָפּ מיין פענצטער-ראַם,
ביז טונקלער ווערן מיינע קליידער,
און ביטער — פון מיין ברויט דער טעם.

זיין חותם לייגט זיך אויף מיין טישל,
זיין שאַטן לייגט זיך אויף מיין ליד,
בינאַכט איז ער מיין שוואַרצער קישן
פון שרעק-חלומות אויסגעגליט.

עס בייט אים נישט זיין פאַרב די שקיעה,
נישט זון, וואָס גייט פרימאַהגן אויף,
ער איז דאָס ערשמע, וואָס מיין ראיה
דערזעט, ווען איך דערוואַך פון שלאָף.

ער קוקט מיך אָן און ווי אַ משא
באַפּאַלט דאָס גרינגע העמד מיין גוף,
און מוטנע ווערט אין גלאַז האָס וואַסער,
און גראַ — די דלד-אַמות-לופט.

ער האָט מיט מאַכט זיך איינגעזויגן
אין שויב און טרעט נישט אָפּ צוריק.
ער וווינט אין בליק פון מיינע אויגן,
ווי ס'ווינט אין אים מיין מאַמעס בליק.

זינגענדיקע יארן

יארן, מיינע יארן — זינגענדיקע יארן, —
אויפן שמויב פון פידלען — שמויב פון מיין זכרון.

צימערן די סטרוונעס, צימערן פארשמויבטע,
און דאס הארץ — אין לידער ס'הייליק-איינגעגלויבטע.

ערגעץ פאלן טרערן, קלאפן אויף אן ארון,
און דורך זיינע ברעמער זינגען מיינע יארן.

אויסגעלייגטע סטראפן, איינס ביי איינס, ווי קברים —
זינגענדיקע יארן — יארן, מיינע יארן.

א געזאנג א בלוטיקס טראג איך אין די ציינער,
ווי עס טראגט די חיה אין געפאר די קליינע...

שורות ווי די שטאפלען, לידער ווי די לייטער —
קלעמערט דארט מיין לעבן, ס'טראציקע, פארשיימע.

העכער אלץ און העכער קלעמערט עס און קלעמערט,
ביז דעם גראען וואלקן לעכערט עס און שמעמערט.

הינטער גראען וואלקן, הינטער די טומצען —
וואס איז דארט באהאלטן, וואס איז דארט פארזאגען?

קלעמערט דארט מיין לעבן, וויל אהין דערלאנגען,
קומען און דערלאנגען יארן און געזאנגען.

קלעמערט דארט מיין לעבן, קלעמערט אויף די שטאפלען,
דארט אהין, ווו שטערן צימערן און צאפלען;

דארטן, ווו ס'דערגרייכט נישט מער דעם פויגלס טרילן —
צו די שמערן-שנורן כזויל דאס הארץ פארשפילען.

פלאַנמערניש פון דערנער און פון דראַטן-קנופן
האַט אין וועג פאַרטשעפּעט ליד אויף מיינע ליפן.

פלאַנמער האַט פאַרטשעפּעט, הויט און פלייש צעדראַפּעט,
און פון הויט און לידער בלומ גייט אָפּ און קאַפּעט.

קאַפּעט בלומ פון לידער, פליסט דאָס בלומ פון דורות —
אַז עס זאָלן דערנער לייכטן ווי מנורות;

און פון דראַטן-קנופן אויפגיין זאָלן בליטן,
ווי אַ צווייג צעבליען אינעם האַרבסט אינמיטן;

ווי די האַנט פון מיידל צאַרט זאָל זיין דער דאָרן —
האַבן זיי געזונגען מיינע יונגע יאָרן.

פאַלן ערגעץ טרערן, קלאַפּן אויף אַן אַרון —
יאָרן, מיינע יאָרן, זינגענדיקע יאָרן.

1945.

IV

צום צוואַנציקסטן יאָרהונדערט

באוויליק מיר, אַ צוואַנציקסטער יאָרהונדערט, מײַך אויסצוהערן אויפּמערקזאם, דערלויב. כּווייל זינגען דיר אַ ליד פון גרויס באַווונדער און אויך פון האַרבער טאָדלונג, ווי פון לויב. דו האַלטסט, ווי ס'איז, אַ העלפט שוין ביים דערציען, פּאָרהייב איך צו דיין יובל אַ מאַססט. כּ/בין מוחת, עם וועט זיין פאר מיר א זכיה צו האָבן אויך געווען ביי דיר א גאָסט. גייסט אָפּ שוין, האַלב, צו ספּערן ווייט-געוויימע, צום חלל פון דער קאַטאַקאַמבע — צייט, צי גאָר פּאָפּאַקט, ווי אַלט-פּאַרשטויבטע שמות, פּאַרבלייבסט אין בוידעס פון דער אייביקייט. דער מענטש וועט זיך אַמאָל אין זיי פּאַרנורען און זוכן צו די יאָרן אַ באַשייד. אויב שטויביק — זיין וועט דאָס אַ שטויב פון שטורעם. דו צייט, געחטמעטע פון בלוט און לייך, דו צייט, פון גרויזאמקייט און פון חידושים — עם גייט דורך דיר אויף שטחים-ווייט צעשיקט דער אַמעם פון מאידאַנעקער מלבושים, ווו ס'האָבן דורות גאַנצע זיך געשטיקט. כאַטש דורות נייע וועלן זיך שוין קייטלען, וועט יעדער אַרבל פון אַ מויטער האַנט נאָך שטאַרצן דאָרט ארויס פון דיר און מייטלען און הענגען ווי דער צייכן פון דיין שאַנד. אַן לעבן, ליידיק, הענגען וועט דער אַרבל — ווו ס'האָט דער דופק ווען געקלאַפט פון הענט — דערצוילן פון אַ פּאַלק, וואָס גייט צום שטאַרבן; זיין שאַטן, וואָס האָט ברענען נישט געקענט... פון יאָרן פּריערע, נישט צום פּאַרגעסן, צום נישט געקילטן אַש אַ פונק פליט אָן. וואָס האָט געבלאַנקעט לאַנג פון צוגן-קעסלען, פון ברענענדיקע גופים אין קאַנטאָן.

געבלאנקעט יארנלאנג האט ער אין טרויער,
 אין הערצער טיף געמליעט האט דער פונק.
 איצט — ווי א ווארונג צום תהורובוהו
 גייט אויף אין הארצן פון מאַט-סע-מונג.
 ווי שמענדיק וועט אין הימל שטיין די זון דארט,
 די ערד וועט דרייען זיך מיט מאַס און טאקט,
 נאָר תקופות וועלן, צוואַנציקסטער יאָרהונדערט,
 דערמאנען, ווי דו האַסט אמאָל געוואגט.
 דערמאנען וועלן ברידערלעכע לענדער,
 — וואָס האָבן זיך געברוגט דורות-לאנג, —
 ווי לענין האַט דיין אַנגעזיכט פארענדערט,
 געוווּן דיר א שפּאַגל-נייעם גאנג.
 ביי פּופציק יאָר דער תּמצית ביסט פון צייטן;
 ווי אַטלאַס, טראַגסט זיי אַלע אויפן קאַרק.
 דו הערסט, ווי ס'קומען דיר, דיין העלפט, באַגלייטן
 די לעצטע שאַסן פונעם גראַמאַס-בארג.
 א נישט געשמילטן זוידערקלאנג לאַזט הערן
 די נישט באַזיגטע פּירענייען-הויך,
 וואָס טראַגט אין זיך דעם האַס פון גערילערע,
 ווי ס'טראַגט דעם פּלאַס דער וועוווּן אין זיין בויך.
 ס'באַגעגענען זיך עכאַס און צעקושן
 און הערסט דערביי, ווי געמאַס פאלן איין
 און ווי די שיינע, ליכטיקע „קאמיושא“
 צעפראַלט די טויערן פון אונדזער פּיין.
 זי טראַגט א שלום-בשורה אויף די פּליגל,
 ווי ס'טייבעלע, וואָס פליט אין חלל פּריי,
 קיין שפּאַרבער איז פּאַרלעשן נישט מסוגל
 איר שייך, וואָס גייט פון מאַסקווער מאַוואַליי.
 עס האַט דער עקדיש זיך מיט איר געוואַרן
 און בלינד געוואַרן איז ער פון דער שייך,
 די נאַכט פון טויזנט יאָר טרעט אַפּ דעם מאַרגן,
 הייל סטאַלין אין דער צוקונפּט קוקט אריין.
 אין פּרילינג אויפגיין וועט דער צווייט פון צווייגן,
 אין האַרבסט, ווי שמענדיק, וועלן וועט דאָס בלאַט,
 נאָר קיינמאָל וועט צום וועלן זיך נישט בייגן
 דער נאַמען פון דיין תקופת: סטאַלינגראַד.
 די פּייער-שטאַט, וואָס האַט געשמידט דיין גלאַריע,
 ארויסגעפירט דיר צו אַ נייער וואַר,
 וואָס איז געווען דער קרבן פון אכזריות

און איז די הייבאם פון א זיגער-דור.
לועט דיר באשערט זיין, צוואַנציקסטער יאָרהונדערט,
דעם לעצטן אכזר פֿירן צום געריכט,
די היילונג זיין צו אַלע וויי און ווונדן,
פֿאַרכייטן יעדע פֿינצטערניש אויף ליכט —
וועל איך פֿון קבר דיר מיין ברכה געבן
און זאָגן ביים פֿאַרהייבן מיין מאַאַסמ:
עס האָט געלוינט, ווי ס'איז, ביי דיר צו לעבן,
עס האָט געלוינט צו זיין ביי דיר א גאָסמ.

אומקער אין פוילן

1. אין וועג

געבוירן-לאנד, איך בין אמאל
אין איילעניש פון דיר אנטרווען,
באשירעמט האט די נאכט, ס'זאל מיר
קיין שום ביז אויג דינס נישט געפינען...

ווי אין א קלומיקל פארפאקט,
האב איך פארמאכט אין מיין זכרון
דעם אויסזען פון מיין טאטנס שמוק,
דערינערונגען, מענשישן, יארן.

ביט אלע ליכטמע האב איך גיך
זיך אפגעזעגנט בחפזון.
דער חותם פון מיין טאטעס טרער
האט נאך מיין פנים נישט פארלאזן.

וואלט איך געווסט צו זאגן דאן,
א זיי-געזונט אויף אלע צייטן,
ווען קיינער, חוץ די נאכט, האט נישט
געטארט מיר צו דער באן באגלייטן...

מיר דאכט זיך, יענער מערץ-זיינט קלאגט
אין קאלטער מיינעם, אים נאך הער איך,
זינט ווען דער מילכוועג צו דער פרעמד
האט אנגעזויגן מיר דעם דרך.

דורך גרענעצן און שווארצע נעכט
האט איך געשווארצט דעם ריינעם אמת,
און אונטער ווייסן העמד דאס הארץ —
א קלומיק לידער און פאעמעס.

נאך קאן איך נישט ביו היינט-צו-טאג
זיך שענקען, וואָס ביי מיין צעשיידן
האָב איך מיין מאמען פאלש געטרייסט:
מיר וועלן זיך נאך זען אין פריידן.

צעשניטן וואָלט איך דיך, מיין צונג,
פאר אַט דעם נישט געוואָלטן ליגן,
פאר אַפּנארן מיין מאמען דאן
אויף יענע אַוונטיקע שמיגן...

איצט פאַר איך, קער זיך אום אהיים,
נאָר וווּ וועל איך, מיין היים, דיך טרעפן?
ווּ איז דאָס הויז, וווּ איז די טיר,
וואָס וואָלט זיך איצט פאר מיר געעפנט?

די הענט, וואָס וואָלטן מיך באגרייסט,
מיט פרייד אויף יעדער שוועל באגעגנט;
וואָס האָבן זיך אמאָל מיט מיר
כלויז כלומרשט, אויף דערווייל געזעגנט?...

איצט פאַר איך ווי אַ גאנצער לייט,
פארפוצט איז מיין וואגאָן אין סאמעט
און ציכטיקריין, נאָר מיין געמיט
איז טונקל, ווי אַ לקוי-חמה.

אין אַרדענונג מיט יעדער מאכט,
און מיין פאספאַרט איז עכט און כשר,
עס קלינגט דער קעלנער צו דער צייט,
און ס'איז דער אפעטיט נישקשה...

נאָר ס'זיצט אין פיין דער פאסאזשיר,
פארטרינקט מיט וויין זיין צער-נסיעה,
אַ זיידענער קראוואט פארדעקט
דאָס האַרץ, וואָס טראַגט אַי טרייסט, אַי קריעה.

ער פאַרט צום לאַנד, וווּ אונטער שטויב
פארשאַטן ליגן זיינע יאָרן,
און וווּ פארוואַלגערט ליגט זיין זויג
און זוכט אַ וועג צו זיין זכרון.

2. גרענעצן

די ערד איז פול מיט גרענעצן און יעדע
פארשריבן חשוב איז אין מיין פאספארט,
אויף זיינע שמעמפלען — קיילעכדיקע רעדער —
מיט מיר אין אונטערזוועגס אייראָפּע פּאַרט.

דער צוג איז צו א גרענעץ אָנגעקומען,
מיר ווארטן ערגעץ-וואו אויף קיינעם ערד.
א בין קומט אָן צום פענצטער מיט א זשומען, —
ווער ווייסט ווהין, צו וועמען זי געהערט?...

דער צוג האָט אָפּגערוט. באלד נעמט ער רירן.
דאָס לאנד געטוישט. נאָך זשומט די זעלבע בין.
עס טוישן זיך די פארבן פון מונדירן,
די פעלדער דא, ווי דארטן, בלייבן גריין...

ווי דארטן, מעלה-גירחן דא די קעלבער,
ווי דארטן, האלמן זיי פון גראָז און רו,
דער אפעטיט איז דא ביי אונדז דער זעלבער,
ס'איז בלויז געטוישט די קיך און דער מעניו.

עס טוישן זיך מאכלים און כאַנקנאַטן,
און ווייטער איז דאָס נייע לאַנד נישט ניי,
די פייגל זינגען אויף די זעלבע נאַטן
און פליען דורך אָן וויזעס, פראַנק-און-פריי.

די זון פארנייגט זיך העפלעך דא, ווי דארטן,
מיט זעלבער ווארעמקייט באגריסט איר שייך,
מאַכט אויף ביי אונדז די הערצער און פאספארטן
און לייגט איר זינגל-דאָד אויף זיי: אריין...

3. א רעגנבויגן איבער גרענעצן

פון הימל-ראנד ביו הימל-ראנד,
ווי ס'גרייבן מיינע אויגן,
א ווונדער, זע: פון לאנד ביו לאנד
גייט אויף א רעגנבויגן!

זיך אָנגעהויבן אין איין לאנד
און אויסגעלאָזט אין צווייטן,
גלייך ווי ער וואַלט מיט פולער האנט
זיין גנאָד אויף זיי פארשפרייטן.

צו ביידן גלייך ער שענקט זיין חן,
צו דער זייט און צו יענער.
אויב ס'זענען רעגנבויגנס שוין,
איז ער פון אלע שענער.

ניין, נישט די פייערדיקע רומ
פון גאט, וואָס שטראַפּט די זינדער;
ער בייגט זיך אָן און בעט: „זייט גוט,
זייט גוט, איר מענטשנקינדער!“

„מיט מיינע פאסן, בונט — א שלל,
כ'פארבינד אייך, ווי מיט בענדער,
די פארבן מיינע זענען חל
פאר גרענעצן און לענדער.“

„איך גרייך אין יעדן לאנד אריין,
כ'האָב אלע אייך פארבונדן,
עס זאל נישט מער קיין מבול זיין
פון מרערן, בלוט און ווונדן.“

איך שטיי ביים פענצמער און איך קוק
און גריס דעם רעגנבויגן.
עס פארט דורך אים אדורך מיין צוג,
ווי דורך א טרוםף-בויגן...

4. דעם ערשטן בוים פון היימלאנד

דעם ערשטן בוים פון היימלאנד
באגריסן מיינע הענט,
ווי כ'וואַלט אין אים א קרוב
א היימישן דערקענט.

גלייך ווי ער וואַלט פאר מיר דאָס
געבוקט זיך צו דער ערד;
ווי כ'וואַלט א „ברוך תבא“
אין זיין געדויש דעהערט. —

כאַמט פּרעמד און פון דער ווייטנס
מיר זענען זיך געווען,
דורך פאלנדיקע שטיינער
האַב איך אים בלויז געווען...

דורך בייזע בילערייען
פון אַנגערייצמע הינט
האַב איך געהערט זיין רוישן
פון בלעטער און פון ווינט.

געדארפט כ'האַב מורא האַבן
צו קוקן אין זיין זייט,
גלייך ווי א גרינער טייזל
צום שרעקן מיך ער שטייט.

מיין געסל פלעגט נישט לאָזן
מיך קוקן דאָרט אהין,
ווייל טרייפּה איז געווען
די שיינע פאַרב פון גרין...

דאָך פלעגט זיך צו מיין אַמעס
פאַרגענען זיין דופּט,
ער קומט בינאָכט צוז פּענצטער
און פּויקט אין שוויב און רופּט.

מיר זענען נישט געבליבן
קיין שונאים זיך ביז היינט.
קאן זיין מיר קערן און זיך
גאר ווייטע קרוכים, פריינד.

מיין בליק פון אים כ'זועל אינעמער
נישט אפקערן, פאדקערט.
מיר זענען דאך געוואקסן
אויף איין און זעלבער ערד.

כ'דערקען אין אים מיין טאטן,
וואס קומט פון דארף צוריק
מיט שמעקן פאר די בלבים
און מיט א זעקל גליק...

כ'דערקען מיין טאטנס שרעקן
אין זיין זעבלימער צווייג. — — —
צום ערשטן כוים פון היימלאנד
כ'באגרויס זיך און פארנייג.

דורך אים, אין מיין נסיעה
פון טרויער און פון טרוים,
איך גרויס די ווייטע יארן,
איך גרויס דעם אלטן כוים.

5. די שטיינער פון ווארשעווער געמאָ

די שטיינער פון ווארשעווער געמאָ,
איך מראָג אומעטום זייער לאסט. — —
זיי נעמען מיר אויף צו מיין אומקער
און זאָגן זיך: „ליב אונדזער גאסט“.

זיי ווייזן אויף מיר מיט געמורמל
און רוקן זיך נעענטער צונויף,
און שושקען זיך, רופן מיר: „שכן,
דערקען אונדז, די ווענט פון דיין הויף“.

א, שטיינער, איך קוש אייך און האַלדו אייך,
גיב שלום-עליכם אייך אָפּ. ,
זיי שימטן אויף מיר זיך און פאלן.
כ/בעמ: גוט אזוי, פאלט אויף מיין קאָפּ.

נאָך שענער פון קרוינען א יעדער
פון אייך צו דעם קאָפּ מיינעם פאסט.
כ/וועל בוי צו דעם סוף פון די כוחות
אייך מראָגן, א הייליקע לאסט.

זיי שושקען זיך ווידער: „דער שכן
ויל אפשר גאר ווייטער נישט גיין —
מיר קענען פארשמויבן זיין מלבוש...“ —
א, שמויבן, מיט אייך בין איך ריין.

כ/פארנעם זייער ביטערן פארווורף
און קען מער פון זיי נישט ארויס.
א, שטיינער, ווו נאָר כ/זאָל נישט וווינען,
די וואנט וועט איר זיין פון מיין הויז.

זיי לייגן זיך שווער אויף מיין הארצן —
איך לייג זיי אין הארצן אריין.
אויב וועל איך אייך, שטיינער, פארגעסן,
פארשטיינען זאלט איר מיין געביין.

6. אויף מיין נאָם

און אַט איז מוראנאָוסקע פיר און פערציק.
שמעל אָפ זיך, מידער וואנדערער, בלייב שטיין.
פון יעדן שווייגנדיקן ציגל, יעדן שטיין,
איך הער אַ ווידערקלאנג, מיין יוגנט הערט זיך.

און אויף דעם פעסטן באַדן פון זכרון
אַ ציגל צו א ציגל כ'נעם צונויף,
דאָס ענגע קעלער-שטיבל שמעל איך אויף,
ווי ס'איז געשטאַנען דאָ אַמאָל צוריק מיט יאָרן.

די אלטע ניי-מאשין דערהער איך ווידער,
איר קול איז מיר גאָר היימיש, אַלט-באַקאַנט,
אַרויסגעזונגען האָט זי פון געוואנט
לויט נאָדל-שמעך — די נאָמן — אירע לידער.

נאָר שפעט, נאָך האַלבער נאַכט, ווען זי פלעגט שווייגן,
מיין האַרץ האָט זיך צעזונגען לעבן איר,
כ'פלעג שטיין געבויגן איבער שרייב-פאַפיר
און אויך מיין שאַטן פלעגט זיך מאַטערן און בייגן...

די שייַן פון נאַפּטלאַמפּ האָט באַדאַרפּט געהערן
כלווי מיר. כ'האַב זי פאַרצוימט, אַרומגעכעמט,
זי זאָל, הלילה, נישט דערגיין צום מאַמנט בעמ
און קיינעם פון די שמוביקע דעם שלאָף נישט שמערן...

כ'בין דאָן יד-אחת מיט דער נאַכט געוואָרן,
נישט איבערוועקן קיינעמען כ'האַב זיך באַמיט,
און ס'איז אַריין אין ריטם פון מיין ליד
אַ יעדנס אַטעם, זיפּן — אויף אלע יאָרן...

שוין לאנג, ווי ס'איז דער נאָפּטלעכסט אויסגעגאנגען,
פארזאָרדען אויף די מיסטן פון אמאָל,
זיין רעד אויפן סופיט — אן אַרעאל —
נאָך שיינט אויף מייע טונקעלע געזאנגען.

דורך יעדן שפאלט פון צייט איז דורך זיין פלעמל
און ס'איז אין הארץ — דעם טונקלען לעמפ — אריין,
ס'זאל לייכטן היינט, ווי א נר-תמיד-שויין,
דעם שטיבל, ווו געבויגן כ'שמי, ווי דעמאלט.

7. אין ווארשע ביי א תורה

אין ווארשע, בלאַנקענדיק אַן השבון, לאנג,
מיין טראַט פארהאלט זיך ביי א תורה-מויער
אין סביבה פון צעבראַקטן שטיין און מינק
און אימה, וווּ, פאַרנאַפט, מיין כליק פאַרוינקט;
פון דאַרט, ווי ס'לייגט זיך אין א מענטשנס האַנט
אַן אומגעריכט און טרייסנדיק געשאנק,
אַ טויבן-וואַרקן לייגט זיך אין מיין אויער.

עס האָט נישט לאנג צוריק אין אַט דער וואנט
אַ לאַך די ארטיילעריע אויסגעכיסן
(ווען אנדערע האָט זי צעפליקט, צעריסן),
און ווען פאַרלאַשן האָבן זיך ארום די פלאַמען,
האַט אין דעם לאַך אַ טויבן-פאַר זיך דאַרט
אַ נעסט פאַרלייגט. אין וואנט צונויפגעפאַרט
איז קריג און שלום, הויזנדיק צוזאַמען.

ווי ס'וואַלט די טויבן-פאַר ביי מיר אין הארצן
איר נעסט פאַרלייגט, כ'בין פול מיט איר געזאנג.
קום דאַרט, וווּ ווענט-געשפּענסטער קרומע שטאַרצן
ביז אין מיין קישן, וואָס איז דול פון זיי און קראַנק,
און בלייב דאַרט שטיין, באַמראַכט אַ לוייל באַזונדער
זי תורה-מויער פול מיט וונד און וונדער,
ווי פון דער נעסט פון קריג און פון צעשטערונג
זי קענט דאָס ליד פון שלום און פון ליבשאפט הערן.

8. אין מיין היימשטאַט

רושטאָוואניעס, ליימערס, שמריק און שמאַנגען —
ס'איז מיין בליק אין אייער נעץ געפאנגען.

זייט, ביז וואנען ס'גרייכן מיניע אויגן —
צוזא פאַרהאנג אויף מיין שמאַט פארצויגן.

ערב יום-טוב איבער אלע פענצמער
שפרייטסטו, פאַרהאנג ליכטיקסטער און שענסמער.

נאָך געדענקען הרובע געבייען
יאַמער פון סירענעס, נאכט-געשרייען,

פאל פון איינגעבראַכענע סופיטן —
ווען חלומות פלעגט דער טויט פארשימן.

הערן זיי אצינד פון בוי — געוואנגען,
וויילן ביז די כמארעס הויך דערלאנגען.

ס'גייען אין געשלעגן ווענט און דעכער —
וויילן איבערשטייגן זיך אלץ העכער.

טרערן פון צעשמערונג און פון טרויער
ווישט אראָפּ די קעלניע פונעם בויער...

אויף מיין היימשטאַט, מילדע קעלניע, גוטע,
לייג זיך ווי די דלאַניע פון א מוטער...

9. אַ הויז אין בויען

פון חרובן הויז איז די אימה צוועק,
עס האָט זי פארמריבן דער אָפהילך פון העק.

צוועק איז פון דארטן דער רוח, דער שד,
פאריאָנט פונעם טאָג אין פון ארכעטס-געוועט.

אַ העלפט פונעם הויז איז געשטאַנען אין אש,
איצט נעמט עס אַ לייטער ארום — אַ באנדאזש.

צעריןן דאָס הויז איז געשטאַנען אויף האלב,
איצט לייגט זיך דער צעמענט אויף אים ווי אַ זאלב.

אַ פלאַסער פון צעמענט אויף יעטוועדער ווונד —
זאָל זיין צו רפואה, זאָל זיין צו געזונט!

דאָס פענצער, וואָס פול מרה-שחורה און ווינט,
פלעגט אומהיימלעך קוקן אין חלל אַ בלינדס,

דאָס פענצער, וואָס האָט זיך געוואָרנן מיט פלאם,
זיך אַנטאָן וועט כאלד אין אַ שויב, אין אַ ראם.

אַן עמער פארהייבט זיך — מיט קאלך צי געטראנק?
אַן עמער פארהייבט זיך מיט זון און געזאנג!

דעם עמער הייבט אויף דער פארוואַגלטער גאס, —
לחיים אייך, בויער — דעם שענסמן מאַאַס!

די זון פון אפריל...

צום צענטן יארמאג פון אויפשטאנד אין ווארשעווער געמיינע

די זון פון אפריל רופט ארויס פון דער ערד
דעם מינדסטן געוויקס און דעם קנאסט פון די צווייגן,
און אייך, וועמען ס'האט נישט קיין פיער פארצערט,
זי רופט אייך ארויס פונעם פארבטיקן שווייגן.

זי רופט אייך פון אונדזער זכרון ארויס,
פון הארץ פונעם פאלק — דעם געזיכערמסמן בונקער,
ווי דאן מיט די נעגל און צינדפלעשער בלויו
אנטקעגן דעם פרייס און פארפאנצערמן יונקער.

אין הודש אפריל אויפדאסניי בליט איר אויף
צוגלייך מיט דער פלאמיקער רויו, מיט די גראסן
און בליעכץ אין גרוז פון מיין ווארשעווער הויף,
וואס מערץ-ווינטן טראגן דארט אן און צעבלאזן.

צען יאר שוין, ווי ס'האבן די רויכן פארמעקט
פון גאסן און הייזער די לעצטע קאנטורן,
אזוי ווי א שמורעם-פארפלייצונג פארדעקט
פון ערד, פון יבשה די מינדעסטע שפורן.

מיט זיך האבן רויכן פארשלעפט און פארווישט
די שארפע פראפילן פון דעכער און ראגן,
נאר האבן מיט אייך זיך אין רוים נישט פארמישט —
אן אייך האבן זיי זיך אין איי-סוף צעמראגן...

אזוי ווי די זון קאן בלויו ווערן פארדעקט
א וויילע פון וואלקנס, די סאמע געדיכטע,
נאר מוזן זי לאזן... אזוי אומבאפלקט
געלאזט האבן רויכן אייך — העלדן-געזיכטיגער...

די זון פון אפריל גייט פון וואַלקנס אַרויס
און איר — פונעם רויך, אונדז דעם וועג צו באַשיינען,
איר שמעלט זיך פאַר אונדזערע מאַלצייטן אויס,
ס'מישט אויס אייער בלוט זיך מיט אונדזערע וויינען.

ווי אייביקע מאַנער, איר קלאַפּט ביי אונדז אָן,
איר קומט מיט אַ שבועה די דורות באַשווערן,
באַזונטע — איר פירט אונדז נאָך אַלץ, ווי אַ פּאָן,
געבאַלענע — הויבט איר זיך אויף ביז די שמערן...

איר פירט אונדז... מיין האַרץ לאַזט זיך אָפּ ווי אַ פּייל
מיט שווינג, וועט קיין קראַפּט קאָן אין וועג נישט פאַרהאַלטן;
עס לאַזט זיך צו הויפּן מיט אייך אין געאָייל,
צו קעלערס, וווּ קינדווייז איך פּלעג זיך באַהאַלטן —

און וווּ זיך באַהאַלטן איצט קומט קינד-און-קייט —
די לעצטע פאַרבליבענע געמאַ-באַוווינער,
דער זכר פון לעבן פון אויבן פאַרגייט —
אַלץ טיפּער, אַלץ טיפּער, אַוועק פונעם שונא.

פון דאַרט, וווּ ס'ווייסט מער נישט פון זונשיין די גרוב,
אַן אייביקער פּנקס וועט אייביק דערציילן,
ווי דייטשלאַנד פון הימלער, פון געבעלס, פון קרופ
פאַרטריבן האָט ווידער דעם מענטש אין די היילן.

די לעצטע באַוווינער... ס'האַט ווי אַ וואַמפּיר
דער אומשלאַג דאָס חיות געצאַפּט זינט מעת-לעת;
אַזוי ווי די שמשורעס כּיים מת פאַר דער טיר —
די כּראַך האָט אויף שטיקער דאָס געמאַ צעפּרעסן;

ווי פּייער גייט איבער פון שטרוי צו אַ שטרוי,
דער טיפּוס פון גוף צו אַ גוף אין אַריבער,
די קויל האָט געשניטן די לופט מיט געוואָי,
אַזש ענג אין געוואָרן דעם טויט אין די גריבער.

אין גריבער אין ענג און אין געמאַ — גערויס,
נאָר שטיל רופּט זיך איבער אַ גאַרן מיט גאַרן;
זאָל ווערן דעם פּיינט יעדע מויער אַ צוים,
באַפּאַלן אים זאָל יעדער ציגל מיט צאַרן!

דער פלאַנטער פון הייף זאל אים זוערן א געץ,
אריין זאל ער, ווי א פארבלאָנדזשעמע חיה,
פאָרוואַנקען זאל ווערן דער שמאַלענער געץ
מיט זיינע מונדירן, די פרישע, די נייע...

פאַרפּסח... מ'האַט כשרן היינט נישט פאַרווימט,
נאָר ס'חמץ — געזוען איז נישט וואָס צו פאַרוימען,
דאָס געמאַ אַליין איז היינט ליידיק, פאַרווימט,
דאָך לויערט מיט קראַפט יעדער דאָך, יעדער קוימען.

די וואַרשעווער דעכער! איך האָב זיי געקענט.
דאָס יינגלשע האַרץ פלאַמערט אום אין די ביידעמס,
קלאַפט אָן ווי אַ פויגל אַ קראַנקער אין ווענט,
וואָס פלעגן מיך שרעקן מיט רוחות און שדים.

געזוען איז דאָס שפעטער פאַר מיר אזא גליק
באַקוקן פון דאַנען מיין שמאַטפאַנאַראַמע,
וואָס רחבותדיק שפּרייט זיך פלעגט פאַר מיין בליק,
אזוי ווי דער וואַרעמער שוים פון אַ מאַמע.

פון דאַנען פלעגט אָפט איבער דראַפּן אַוועק
אַ ליכטיקע פּאַן, ווי אַן אַנזאָג, אַ כּשורה, —
שוין דעמאָלט האָט זי אונדזער געמאַ געזועקט,
צעפּאַכט, ווי דאָס פייער אין קוזשניע — זיין גבורה,

זי זאל איצטער זיין הינטער יעמוועדן דאָך,
ווי שרויט אין גראַמט — אינעם האַרץ דעם צעשפּאַרטן,
אַז וווּ נאָר אַ ברעט, זאל עס ווערן אַ וואַך,
אַן אויסקוק אַ טרייער דעם פיינט צו דערוואַרטן...

די שיפקייט פון בלעכן זיין אַנקום באַדראַט,
ווי ראָגן און שייחועגן שווייגן פאַרביסן,
זיי טראָגן פאַרבאַרגן אַ גרויזאמען סוד,
וואָס בלויז אין דער שפּאַרע דער ווינט קאָן אים וויסן.

די ראָגן פון געמאַ... דאָ פלעגט מען אַמאָל
אַ רעדנער פאַרהויבן אויף אַקסלען פון יונגען,
פון קעלערן טיפע נאָך הערט זיך אַ קול,
ווי לידער פון באַטווינען האָט מען געזונגען.

אין בוידעמס און עכא נאך קלינגט פונעם קול,
ס'שיינט אפ אין די לעבער פון פאנען דער צונמער,
די אקסלען פון יונגען ביים ראג פון אמאל
זיי שפארן ס'פארשטארכענע געטא היינט אונמער.

דאס געטא איז שטיל, נאך נישט שטיל ווי א מת,
ווען ס'הערן דעם גאנג שוין פון שונאים די גאסן,
זיין סוף באלד נישט חתמענען וועלן עס-עס
מיט זייערע הילכיקע שטייול-אפצאסן.

דערשימערט ביים פרולינג אנטפאלט יעדעס בלאט,
דער הימל זיך עפנט א בריימער מיט שמוינען —
די שטילקייט רייסט אויף דער געבענטשמער גראנאט,
אויף שטיקער צעפליקט ער די גאוזה פון שונא!

מער וועט מען נישט שלעפן און רייסן פאר קעפ,
מער וועט מען נישט כאפן צום טויט און פארנארן,
דאס בלוט פון תלנים ביי מירן און מרעפ
ליגט ווי א באשמעטיקונג אויף מראטארן.

די גאוזה צעפליקט מיטן שונא צוגלייך.
ביי איינעם צינדט אן דער מונדיר זיך דער נייער,
און ברענענדיק לויפט ער — צו ברענגען דעם רייך
א סימן פון יידישן ווידערשטאנד-פייער. —

מ'האט אים אונמער דרערד, ווי די פיין און א סוף,
געקליבן אין בונקערס — די אייביקע חצות;
די חשפה פאר גיין ווי די לעמער און שאף
צום טויט ווערט פאר עדות פון דורות צעשאסן.

עס מראגט זיך פון געטא א זאלב נאך א זאלב
פאר די שוין, וואס זענען אין חלל פארלוירן,
פאר די, אין יסורים פארשטארבן אויף האלב,
און די, וואס זיי וועלן ערשט ווערן געבוירן...

ווי שפארזאס דער ביסן אין מויל ווערט געשמדעקט,
מען לייגט אין די ביקסן די קוילן די קארגע,
צום געטא דערשיינען די לחות פארמעקט
מיט איינציקן ווארט א פארקריצמן: „דערהרגע!“

אין פינאמערע היילן פארקוועטשט אין דער שטיל
מען הערט זיי א ליכטיקע בשורה די זאלפן,
מען הערט זיי אין געסלעך פון גראען בעלזויל
און הינטער פארטייען קוסט אין די זאלפן.

און הינטער דער שוועל פונעם פלעצל — די סען,
און מיף אין די וועלדער ארום דער וויליע,
פון זייער געהייליקטן ליכטיקן בלענד
ביים גוסס אין אוישוויץ שיינט אויף נאך די ראיה,

זוי ער וואלט געהערט נאך צום לעצט, אויף דער וואך,
פון ערגעץ נאך ווייטע גאלה-גערוישן,
וון קעמפער נאך שימן מיט פלאמיקע האר,
אזוי זיי די שפיזיקע שטרעלן ביי משהן.

עס ברענט שוין דאס העמד און אט ברענט שוין די הוימ!
א פלאמיקע צונג האט אין גוף זיך פארזויגן,
דאך שטייט מען, פארקלעמט און באלאגערט פון טויט,
ביז וואנען דאס פייער פארמאכט זיי די אויגן .

עס ברעכן געלענקען פון הייזער זיך אויס,
א פלאם מיט א פלאם איבער זיי מאכט יד-אחת,
נאך פייער נאך גייט פונעם פייער ארויס, —
די וויסעט פרוימפן פון סטראפן להכעיס.

ער שטייט פון דער ווייטנס, פארהויבן דארט — סטראפן,
מיט רוימקייט פון שרפה אין פול זיין לארגעמע,
ער ווארט, פון דער הייך קוקט אראפ זוי א ראב —
זיין קרבן זאל אויסגיין — ס'דערווארגענע געמא.

דערווארגן? נאר ווער זשע דארט רירט נאך? ווער וואגט?
געמיינט האט ער, קיינער די שטילקייט שוין וועקט נישט —
זיין טאנקען-שנור ווערט דארט אויף שטיקער צעהאקט
און פויזעט נישט מער ווי א גיפטטיקער עקדיש.

אן אנדערע רוימקייט אין גלאז גיט א בלענד:
די פאן פונעם געמא האט עמען פארהויבן,
מען טראגט זי ארויס פון צעפאלענע ווענט,
פאררויקלט אין פלאם, אין כטחון און גלויבן.

ס'פארהוויבט זיך דער גיבור דער לעצמער מיט איר
אריבער דעם אוימוקום און חרוכע דעכער,
ער היפערט די זיילן פון ברענדיקן גיר
זו מראגן דעם כבוד פון געטא אלץ העכער.

א שוימיקער ים אונטער אים איז דער רויך,
און ס'געטא צעשמעמערט — א שיק, וואס גייט אונטער;
און ער, זוי דער שויפס-קאפיטאן אין דער הויך,
ער קוקט מיט גבורה צום שוידער ארונטער.

אליין אויף א ברענענדיק ברעט קעגן שמראס —
ווער האט דאס דערהויבן אים, ער זאל נישט פאלן? —
דאס האלטן אים אונטער די טויטע פון תהום,
די הענט פון פארזונקענע אונטער קאנאלן.

ער שטייגט מיט פארשרפעטע האר אויפן ווינט,
זיך אפגעטון האבן פון אים אלע מוראס,
זווי ווי א מאמע האלט אונטער א קינד,
עס האלט אים דארט אונטער א הלום פון דורות.

מיט חורבות איז ער ווי אויף שטיגן ארויף,
עס האבן אים אונטערגעשפארט אלע קברים,
די וואלגע געאילט האט צו אים אין איר לויף,
צום אויפשטייג זיין העכסטן — דערלאנגען איר ארעם.

ער איז נישט איוועק מיטן רויך, מיטן גרויל,
זוי אלע איר הייליקע אויפשטאנד-געזיכטער,
נאך דונערט פון אייערע פינגער די קויל,
פארקריצט ווי א פען אינעם בלאט פון געשיכטע.

עס האבן די פלאמען פון אייערע האר
אין שיינ זיך פארזונדלט, אין ליכטיקע קרוינען,
ס'וועט קומען זיך שפוגלען אין זיי יעדער דור,
די אויביקייט וועט זייער גינגאלד פארשווינען.

וואָלַקְנִים

כ'זע וואָלקנס פארנאָכטיקע ציען
דאָרט הויך, איבער דעכער פון שמאָט,
באָזוימטע מיט רויטקייט פון שקיעה,
ווי וואַסע געטונקען אין יאָד,

וואָס שטיקער ווייז מ'האַט, שוין נישט נויטיק,
פאַרוואָרפן פון עמעצנס ווונד;
איצט שווימען זיי פלעקיק און קויטיק
אין בעקן פון הימלישן רונד.

כ'זע וואָלקנס ווי קריעס צעשלאָגן,
אויף שטיקער פון פּרילינג צעקלאַפּט,
וואָס איילט אויף זיין גאַלדענעם וואַגן
און ס'איין פארן קארק ער פאַרכאַפּט.

זיי גייען, ווי קעץ, וואָס דערשראָקן
זיך ציען צו עפעס אַ זינד,
און שטיל, ווי אַ זקן אין זאַקן —
נישט איבערצווועקן אַ קינד...

זיי גייען, ווי אורמענטשן וואַלטן
געשפּאַנט אָן אַ זין אויף דער ערד,
מיט אייביקן שווייגן פאַרשאַלטן,
פאַרדימיונט און אין זיך פאַרקלערט.

וואָס קלערן זיי? קלערט דען אַ וואַלקן
אין וואַנדערגאַנג זיינעם פאַרשטוממט?
צי קען ער זיין וועג? און צומאַל קען
ער וויסן פון וואַנען ער קומט?

און ווייסט ער דען וווּ, איבער דעכער,
ער איילט זיך אַצינד אין פאַרנאָכט? —
פאַררייס איך מיין קאַפּ דאָרט אַלץ העכער
און כ'קוק אויף די וואַלקנס און טראַכט:

צו ווויל איז אויף ערדישע וועגן
דעם גייער, וואָס בלאַנקעט נישט בלינד,
און בלאַנדזשעט ער — קאָן ער זיך פרעגן...
צו ווויל איז דעם מענטש, וואָס קיין ווינט

באדארף נישט, ווי וואַלקנס, אים טרייבן;
וואָס קען זיינע וועגן אליין,
וואָס ווייסט אויף דער ערד וווּ צו בלייבן
און ווייסט אויף דער ערד וווּ צו גיין.

לענין אין 1917

פארזיגלט שטרענג און סודותדיק-פארמאכט
האט א וואגאן א פארפלאמבירטער אים געבראכט
פון שמילן, פרעמדן, גלותדיקן ציריך.
כ'באגלייט זיין גאנג, זיין שטויב פון וועג כאריר איך
מיט הענט, וואס לייגן זיך אדורכגעשמראלט מיט כרכות;
א צוג, וואס דורכגעשניטן האט די נאכט
און דורכגעשניטן צייטן און עפאכעס
און אים אויף אלע אייביקייטן אומגעקערט
דעם היימלאנד זיינעם און דער באנצער ערד.
א צוג, וואס האט אים, ווי א מיטערטראכט —
אין ווייגעשריי און פרייד — פון זיך ארויסגעגעבן
צו לעבן און צו שייך,
אז ער אליין פאר אלעמען זאל זיין
די שייך, דאס לעבן.

ווי ס'וואלט געפלויגן פון די געוונדע ערמער
א שנור באטשאנעס, וואלמן אומגעקערט זיך
צו זייער אלטער נעסט דער אויסגעבענקטער —
א צוג וואגאנען ציט... א גאסט א גרויסן ברענגט ער
צו פריילינגדיקער היים דער לאנג-כאגערטער —
א גאסט פאר אלע טירן, אלע הערצער,
קערט אום זיך פון דער פרעמד, פון ווייטן גלות.

— ווילקאמען! — שפרייטן גנעדיק זיך די שליכטן,
די עלטסטע דעמבעס שמעלן זיך אין ערוואונן
און ס'לאזן אפ פון שטאלץ די וווקסיקע טאפאליעס
און בוקן זיך מיט גרום, מיט אפשיי און התפעלות,
ווען אויפן וועג די רעדער רייבן שארף מיט רוגזה
דעם קייזערס כארכלענדיקן „דויטשלאנד איבער אלעס“.
און זון — דאס וואכע אויג פון וועלט — דעם צוג זע,
וואס טראגט מיט אימפעט זיך צו סעמאפארן,
וואס ווייזן אים דעם וועג צו קומענדיקע יארן.

און אויפן פינישן וואַקזאַל אין פעטראָגראַד,
וואָס האָט געשטראַלט פון דעם באַשערמין נחת,
געפלוּיגן איז פאַר אים התלהבותדיק אויפן פאַרצד
אַ שניי פון הימלען, מיכלעך און פאַפּאַכעס..
און אין אַ יעדנס טרער געשפיגלט האָט די פרייד זיך.
דאָס פּאַלק האָט אים געטראָגן אויף די אַרעמס —
ס'האַט אויף די פעסטע אַקסלען אים געטראָגן ס'לעבן,
אים טראָגן זענען דורות פון די קברים
אַרויס... און תקופות האָבן זיך די מי געגעבן
צו קומען אונטערשמעלן אים אַ פלייצע
און ברענגען אים צום סמאָלני אינסטימוט.

נאָך האָט די ערד געטרונקען זיך אין בלום,
נאָך האָט די ערד געקורטשעט זיך אין זוייגעשרייען,
געמאַרדעט האָט דאָס רויבערישע שטאַל נאָך,
ווען ס'האַט זיין האַנט זיך אויסגעשמרעקט פון סמאָלני
אַריבער אַלע גריבער און טראַנשייען
צו מענטשנקינדער פון דער גאַרער וועלט,
און אויפן הימל, פון קאַנאַנען-רויך פאַרשמעלט,
זיין אַרעם האָט פון ראַנד ביז ראַנד זיך אויסגעבויגן
ווי אַ נאָך-מבולדיקער שלום-רעגנבויגן —
— פריד זאָל זיין צו אייך, פאַרבלוטיקטע שינעלן,
פריד און פרייד זאָל זיין צו אַלע שוועלן!

צום שמעטערלינג

(צווישן די פארשידענע אינוועקסן,
אָנגעשטעקטע מיט מיקראָבן, יוֹאָס די
אַמעריקאנער האָבן אראָפּגעוואָרפּן אין
קאַרעע און כינע, האָט מען אויך געפונען
שמעטערלינגען.)

(לויט ידיעות).

וואָס איז פון דיר געוואָרן, וואָס איז פון דיר געוואָרן,
שיינער שמעטערלינג פון מיינע קינדער-יאָרן,
זינט איך האָב דיך אמאָל אין זומערדיקן פעלד
פון גריקע און פון קאַרן
— וואָס האָט געטריי באשיצט דיך און פארשמעלט —
פון אויג מיינעם פארלאָרן.

פון זונקלען חדר האָסטו מיך ארויסגערופּן,
אַרויסגעפאנגען מיט דיין צויבער — פילקאַליריק,
ווען אויף דער שויב האסטו געהוידעט זיך ווי בגילופין;
איך האָב אוועקגענומען פונעם סגל און פון היריק
מיין בליק, און בלויז אויף דיר געקוקט פארגאפט,
האַסט אויסגעזען אין מיינע אויגן ווי די שענסטע האפט
אויפן רבינס פענצטער-שויב — דער בלאַער קאנווע.
און כ'האַב פון אַדר זיך געגעבן א פארגנבע,
כדי דיר נאַכצוגיין עק וועלט ווי אין היפּנאָז,
צו זען, ווי דו וועסט האַלדזן זיך מיט יעדן גראָז,
גוט-יוס-טוב ביטן יעדער מינדסטער קווייט,
כאָגריסן יעדן קוסט התלהכותדיק, מיט פרייד,
געהאט האָסטו פאר יעדן אַ באַריר אַ מילדן גרייט,
נישט אויסגעמיטן, נישט פארהיפערט האָסטו קיינעם —
עס זאָל נישט זיין קיין קנאה צווישן פלאנצן — שכנים.

אין דינע פארבן; באַרדאָ, ברזין און גאַלד,
וואָס מיט איר שטראַלן-פענדזל האָט די זון דיר אויסגעמאַלט,
האַב איך מיין מאמעס שאל די טערקישע דערקענט,
וואָס טראָגן פלעגט זי אויף די אַקסלען ווי א פלאם,
וואָס אויסגעגאנגען איז ער איינמאַל, אויסגעברענט,

מיט איר, מיין מאמען אויך, צוזאם. — — —
כ'האָב שטיפּעריש דיך נאַכגעיאָגט אין זומערדיקן ברען,
געפלאַמערט האָט דאָס האַרץ, ווי דו אינגאַנצן,
פאַר פּרייד וואָס איך האָב ווידער דיך דערזען,
וואָס צו מיין גליק האָב איך דיך ווידער אָפּגעפונען;
איך בין געווען מקנא אלע פלאנצן;
דעם גרינעם גראַז, דעם רויטן מאָן, באגילדטן קאַרן,
וואָס האָסט באוויליקט זיך צו חבּרן מיט זיי,
און כ'בין דיר, ווי איין שטיפּער נאַכן צווייטן, נאַכגעלאָפּן
ביז וואַנען ביסט מיר פון מיין אויג אַנטרוּנען. — — —

איצט וויי מיר, וואָס עס האָט מיט דיר געמראָפּן,
און וויי מיר, וויי מיר, וואָס עס איז פון דיר געוואָרן;
איך האָב געהערט, מ'האָט דיך אין וואַשינגטאָן געכאַפּט,
ווי ס'האָט באפוילן דער אלמעכטיקער, אלהעכסטער שטאַב,
א, נישט קיין יינגעלע, א שטיפּער, איז דיר נאַכגעלאָפּן,
נאָר גאָר אַ חשובער, באיאָרמער מאַן,
וואָס פאַר דיין פּרוּוו אַוועקצופליען האָט זיין פּאַליציי
אַלע אויסגענג פון די שטאַטן שמרענג באוואַכט,
און ס'האָט דיר נאַכשפּיאַנירט די עף-בי-איי,
גענישטערט און געזוכט וווּ נאָר עס איז א קוסט פאַראַן,
און אַ פּראָפעסאָר האָט דיך נאַכגעפּאַרשט, באמראַכט,
דורך אַ פאַרמאכטן סלאַי — אַ גלעזערנעם סינג-סינג.
א, נישט ווי צו אַ יינגעלע א שטיפּער, אויף קאטאַוועס,
ביסטו אין זיין רשות אין סלאַי אריין,
נאָר ווייל מען וויל, מיין שיינער שמעטערלינג,
עס זאָלן דיינע פליגעלעך גאָר זיין —
די פליגל פונעם מלאך-המות...

וואָס איז פון דיר געוואָרן, וואָס איז פון דיר געוואָרן,
שיינער שמעטערלינג פון מיינע קינדער-יאָרן.
איך הער, קלאפסט אָן אין וואַשינגטאָן אין דיין פאַרמאכטן גלאַז
און דורכן גלאַז — קלאפסט אָן ביי אונדז אין אלע שויבן,
אין פענצמערלעך פון אלע הערצער קלאפסטו אָן —
מען זאָל אַנשטאַט דיך שיקן סמען, טויטן, רויבן —
דיך אומקערן צוריק צום גרינעם גראַז,
צום בלאַען הימל און צום רויטן מאָן
און צום באגילדטן, שיינענדיקן קאַרן,
און שטאַט מגפּה — ווידער ברענגען זאָלסט אצינד
די פּרייד און די התפעלות צו מיין קינד,
ווי אַמאָל — צום פענצמערל פון מיינע קינדער-יאָרן.

צום הונדערטסטן געבוירן-טאג פון י. ל. פריץ

ווי אומעמום, גרינט אויפן גענשער בית-עולם,
ווען ס'קומט אן דער פרילינג אין בליטן באנייט,
דער מינדעסטער גראז אונטער שטיינער פארהוילן
גערופן ווערט אויך פון די שליחים פון צייט.

און ביימער פארצאגטע שוין שטייען פארבליפטע,
אין אויסשטייער ווייסן די זון טוט זיי אן;
זיי וועלן באשיטן דעם אוהל פון נפטר,
וואָס שטייט ווי אן אלטער, פארבישופטער טראָן,

וואָס אים האָט אויף אייביק דער מלך פארלאָזן,
נאָר אייביק פארבליבן אין דאָרטן זיין רום,
און ווי עס באנייען זיך צווייגן און גראָזן —
ער ווערט אויך אין פרילינג באנייט אומעמום.

איך מאך זיך א וועג דורכן ברוטווארג און צאמען,
די בליטן פון אוהל כ'שאר זאָהנפעליק אָפּ,
און דאָרט, אין זיין טיף, ווי אין שוים פון אַ מאַמען,
אין שווייגן איך לאָז איצטער זינקען מיין קאָפּ.

איך מאך זיך אַ וועג דורך די צאמען פון צייטן,
כ'שאר אָפּ, ווי די בליטן, אַ יאָר נאָך אַ יאָר.
אַ גאַנצער יאָרהונדערט... איך לאָז מיך באַגלייטן
זיין גאַנג און זיין לעבן פון דור צו אַ דור...

דער נפטר שטייט אויף און מיר לאָזן זיך שפּאַנען
דורך ליידיקע גאַסן אוועק צו זיין היים.
אין האַרץ מיינס פארבאָרגן זיין הויז אויף צעגלאַנע
שטייט, ווי אַ פארצויבערטער פּאַלאַץ, געהיים.

איך האָב עס נישט קיינמאַל געזען אין מיין לעבן
און כ'וועל עס נישט זען... ס'האַט מיין האַנט נישט באַרירט
זיין גלעקל אין טיר, נאָר מיר דאַכט זיך, עס שוועבן
די קלאַנגען אין חלל ארום, וואָס וויברירט.

עם האָט זיך דאָס גלעקל אין האַרצן פאַרקליבן,
באהאַלטן אזוי ווי אַ גריל צווישן ווענט,
עס קלינגט, ווי אַ ניגון פון יאָרן פאַרבליבן,
עס קלינגט, ווי דער הערלעכסטער שפּיל-אינסטרומענט.

ב'הער קלינגען די צייט: גאַרדאַוואַיען, נאַהייקעס,
דאָס פּאַכען פון קנוט און פון פּערדישן עק,
געפלאַמער פון פּאַנען און לידער פון שמריקערס,
צעריסענע ברוקן און טראַנען אין שרעק...

ער הערט אַלץ, ער הערט אַלץ, דער מאַן פון צעגלאַנע,
פאַרוונקען דאָרט אין זיין פאַפּירענער וועלט,
ער האָט פאַרן דונער-געהילף פון מיטאנען
מיט בויגנס פּאַפּיר זיין געהער נישט פאַרשמעלט.

דער מאַן איז גראַד איצט אויף גושיבאַווסקע פאַרנומען,
פאַרוונקען אין אנדערע בויגנס פּאַפּיר,
דער מינטער דערמאנט אים אין קבר אין שמומען,
דאָס ווייס פון פּאַפּיר — אין תּכּריכּים-קאַליר.

דער מאַן איז פאַרנומען מיט קרקעס, עגלות,
מיט פּערד אין געוואנטן אין שונקלע פאַרדעקט;
ווי ס'פּאַכען פון בלאַך-המותעס פּאַלעס —
זיי וואַרפן אויף קינדער אן אימה, אַ שרעק.

וואָס קומסטו מיר, שויםן-טוך, איצט אויפן זינען?
דער מאַן פון צעגלאַנע איז לעבן, איז מוט!
אָוועק! איך וויל זען בעסער זיין פעלעריגע,
זיך איינטוילען שטיל אונטער איר איז מיר גוט.

ער האָט זי אויף אונדן, ווי דער אַדלער די פליגל
אויף עופּהלעך זיינע, פאַרשפּרייט און פאַרדעקט,
און דאָרט, פון איר וואַרעס, איז לעבן געשמיגן,
דאָס בלוט האָט געוונגען, דאָס ליד האָט געוועקט.

ער האָט זי פאַרשפּרייט אויף אַ ווייטן מהלך,
נאָר קיינמאַל פאַרדעקט, נישט די שייך, נישט די וואַר,
אַפּער איז, ווי פון אַ געווינערינס ליילעך,
דאָס שווייגן פון באַנטשען — געשריי פון אַ דור.

און ווי אַ כּונטאר הינטער פּאַלעס פּאַרכאַרגן,
ער טראַגט הינטער איר דעם נעמיראַווערס האַק,
פּאַרעקשנט זי כּרענגט קעגן ישפּראַץ פּון פּרימאַרגן
די ליבשאפט אין העלצער פּאַרכונדן, פּאַרפּאַקט.

געגאַנגען פּון איר איז אַ ווונדערלעך קלינגען,
וואָס אומעטום האָט עס דאָס ליד מיינס באַגלייט.
דאָס האָט זי אין פּאַליש צעריסן די רינגען
פּון בלייכן, געשמידטן פּאַרמשפּטנס קייט.

איך האָב פּאַר דעם קלינגען אין וואַגל דורך צייטן
געטראַגן אין האַרצן מיין ליבשאפט און דאַנק,
ווייל ווי קאָן דען זיין פּון צעשמעטערטע קייטן
צעריסן אויף הענט — נאָך אַ שענער געזאַנג?

נאָך הער איך אין אַהל אַן אַפּקלאַנג פּון פּאַליש,
כאָטש אויפן בית-עולם איז פּאַרכטיק און שטיל,
אַפּריל — און אַ פּויגל זינגט אויף מעלאַנכאָליש,
זוי זינגען וואַלט ער פּון אַ צווייטן אַפּריל,

ווען ס'האַבן אין פּרילינג די ביימער געטרויערט,
ווייל ס'האַבן קיין קנאַספּן שוין מער נישט דערבליט;
דער פּלאַס-זוארפּער האָט פּון די לעכער געלויערט —
פּאַרשרפען דעם פּרילינג, פּאַרצערן דעם צווייט.

דער נפּטר זיך שלייכט צו פּאַרפייניקטע קנאַכנס
פּון גוססן געמאָ — מיט כּרעה און טרייסט;
עס האָט אלע וואַכן און ווענט דורכגעבראַכן
די שאַרף און דאָס שטראַליקע ליכט פּון זיין גייסט.

צו פינצטערע כּונקערס, פּאַרכאַרגענע טויפּן,
צו מורדים ער טראַגט דעם נעמיראַווערס האַק,
איר שאַרף האָט ביים צאַרן פּון פּאַלק זיך געשליפּן,
צו פּאַלן אויף שאַרבנס פּון פּיינט ווי אַ פּסק.

אין שטילקייט די טויפּן דאַרט זידן און גרימען,
אַ פּונק צו אַ פּונק ווערט געקליבן צום שטרייט.
זיין שטייב, דאכט זיך, הערט מען אויך צווישן די שטימען:
דורך שטאַרבן מיט כּבוד צום לעבן זיי גרייט!

די ביקסן אין אויפשמענדלער-הענט, ווי מנורות,
באלייכטן דעם וועג צו נקמה און טאט,
פאר לאנגע געדולדיקע עוולות פון דורות
עס פלאצן די הערצער, ווי ס'פלאצט דער גראנאט.

און מויערן פלאצן צעפליקטע אויף שטיקער,
עס שטיקט זיך דער ווילן אין רויך און אין בלום,
עס פאלן די ווענט פון דער גענשע און דזשיקע,
נאָר ס'פאלט נישט ביי קעמפער די גבורה, דער מוט.

און אַט איז דער גיבור דער לעצטער אויף דעכער,
מיט פאָן און מיט גלאָריע און פלאם אויפן קאָפּ,
ער קלעמערט צום הימל — און אויב נישט נאָך העכער.
דער כסא הסבוד אליין רוקט זיך אָפּ.

און שטיל איז אין געמאָ, ווי אויפן בית-עולם,
די קעמפער די לעצטע פון לאנג שוין אוועק.
נאָר, דאכט זיך, זיי גייען, פון שלאכט-רוף באפוילן,
צי אפשר פון מיינע מחשבות דערוועקט.

צום יאָרצייט אהער זענען אלע געקומען,
פון קראַמען און קעלערס, די פּרין-שול גייט.
עס גייען די קינדער מיט העפטן און בלומען,
נאָר עפעס אַ שווייגן זיי אלע כאַנגלייט.

זיי האָבן צום יאָרצייט גענומען זיך גרייטן.
נאָר האָבן דאָס ליד נישט דערלערנט צום סוף,
די גרוב האָט זיי אלע פארשאַטן באַצייטנס,
אין וואָרט פונעם ליד האָט געבעטן זיך: „האַת! ...“

עס זאמלען זיך אויף די סקעלעמישע ביינער
ביינאַכט אויפן אלטן און חרויבן מאַרק,
זיי שרעקן נישט קיינעם, עס שרעקט זיי נישט קיינער,
עס האָט זיי אַ קראַפט אַ געהיימע געשטאַרקט.

זיי ווערן שוין מער נישט פארשווונדן צעמראָגן,
ווען ס'סקרייעט דער האָן אויפן פלוים בעת עס מאַגט,
דער נאָרישער האָן קאָן זיי מער נישט פאָריאַגן,
זינט ס'האַט זיי דער דייטשישער מאַנק נישט פאָריאַגט.

זיי גייען אין מאַג אריין אָפּן, בפרהסיא,
עס שאַרען תכריכים, עס קנאַקט דאָס געביין.
די הרובע שטאַט, וווּ עס ציט די פּראָצעסיע,
וועט מער שוין קיין הפּרע קרעטשמע נישט זיין...

און אַט איז די עדה דאָס טויער אריבער,
פארפלייצט די אלייען, די קברים פארדעקט,
אַ האַסטיקער טייך אין גערודער גייט איבער,
און מיך — ער פארשווענקט ווי א שטינדל ביים ברעג.

אַט גייט פון דער קלויז דער פארקלערטער מקובל,
די נייטאָרין גייט מיט דער נאָדל און שער,
דער מאַן מיט דער זעג, מיטן האַמער און הובל,
דער מאַן מיט געהייליקטער פּאַן און געווער;

די אויפשטענדלער גייען, די שמערנס געלעכערט,
נאָר אונטער די שמערנס אַ חלום איז גאַנץ,
דעם טאַש פון פאַטראָנען, די פלאמען פון דעכער
זיי לייגן ביים אוהל אוועק ווי א קראַנץ.

זיי האָבן די ווענט פון דער ענגשאפט צעבראַכן,
די אייגענע קעפּ אויך צעבראַכן אין שטיין,
בכדי זייער טויט זאָל אויך זיין א נצחון,
דעם נפטר אין אוהל מודיע צו זיין:

מיר האָבן דיין נאַמען פאר דורות גערעמעט,
מיר האָבן א פאַלק פון דער בושא באפרייט,
מיר האָבן די אייזערנע קיימן צעשמעטערט —
צו טראַגן אויף אייביק די גאַלדענע קיימן.

די נישט צעשיידטע אין מוימן-הויז

(צו עטל און יוליוס ראָזענבערג אין סינג-סינג)

מיט אייערע נעמען ביינאכט שלאָף איך איין,
זיי וועקן מיך אויף ווי א ליארעם באגינען.
זינט ס'האָט זיך פארזעצט אין מיין הארץ אייער פיין,
קיין פרייד קאָן זיך דאַרמ קיין אַרט נישט געפינען.

די רוב פון די נעכט איז מיר איצטער א פלאַג —
זוי קאַנען זיי שטיל זיין, פון האַס נישט וויכרידן?
ווי תמיד, עס בייט זיך אַ נאַכט מיט אַ מאַג,
אַזוי ווי די וועכטער פאר אייערע מירן.

פארטראַכט זיך דען ווער אויף דעם שמענדיקן בייט?
פון מוויש פון מעת-לעתן דעם פשוטן שטייגער?
צי פילט דען ווער אומגליק אין גיין פון דער צייט
און אנגסט פון געפאר אין פאַרויסגאַנג פון זייגער?

איך האַלט אים, דעם זייגער, אין האַנט און צעדריק
אַזוי ווי אַן עקדיש אַלץ שטאַרקער, אַלץ פעסטער.
צום אומקרייז פון וויזער מיין פרעגן איך שיק:
וואָס ברענגסטו פאר זיי, פאר מיין ברודער, מיין שוועסטער?

דער וויזער, צי ווערט ער פון לעבן דער גבול?
דערנעמערט ער אפשר דעם הענקערס אכוריות?
רוקט אונטער זיין רוק די עלעקטרישע שטול —
אַ טייל פונעם וקנס און קינדס קרעמאטאָריעס?

דער הענקער אויך ציילט יעדן מאָרגן, וואָס גרויט —
ער ווייסט, אז דער מאַג פון זיין הערשאפט שוין דעמערט.
ער האַט זיך פארהעמערט מיט שווייגן פון מוויט,
ווי ס'זענען די ווענט פון זיין סינג-סינג פארהעמערט.

זיין שאַפּן צו אייך קוקט אריין נאַכאַנאַנד,
מיט שמערן פארשוועכטע, פארוויקלט געוואנטיק.
מיר רייסן אים אָפּ ווי אַ פאַרהאַנג פון שאנד
פון יעמוועדער זייט פון צעברויטן אמלאנטיק.

אריבער זיין שוימען מיר האָבן געווענדט
צו אייך אונדזער בליק, אונדזער טרער, אונדזער גלויבן —
פאַריאַגן דעם שאַפּן פון אייערע ווענט,
וואָס וויל אויך דערגרייכן צו אונדזערע שויבן.

זיך איבערגעזעטיקט מיט בלוט און מיט גאַלד,
געבויגן אויף אונדזערע בעטן און טישן —
ער מייקעט מיט נאַפּאַלם, ציקלאָן און מיט וואַלט
פון פייער, וואָס וויל אייער אומשולד פארווישן.

די שטול פון זיין הערשאפט — דער טראָן פונעם טויט —
זי שטייט, ווי אַ חיה מיט גיריקע ציינער.
אַלציינס איר, צי שוואַרץ און צי ווייס איז די הויט —
זי דארף זיך באלעקן מיט בלוט און מיט ביינער.

די שטול מיט געלאָדענעם בראַנדיקן שטראָם,
עס דראַגט איר פראַפּיל אזוי שאַרף, אזוי קאנטיק,
זי לאָזט זיך צו אונדז ווי אַ שוידער-פאנאָם,
אויף אירע פיר פיס שפאנט זי דורך דעם אמלאנטיק...

זי שמעלט זיי אויף אלע יבשות אראָפּ —
די מענטשהייט זאל זיין אַ מקעלעט אן אנטפליישטער,
די זון — פארן הענקער אַ שאלטער, אַ קנאַפּ,
די ערד — ווי אַ ריזן-עלעקטרישע דריי-שטול...

נאָר אַפּטרייסלען וויל זיך די ערד פון איר שאנד,
אזוי ווי אַ מענטש פון אַ שרץ, אַ וואַרעם,
עס טרייסלט פארברידערט אַ לאַנד מיט אַ לאַנד —
דערהערט עס אין אייערע קאמערן-קברים.

דעצעמבער. קאָן זיין, אַז עס פאלט אין ניריאַרק
אַ שניי פאר די פענצטער, ווי ווייסע גארדינען,
און ס'קוקן אויס קינדער אין זאַרגלאָזער זאַרג,
אויף ניי-יאָר-מתנות ביי אלטע קאמינען.

נאָר ערגעץ-ווי אין אַ קאמין, אזוי באנג
וויינט איצטער אַ ווינט מיט צוויי קינדער צוזאמען.
צי וועט מען דערלאנגען זיי, ווי אַ געשאנק,
פון סינג-סינג די ליבשאפט פארקוילט פון אַ מאמען?!

איך האָב אייער ליבע געזען אויפן בילד,
ווען מ'האַט זי דער אורטייל פארווערט מיט זיין לעסטער,
זוי איר וואָלט דאָס קראַאישע קול זיינס פארשטילט
מיט אייערע קושן, מיין ברודער, מיין שוועסטער.

די קייט, ווי די צעל, האָט אייך שוידן געקענט,
נאָר נישט אייך פון מוט און פון טריישאפט צעריסן.
אזוי ווי זי שניידט זיך אייך איין אין די הענט —
זי וועט זיך פארשניידן אין לייב פון געוויסן.

איר האַלדזט זיך און אַרעמט — זי קוועלט אייך און שמערט.
מיר זעען די ליבשאפט פארשלאָסן אין קייטן
און נעמען אייך אלע ארום אויף דער ערד
פאר עדות פון טאָג-ליכט, פון דורות און צייטן.

דעצעמבער, 1952.

די רימער פון דער מענטשהייט

פארנאכט אויף מיין האלדז נעמט פארציען
די זון ווי א פלאמיקן רינג.
איך טראכט פון א ניו-ארקער שקיעה,
א זונאונטערגאנג פון סינג-סינג.

איין טויש פון מעת-לעת, וואס באדייט ער?
וואס איז דען איין זונאונטערגאנג?
איין שקיעה איז גלייך צו דער צווייטער,
ס'פארגעסט זיי די צייט אין איר גאנג.

בלויז איינע די צייט מער פארגעסט נישט
און טראגט אין דער צוקונפט איר פלאם —
די, וואס מיט מיין ברודער און שוועסטער
זי האט זיך פארלאזן צוזאם...

אין טויטן זאל אלץ איז אנטשוויגן,
און שמיל שטייט דארט איצמער די שמול
נאך אלעם... ווי ס'שטייט נאך פארציקונג
א חיה — געזעטיקט און פול.

דער שמורעם פון הערצער אין צימער,
וואס האבן מיט החמים וויברירט,
דער מענטשלעכער טרערן-געווייטער
האט זי פונעם ארט נישט געריט.

איז שמיל דארטן איצמער... נישט אמת! —
דערטראגט זיך פארעקשנט א קלאנג —
אן אפהילך א לעצטן פארנעם איך
פון עמלס און יוליוסעס גאנג.

אים וועט מען יארהונדערטער הערן
זיך דורכרייסן וועט ער מיט מאכט
דורך צייט, ווי א וואלקן א שווערן
א דונער רייסט דורך אין דער נאכט.

ס'וועט, ווי א לעגענדע, זיין רושם
אריבערגיין תקופות מיט זיי —
באלויכטן מיט אפשיין פון קדושים,
מיט אפשיין פון זעקס מיליאן צוויי.

א וואנט בלויז צעשיידט האט די ליבע —
בשכנות געוויינט מיטן טויט.
פון דרויסן — אין אנגסט און אין פיכער —
א פאסיקל האפנונג נאך בלויט.

און אט אויף די קראפטן זיך קלאמערט
און ראנגלט דער לעצטער פארנאכט,
פארשוונדן די וואנט אין פון קאמער,
דער לעצטער סך-הכל — געמאכט.

פון ליבע דעם צייכן זיי האבן
געלאזט אונדז — דעם התונה-רינג,
דעם אנדענק פאר מאיקל און ראבי
מיר טראגן ארויס פון סינג-סינג.

ס'וועט זיין פאר אונדז קלארער און גרינגער
די וועלט צו דערזען דורך זיין רונד;
מיר טוען אים אן אויפן פינגער
אין אייביקן, הייליקן בונד.

דורך שלעסער און שטאלענע שטאכעס
מען פירט זיי אין אוילעניש, פלינק,
ווייל ס'טאר נישט מחלל זיין שבת
דער תליון פון תפיסה סינג-סינג...

די שבת-ליכט ווייניקן פארשוועכטע,
ס'פאלעט זיי א פינצטערער-תהום,
בלויז אשמאג מיט זיין געלעכטער
צינדט ליכט ביים עלעקטרישן שטראם.

צי זעט איר נישט, פענצמער פון איסט-סאיד,
אין היינטיקן פרייטיק פארנאכט,
ווי אייערע ליכט ער פארזויסט זיי,
די לייכטער ער ווארפט מיט פארנאכט?

די טישמעכער פליקט ער אלץ פלינקער
און קערט אום די טישן ארויף,
שמאט ליכט היינט — די שיין פון טרעבלינקע
אין אייערע שויבן גייט אויף.

אין איר האט ערשט יוליוס געטראפן,
איצט עטל געטריי נאך אים שפרייזט,
אין ליבשאפט נאך שפרייט זיך זיין שאפן
פאר איר ווי א מעפיך פון טרייסט.

צום טויט און צום חתונה-יובל
באגלייטן זי איצט פון דער צעל
קומט רחל און שרה בת טובים,
זשאן ד'ארק און לואיזע מישעל.

די פייער-שמול דארף איר דערמאנען
דעם גליקלעכן חתונה-טראגן,
און אנטשאפט דעם שלייער צום פנים
די טויט-מאסקע טוט מען איר אן.

פארשמעלט שוין די שיין פון דער ראיה,
דעם גוף שוין צום רימען פארשפארט,
און ערגעץ אין שאטנס פון שקיעה
דער האר פונעם טויט זיצט און ווארט. —

דער מעלעפאן זאל זיך צעקלינגען
מיט יאוש, הכנעה און שרעק,
נאר ס'נעמט אים אנטווישונג באצווינגען
דורך דעם, וואס די שטילקייט אנטפלעקט.

פון מוט פון די העלדן צעטראגן,
פון לשון איין ווארט בלייבט אים: „ברענט!“ —
ער קאן זייער ליכט נישט פארטראגן,
ער זערט פונעם אפשיין פארבלענדט. —

„זיי ברענען!“ — ווייל כיון צו די שמערן
זיי זענען געלויבט און געבענמשט, —
זיי טויטן פילפאכיק! — פאר ווערן
דער שמאלץ און דאס אפבילד פון מענטש.

זיין פנים — א פינצערע כמארע,
דאס טרייבל אין שווינגן פארזינקט.
די זון לעשט זיך אים שוין אין מערב,
די ראזענבערג איד — אין סינג-סינג. — — —

פון קעפ מיטן שטרעב דורכגעבליצטע
דער קאסק פון מעטאל פאלט אין שמויב —
עס מוזט זיי די מענטשהיים אן איצמער
די קרוינען פון אייביקן לויב.

באפרייט פון די רימענס-געוועבן —
פון נאפל-שנור שניידט מען זיי אפ
אויפסניי — און זיי פירן צום לעבן
און פרידן — די מענטשלעכסטע גאט.

רוחות, גייט אין אייער רו אריין!

איר שמעקט אינעם הארץ, ווי אין עפל דער יוארעס,
איר קוקט שוין אויף אונדזערע בעסן ווי קברים.
איר מעסט אן די ערד שוין א בגד פון דראסן,
און ווי אין די בענק, אין די סיפן — באנקנאסן,
איר זאמלט אן כלערליי מיתות אין סלאיען,
(אין אים בלויז, דעם טויט, האט איר אייער פארטרויען).
איר קלאפט אן אין שויבן ביינאכט, ווי די סאזיע,
איר שמעלט צו א לופע צו יעדער מחשבה.
איר באדט זיך אין אונדזערע אנטטיקע טראפנס,
ווען ס'בלוטטיקט פון זויסמן קאשמאר דער צוקאפנס.
רוחות, גייט אין אייער רו אריין!

איר ציילט, ווי מטבעות, די שמערן מיט אייפער.
אין רוזך פון ציגאר זעט איר רויכן פון שרפת,
די שניפן אויף אונדזערע העלדזער — ווי שלויפן.
איר רינגלט ארום שוין אין טונקעלע רייפן
די אויגן פון מוטערס — אין פינצטערער דאגה,
זווי ווי אין צוימען די ערד פארן לאגער.
ווי קעפ פאר די האר, איר כאפט אן פונעם עטער
די כוואליעס צוהילף אייך, און אותיות פון בלעטער,
ווי אויסלייגן לאזט איר זיך שורות ווי שלאנגען,
ווי זאלן צו אונדזערע שלויפן דערלאנגען,
יואס ווילן די נעסט פארן עקדיש נישט זיין —
רוחות, גייט אין אייער רו אריין!

פון אפגרונט געקומען ערשט — נאקעט און בארוועס,
פון אויגן דעם טויט-קאשמאר אויסגעווישט נאר-יואס,
דעם דרויסן צעפראלטן מיר עטעמען טיפער,
מיר הייבן די ארעמס מיט בראנדיקע ציפער:
גוט מארגן דיר, מאמעניו ערד, אונדזער ליבע!
זאלסט מער אונדז נישט זיין קיין בשותפותע גריבער,

נאך ס'שותפותע פעלד פאר די זייער, די שעפער,
באדעקט — נישט מיט בראך, נאך מיט ברכה און שפע.
ווער ס'וויל אויף טראנשייען די ביימן פארבייטן,
דעם אקער — אויף טאנקס אפגעלאזענע קייטן —
די תבואה וועט בלענדן מיט גאלדענער שייין:
רוחות, גייט אין אייער רו אריין!

מיר דארפן נאך טויזנטער ווונדער באגרייפן,
מיר דארפן נאך זען אלע גערטענער רייפן.
מיר דארפן פון מענטש נאך פאריאגן די חיה
און צובייגן ימען ווי ליכטמע, געטרייע.
מיר דארפן נאך אונדזערע קינדער דערווייגן,
מיר דארפן נאך זען אלע נחתן זיגן,
מיר דארפן נאך בארגשפיצן העכסטע באצווינגען,
מיר דארפן נאך אונדזערע לידער דערווינגען,
מיר דארפן נאך אונדזערע טרוימען דערטרוימען,
עס דארף אונדזער בעכער אויף שמחות נאך שוימען,
שטאט האם און רציחה — וועט שוימען דער וויין —
רוחות, גייט אין אייער רו אריין!

באלאדע פונעם מאן מיט דער בלום און פונעם מאן מיט דער ביקס

דעם אַנדענק פון ניקאָס בעלאָיאַניס און חברים

עס טראַגט נישט דער היימישער קריי פונעם האָן זיך פאַנאַנדער, —
די שטאַט וועקט זיך אויף היינט פאַרמאָג פון דער פייער-קאַמאַנדע.

די לאַמפּ-שיין פון אויטאָס רייסט אויס אַ שטיק נאַכט און פאַרבליענדט שוין
די וואַנט, וווּ די שפּיוקע שטראַלן פאַרנאַגלען פיר מענטשן.

זעט, אורלאַמע גייסטער, פון אייערע הייבן — דעם היכל:
אַ מאַן גייט אַקעגן דעם טויט מיט אַ בלום און אַ שמיכל.

אַזוי ווי סאַקראַמעס דעם כּוּם אין דער צעלס דלד אמות,
די נעלקע פאַרהייבט ער — צום רוּם פון אלימפ און פון גראַמאַס.

די בלום איז געפאַלן, פאַרדעקט מיטן רויך פון דער לופע,
די בלום — און דער מאַן פון דער בלום איז געפאַלן אויך גופא.

דער מאַן מיט דער ביקס האָט אינגאַנצן דעם בליי אויסגעלאָרן,
די שרעק אַבער בלייבט אין זיין האַרצן, כאַטש ס'ליגט אויפן באַדן

די בלום, זעט ער, ווי אַ פאַרבלוטיקטע טויב אין די גראַזן.
ס'האַט אַליץ דער צעשאַסענער שמיכל ס'געזיכט נישט פאַרלאָזן.

עס האָט אין געריכט-זאַל ביים שיין פון די טונקעלע ליכטער
דעם שמיכל געפרוּווט נאָך פאַרדעקן די טאַגע פון ריכטער.

נאָר פונעם צעשמייכלטן פנים דעם לאַנג נישט געגאַלטן
עס דאַכט, ווי די קנאַספן פון פרילינג צעבליען זיך וואַלמן...

דער מאַן מיט דער ביקס האָט געזען שוין די נעלקע פאַרשימן,
דאָך זעט ער זי ווידער אין יעמוועדן קווייט דעם צעבלימן.

עס פלאגט אים א זעונג: די זון, וואָס איז ערשט אויפגעגאנגען,
איז אלץ יענע בלום — און עס קאָן זי זיין ביקס נישט דערלאָנגען.

אין אַנמאַכט עס שוידערט אים אויף זיין געלעגער דעם ווייכן —
אויב ס'קאָן שוין זיין קויל נישט קיין פשוטע געלקע דערגרייכן... — — —

דעם שמייכל, וואָס ער האָט געמיינט מיטן בליי צו באַזיגן,
ער זעט אים אויף אלע געזיכטער, אויף קינדער אין וויגן.

פאַרמשפט — אַדורך איז די געלקע דורך אלע געריכטן,
צעשאַסן — אַדורכגעשפאַרט האָט זי די ערדישע שיכטן.

זי בליט אויפן קבר! — אפילו אָן זון און אָן רעגן —
דער שמייכל פון העלד כלוין באַלייכט איר צום פרילינג די וועגן.

איר מוי איז די טרער פון פאַראַבלמע גריכישע מאַמעס,
און ס'טראַגט זי דאָס קבר צום רום פון אַלימפ און פון גראַמאַס.

ד י ש י פ...

די וואָנע, ווו עס פליעסקעט זיך דאָס קינד,
שפּריצט וואַסער מיט די הענטעלעך אויף זיך,
צוזאַמען אויך מיט פּרייַד אויף דיין געזיכט;
די וואָנע, דאַכט זיך מיר, זעט אויס אַצינד
אַ שיף — און ווי זי וואַלט אין שטוב געשמאַנען
ביי דיניע אַרעמס — דעם געטרייען האַפּן,
און שטיל גערוט בשלום און אין שלווה.
איז נאָך אַ שיף אַ פּרידלעכע אַזאַ פּאַראַנען?
האַט וועלכער ס'איז באַגילדמער אַדמיראַל ווו
זיך פאַר זיין פּלאַט אַ שיף אַזאַ פּאַרשאַפּן?
זי רוט... באַלד שווימט זי, דאַכט זיך, אַפּ פּון דאַנען
אין ווייטן אַקעאַן פּון האַפּן און פּון שטרעכן.
און שטיל איך הער זיך איין און האַרד, און האַרד,
— ווי בעוועס וואַלטן טראַגן זיך אַרום און שוועבן —
עס קומען דורות מיט אַ פּאַרכטיקן געשאַרד,
געשמאַלטן הייליקע פּון אַ פּאַרלאַשן לעבן —
די שיף אין ווייטן וועג אַריין אַרויסבאַלייטן.
פּאַטשיילעס, בערד און מיכלעך פּאַכען, פּליעסקען,
און פּרייע, אויפגעבונדענע פּון קייטן —
אַ נס באַוועגט די הענט, ווי נאָר אַ נס קען,
און ס'הייבן זיך די אויסגעכרענטע קנאַכנס
מיט אויסגעוויינטע ווונטשן און מיט ברכות:
— דאָס לעבן, וואָס זי פירט אין צוקונפּט איצט אַריין,
זאַל אונדזער לעבן אויך דאָס נישט דערלעבטע זיין. —
און ס'ציט אין וועג אַריין די שיף, זי ציט —
געפירט פּון ליבשאַפט און פּון דיכטערס ליד. —

וואָס זענט איר, שיפּן מעכטיקע, אַנטקעגן איר,
פּלאַטיליעס גאַנצע, לאַנגע קאַראַוואַנען,
מיט אויסגעשמערנטע, באַגילדמע קאַפּיטאַנען,
מיט לופּעס אַנגעשמעלט אין לויער און אין ביר,

זוי הערנער הונדערטער און ציין פון אומגעהויערם, —
יבשות פרעמדע איינצובייסן גרייט, פארסמען,
און מיט די הערנער צוקלעמען, פאריאכן;
וואס זענט איר קעגן איר, ווו ס'שטייען טאמע-מאמע
געבויגן ווי א לעבעדיקער טריומף-טויער,
דורך וואנען ס'גייט די שיק — דער פרידלעכסטער נצחון.

דיין וויגל שטייט ביים טייך יאלן...

פון אלדאס ביז און שלעכטס באהיט,
אין מאמעס הענט — דיין קעניגרייך,
כ'זעל זינגען דיר, מיין קינד, א ליד,
א ליד פון גאר א ווייטן טייך.
פון ים קומט יעדער טייך און גייט,
דער — קומט פון הארצן מיר, ווי דו.
דארט, לעבן אים, דיין וויגל שטייט —
ביים טייך יאלן...

כאטש ווייט, דאך נאענט מיר איז ער,
ווי ס'זאמער פון דער ווייסל וואלט
געשטראמט אין אים, דורך וועלכן כ'הער
מיין ווייטסטער זומער ווידערקולט.
פארברענט, ווי אונדזער יחוס-בריוו,
דער וועג צו אים איז ערגעץ-וו;
די ערד אין צער פארזונקען טיף —
ביים טייך יאלן...

קיין גוטער מלאך שפרייט נישט אויס
אויף דיר, מיין קינד, זיין שמירה דארט ---
דער שווערער כאמבארדירער בלוז
פארשפרייטן קומט זיין פייער-מארד.
די שטערן צימערן פאר שרעק,
יוען ער דיין וויגעלע דעקט צו,
עס וויינט מיט דיר דער ווייטער העק
ביים טייך יאלן...

דער פרעמדער טייך איז מיר נישט פרעמד, —
מיר דאכט, כ'האב שוין אמאל געבענקט
ביי זיינס א ברעג, און ס'האט מיין העמד
מיין מאמע אין זיין שמראם געשווענקט.

איך קען זיין טעם — פון טרערן הארב,
ס'ווייסט מער זיין גאנג נישט פון קיין רח,
פון פלאס און בלוט איז רויט זיין פארב —
ביים טייך יאלו...

דער ווייטער מענטש פון ווייטן לאנד,
וואס וואכט — און היט דעם ווייטן טייך,
שמרעקט אויס דיר זיין השגחה-האנט,
היט אויך דיין וועגעלע באגלייך;
ס'זאל גיין אויף דערד — און נישט דער טאנק —
דער טייך זאל וויגן דיך: איי-לו... —
דערפאר באגלייט דיך מיין געזאנג
ביים טייך יאלו...

1952

ביי דיין בעמעלע געבויגן...

מ י ל ק ע ז

מיין מיידעלע, מאך אויף צו מיר די אויגן
און זע, ווי טאטע-מאמע שמייען
פון ביידע זייטן בעמעלע געבויגן
איבער דיר — א באלדאכין,
זאָס דעקט דיך צו
און אויף דיין קעפעלע שפרייט אויס די רוח,
ווי נאכט שפרייט אויס די רוח אויף אלע וועגן —
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן זי, דיין רוח, צו שמערן?
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן?

עס שמייען איבער דיר פון ביידע זייטן,
ווי בוים צו בוים געבויגן, — טאטע-מאמע,
מיט קעפ פארפלאכטן איינער אינעם צווייטן,
ווי אן אלטאנע, — איבער דיר פארצווייגט,
און זאָס איר סכך אויף דיר א קילן שאַטן לייגט
אין צייט פון חמיטה,
און זי פארשמעלט דיך פונעם ווינט און רעגן —
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן זי דיר אַנצורירן,
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן?

מיין מיידעלע, מאך אויף צו מיר די אויגן
און זע, ווי טאטע-מאמע שמייען,
ווי ס'וואלט געוועזן איבער דיר פארצווייגן
און אויף דיין בעמעלע פארלייגט — א ברוק,
ווי אונטן פליסן כוואליעס — די מעת-לעתן דיינע,
און ווי דער וואסער-שמראַס — דאָס גליק,
פארגיסט און פלייצט פון בעמעלע די ברעגן —
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן דיר דעם שמראַס פארשמעלן?
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן?

צו וואָס נאָך, מיידעלע, זאָל איך פארגלייכן
טאטע-מאמעס שמיין ביי דיר פון ביידע זייטן,

וואס איבער דיר זיך שמרעקן און דערגרייכן? —
זיי זענען איבער דיר געבויגן — ווי א דאך,
ווי מייבן שמעלן זיך אויף אים און ווארקען
אין שלווה און אין רי — ווי נאר א מייבן-פאר קען —
דאס ליד פון שלום און פון פרייד פאר דינעמוועגן —
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן דינע מייבעלעך פארטרייבן?
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן?

מיין מייבעלע, מאך אויף אויפסניי די אויגן.
דער אונט דעמערט ארום דיר אין צימער,
און ס'שטייען אין דער מונקלקייט געבויגן
מאמע-מאמע איבער דיר — ווי א מונעל,
דורך וואנען ס'פארט א שיינענדיקער צוג ארויס —
דיין בעמעלע — און ציט פארויס, פארויס,
און ס'לויכט פון ווייט די צוקונפט אים אנטקעגן —
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן אים אין וועג פארהאלטן?
אוי, ווער וועט זיך דערוועגן?

אייזיקל שרייער

אין ווינטער-נעכט לאנגע דערגרייכט מיך זיין קול און ער לאזט מיך
נישט רוען.

ווער איז ער דאס, ווער? איך געדענק נישט זיין אויסזען, געשמאלט,
צי א מינדעסטע תנועה.

ער פלעגט אין די ווינטער-כאגנינעס צו ארבעט און מסחר מיין שמע-

מעלע וועקן. —

„שטייטס אויף צו עבודת הבורא!“ — פלעגט ס'יעמערלעך קול זיינס

פון דרויסן מיך שרעקן.

ער טשוכעט זיך אויס היינט פון שניי פון מיין חרובן שמעטל אין פוילן,

ווי ס'ווידערקול זיינס פון זיין קאזשוד, די שפענצערס, די רימענס,

קאמזוילן.

און ביז צו מיין פענצטער קומט ווידער מיך וועקן היינט אייזיקל שרייער,

ווי דאן, ווען די שויב איז געוועזן מיט פראסט און די הרובע אן פייער.

ווי דאן אין די שנייען — ער וואנדלט ארום אין מיין דמיון אצינדער,

און כ'הער, ווי ער דאנגלט זיך דארטן מיט ווינט און מיט ווענט, ווי

א בלינדער,

זיין אלטימסקער קאזשוד, געלאמעט מיט נאכט און פארשפיליעט מיט

שמערן —

אן אלטער, א פשוטער ייד, וואס איך האב אים געקענט בלויז פון הערן.

פון אלץ, וואס די צייט האט פארדעקט און פארשאטן — זיין קול איז

פארבליבן,

עס וועקט מיך, ס'ווייל זיין אין מיין ליד כאטשבי, ווי אין א פנקס, פאר-

טריבן,

ווי ס'האט אין די שנייען זיין לעבן פארשריבן זיין פראסטער, זיין דעם-

בענער שמעקן.

געהתמעט זיין נאמען — באקומען צוליב זיין מלאכה, זיין שרייען, זיין

וועקן...

פארדעקט איז דאס שמעטל מיט שניי און מיט שלאף און מיט חלום

פון וואנדער

און אויף די געלעגערס, די שמרויזעק — אין צודעק בארוויקלט א יעדער

באזונדער.

דאס קישן איז פול דארט מיט רענדלעך, צי גאר מיט „נישטנומע“ מיט קרומע העוויות,

עס יאמערט אין קוימען דער ווינט, ווי פארעקשנט געוויין, נישט געשטילטס, אויף לוויות.

עס קריכט אויף די שויבן געלאסן דער פראסט, ווי א מאדנע פיל-פיסיקע חיה.

און פלוצלינג אין דרויסן רייסט עמעצער איבער די שטיילקויט — ס'איז אייזיקל שרייער.

ס'הערט יעדער זיין יעמערלעך קול און זיין ניגון, נאר אים זעט נישט קיינער,

אזוי ווי די גריל, לואס מען הערט, נאר מען זעט נישט — פארשמעקט הינטער ציגל און שטיינער.

נאר ווער האט באדארפט דען דאס אייזיקלען זען גאר, מ'האט הערן באדארפט אים בלויז שרייען.

זיין קול איז ביי קהל געווען פאר דער שטאט א געצייג און צום שלאף א בלייז.

ער האט מיט זיין קול פון דער נאכט — ווי א רידעל פון רוייערד — געגראכן חיונה,

דאס קול איז געווען ביי אים, ווי צוגלייך ביי דעם קלעזמער דער מייטשיק, די סטרונע.

פאר אייזיקלען האט זיך קיין פיפס נישט געהערט — בלויז דער ווינט האט געקלאגט אין די שנייען,

זיין קול איז געווען פארן האן ווי א צייכן, א סימן צום אנהייבן קרייען, און ס'האבן די שמערן געוואסט, אז דער מאג הויכט זיך אן צוליב אייזיקל שרייער.

ער וועקט — און שוין קלימפערט דער עמער אין ברונעס און ס'רירט זיך דאס שמרוי אינעם שיער.

שוין סקריפעט א שלימל, עס גענעצט א מויער צעעפנט, פארשלאפן, צעצויגן.

א רויך פון א קוימען שוין חנדלט זיך לאַקיק צו דער זייט און יענער געבויגן,

שוין שרויפט זיך א קללה צריין אין פארמאג ווי א קניפ אינעם לייב אינעם דיקן,

עס מאַל שוין דאס ראַד פון דער מיל און עס מאַלט ווער א שחרית א שנעלן בשתיקה.

שוין קלינגען צעגליטע די אייזנס אין קוזשניע און שימן מיט גאלד — א פארמעגן,

שוין שפאנט מען די שליטנס און פערד צום יריד פאר די ווייסע, פאר-לוייערע וועגן.

פון הינטער די הייזער, די טירן צו ביסלעך דאס לעבן הויכט אן זיך
אומפלעקן.

ווי אייזיקלס קול וואלט געוועזן א שפרוך און פון בישוף זיין פשוטער
שמעקן.

נאך איינמאל האט עפעס די שטאט זיך פארשפעטיקט און, נישט ווי
געוויינלעך, פארשלאפן.

ווייל אייזיקלס ניגון כמעט נישט געהערט און זיך שפעטער צוזאמען-
געלאפן

אין מארק אריין, וווּ ס'האט זיך עפעס געשווארצט, וווּ געפירט האבן
קויטיקע פלעקן —

די שפורן פון אייזיקלס טריט אינעם שניי. די סימנים, די שריפט פון
זיין שמעקן.

זיין בארד האט א ווייסע פון זיקנה און שניי ווי א מענה ארויפצו
געשמרעקט זיך.

קיין ווארט נישט געזאגט, און דאס שמעטל אליין האט מיט אייגענע
קולות געוועקט זיך.

מען האט צווישן אייזיקלס לויזע, צעעפנטע שפענצערס, קאמווילן און
רימען

געזוכט מיט עקשנות א צייכן פון לעבן, א שארף און א מינדעסטן סימן.
די שטאט פלעגט ער יארנלאנג וועקן — איצט האט זי געוועקט אים,

געמינטערט, געשריגן,

נאך איצט אינעם שניי — אין א ווייס-צייכטיק בעט, אין א זויכערס —
געלעגן איז ער און געשוויגן...

מיר הייבן דעם בעכער

א יאר גייט אַוועק, נאָר עס ווערט נישט באַגלייט
צו אייביקער דו, ווי אַ מת,
עס ווערט נישט געפירט צום בית-עולם פון צייט —
צום איך-סוף, צו שמויב און פאָהגעס.

א יאר גייט אַוועק, נאָר עס פירט מיט זיך מיט
דעם הותם פון אונדזערע טעג,
עס פירט ווי אַ וואַגן די שפע — נאָך שניט —
צום שייער פון צוקונפט אַוועק.

וואָס שווערער דער וואַגן, אַלץ לייכטער ס'געמיט —
עס שיינט פון זיין ליכט אונדזער מי,
עס שענקט אונדז דער פּרילינג, וואָס האָט שוין פאַרבליבן,
די זאַמען פון שפעטערן בלי.

עס גייט פון דער ערד אַ געזאַנג צו דעם זאַנג,
אַ הימען צום קאַרן, צום גערשט,
פאַר דעם, וואָס פאַהגייט, און וואָס אין זיין פאַרגאַנג
איז אַנהייב פאַרזאָן און צומערשט.

א יאר גייט אַוועק, נאָר מיר ווערן נישט אַלט,
פון יונגקייט און ברויז נישט פאַרלאַזט,
ס'מעטאַל פון דער שמים, וואָס די השכות צעשפאַלט,
וועט קיינמאַל נישט ווערן פאַרראַסט.

מיר הייבן דעם בעכער, מיר הייבן דעם כוס
אַזוי ווי אַ וואַרנונג צום טויט,
דער שפונט פון די פעסער זאַל געבן אַ שאַם,
אַנשמאַט פון קאַנאַנען — דער שרויט.

אַזוי ווי אַ שווימיקער שטראַם, ווי אַ שלעפּ,
זאַל גיסן דער וויין, אַנשמאַט בלוט;
דער לייכטיקער שטראַל איבער אונדזערע קעפּ
זאַל הענגען — שטאַט פינצטערן קנוט.

מיט הן זאל די רויו אינעם טויאיקן גראז
פארהויבן איר קלייד מיט א קניקס;
אז אנטרעפן זאל זיך א גלאז מיט א גלאז
אין פרייד — אַנשטאַט ביקס מיט א ביקס.

מיר הייבן דעם בעכער, מיר הייבן די רויו
פאר אלץ, וואס די ליבשאפט באנייט,
מיר הייבן דעם כוס, ווי א פאקל פארויס,
וואס ווייזט אן דעם גאנג פון דער צייט.

מיר הייבן דעם בעכער, עס זאל אין פארטאג
אונדז וועקן דער האַן אויפן פלוים —
און נישט פון סירענעס אליאדעס-געקלאג,
דער וויסטער געיאמער פון טויט;

מיר זאלן נישט זען אויפן יתום די טרער,
נאר טראַפנס פון טוי אויפן צווייט,
די שראַמען פון ווונדן נישט זען זאל מען מער,
נאר בלויז פון דער פרי דעם שנייט.

לחיים! זאל זיין אונדז פון גראַזן דער פלוים —
שמאַט קויט פון טראַנשייען — באַשערט;
אז אַנטרעפן זאל זיך א קוש מיט א קוש
אין פרייד — אַנשטאַט שווערד מיט א שווערד.

V

א זומער-רעגן

נישט לייכט איז צו פארנעסן יענעם רעגן.
מיר האָבן זיך צום ערשטן מאל כאַגעגנט.
געווען די זעלבע — אונדזערע באַגערן:
א דאָך געפינען, נישט באַרעגנט ווערן;
א מויער, וואָס זאל ביידן אונדז באַשיצן
און אונדז פאַרשמעלן פאַר די דונערן און בליצן...
איך זע, די רעגן-טרעפנס פון דיין פנים רינען,
ווי מוי פון אַ געשמאַקן עפל אין באַגינען.
מיר האָבן ווערטער אויסגעטוישט געצוילמע, זויניק,
פאַר אלעם וועגן רעגן (וואָס האָט אונדז פאַראייניקט),
איך האָב געקלאַנגט זיך אויפן זומערמאַג דעם שווערן,
געבעטן שטיל, דער רעגן זאל נישט שוואַכער ווערן,
ער זאל נאָך דויערן — פאַר אונדזער טובה-וועגן...
און, כלומרשט, כ'האָב געקוקט ווי ס'האַלט דער רעגן
און צוליב דעם אַרויסגעשיקט אַ האַנט פון מויער,
ווי ס'האַט די טויב אַרויסגעשיקט צום דרויסן נח.
געווען צופרידן כ'בין געוואָר צו ווערן:
דער רעגן קלויבט זיך גאַרנישט אויפצוהערן...
ס'איז לאַנג שוין, דאַכט זיך מיר, זינט יענעם רעגן
און פיינעם דאָך... צי טראַכסטו נאָך דערוועגן?
איך יא... ווען כ'קוק אין פייכטע טראַטוואַרן,
דערמאָן איך יענע כ'ביידן, יענע צערן,
און כ'טראַכט, ווען וואַלקנס דעקן צו די שויבן,
צי כ'זאל דעם רעגן שעלמן, אַדער לויבן...

אויפיל גאסן האט די שטאט...

אויפיל גאסן האט די שטאט, אויפיל גאסן,
נאך מערער ראגן און קאפעען האט די שטאט;
פארוואס דערמאנט זיך מיר איין ראג פון אלע גראד,
וואס ווערט פארפלייצט פון שוימיקע מעראסן?

פון מישלעך גייען איבער דארט די טראמזארן,
די מישלעך גייען איבער פון געטראנק,
פארגעסן האב איך זיי געוואלט שוין לאנג,
נאך ס'רופן מיך די מירן און פארנארן.

ווי א פארפלייצנדיקע כוואליע, די מעראסע
דערגרייכט האט מיך, אין איר רשות פארקאפט...
מיר האבן איינמאל דארט די גלעזער אנגעקלאפט
פאר עדות פון די לאמפן מילכיג-בלאסע.

אין שלאג פון גלאז אן גלאז באדארפט האט קומען
דאס גליק, ווי פונעם שטיין אן שטיין — דער פונק.
ווי א מטבע האט פארקייקלט זיך דער קלונג —
וואס אויך קיין בעמלער וואלט זי נישט גענומען.

דאך זוך איך אים, דעם קלונג, און מיינע בליקן בלאנקען
אין ווינקלען ווו געזעסן ביסט אמאל,
ווו ס'ציטערט נאך דער אפקלאנג פון דיין קול
און אלע שפיגלען קוקן אויס דיין אַנקום;

ביים רוימן מישלעלע זיי זוכן אונדו מסתמא,
אין זונקלען ליכט, אין שאַמנס איינגעוועכט.
דער וויין אין גלאז האט לאנג שוין אויסגעוועפט —
און וויפל ווונטשן אויך — מיט אים צוזאמען.

דאס ליכט גייט אויס. מען ציילט שוין אויס די קאסע.
די אומגעקערטע שמולן טאכן נאכט.
כאָמט אלץ האט הינטער זיך די מיר פארמאכט,
כ'צעדענק א ראג, א שוימיקע מעראסע...

אַ פ פ אַר ...

דו ביסט אַוועקגעפאַרן.
דער אכזריותדיקער צוג
האַט דיך פון מיר אַוועקגענומען און רחמנות.
איצט שטיי איך און איך קוק:
ווי שרעקלעך ליידיק איז דאָס אַרם געוואָרן
ווי ס'איז דער צוג נאַרוואָס מיט דיר געשמאַנען.
פאַרוואָס, פאַרוואָס קאַן איך נישט מער אַוועק פון דאַנען,
ווי כ'וואָלט עפעס געהאַט
ביי אַם דער ליידיקייט צו מאַנען?
דער צוג פאַרשווינדט.
זיין פייף האָט זיי אַ חלף זיך פאַרשניטן
אין חלל און אין מיר.
עס שיקט דיר נאָך מיין האַנט אַ לעצטן „זיי געזונט!“
ווי זי וואָלט וועלן נאַכלויפן נאָך דיינער,
וואָס פאַכעט זיי אַ שוועבנדיקע מויב
אַוועק פון מיר אַלץ ווייטער, ווייטער, ווייטער...
און באַלד באַמערקט זי שוין נישט מער מיין בליק
און מיטן אין-סוף זוערט זי איינס —
דיין ווייטע האַנט — מיין שוועבנדיקע מויב.
נאָר אין מיין חלום קומט זי באַלד צוריק
און אינעם טונקלען מויבנשלאַק — אין האַרץ —
זי שוועבט אַ ליכטיקע אַרזין...

א ווייטער פייה

דאס פייען פון לאקאמאטיוון
זוי שארף אין מיין גוף זיך פארשניידט;
צי וויל עס דערמאנען ככיוון
אז דו ביסט פון מיר ערגעץ ווייט?

זיין ניגון פון אפשייד און בענקען
זויכריט אין מיין בלוט, אין געבייז;
ווער נאך, ווי מיר ביידע, געדענקען
דיין אפפאר, דיין לעצטן פארגיין

אין שויב פון וואגאן דעם באוועגטן,
וואס רירט פון דער ראמפע, פון ראנד,
ווען צווישן די ארעמס געשמרעקטע
פארלעשט זיך דער פאך פון דיין האנט...

א פייה האט אין גוף זיך פארשניטן
מיט שארפקייט פון מעסערס, פון העק;
ער האט מיט מיין ליד זיך פארביטן, —
מיין ליד איז ער זינט ביסט אוועק.

געווארן איז ער דיינס א צייכן,
ער רופט מיך, זוי ס'רופט מיך דיין שמים;
איך וועל ווי א נאכטוואנדלער שליכון,
אין ווייטקייט זיך לאזן נאך אים...

פארלאזן וואלט איך מיין געלעגער
ווען ס'וועקט מיך ביינאכט זיין וויכיר;
ווי נאנט ווערן מיר אלע וועגן
און קורץ — ווייל זיי פירן צו דיר...

די שמייכלסם ווידער...

די שמייכלסם ווידער,
דיין טרער — מיר דוכט —
פאלט שמיל אַנידער
ווי ס'פאלט אַ פרוכט

פון צווייג — דיין וויע.
איין רגע כלווי —
לוי זון — מיין ראיה
דיין טרער טרינקט אויס.

ווי ס'וואַלט געפלאַטערט
אי שמיל, אי גרינג
אויף שויכן גלאַטע
אַ שמעטערלינג —

דיין פייכטע וויע
מיין באַק באַרירט.
כ'האַרץ פליגל-פליען,
דאָס האַרץ וויברירט.

די גרויסע כמאַרע
ווערט קליין, שרומפט איין,
זי מאַכט אַ וואַרע
דער העלער שיין.

דיין פייכטע וויע
הייבט-אויף די פרייד.
אין האַרץ מיין קריע
צערינגט, צעגניט.

דאָס שטראַלן-שמיפן
איר סוף באַשמימט.
דיין אויג — אַ שיפל
אין טרערן שווימט —

צו ברענגן וויימע
און אומבאקאנט,
צאהין, אליץ וויימער
צום טרוימענלאַנד.

עס ברענט פון וויימן
דער מאַרגנרויט,
דיין טרער פון ווייטיק
זאפט איין די הויט

פון מיינע גלידער,
ווי זון דעם טוי. —
— דו שמיכלסט ווידער —
ס'איז גוט אזוי.

VI

צווישן חיות

צווי דאמען גייען זיך ארום פון שטייג צו שטייג אין זאץ
און קוקן אויף די בירגער חיות לוסטיק, מיט הנאה.
דאס חיותמוס קוקט נאך די דאמען דורך די אייזן-זוענמלעך,
גלייך ווי זיי וואלמן אים פון ערגעץ-זו געווען גאר קענטלעך.
זיי קומען חיות דען אויף דאמען גאר זיך צו פארקוקן?
זיי גייט בלויז אן דער מענטש, כל-זמן זיי קענען אים פארצוקן.
וואס קוקן פארט די חיות נאך די דאמען פול מיט נייגער,
זיי מאנצבילן, וואס קוקן נאך א פרוי, ווי ס'איז דער שטייגער?
וואס האבן זיי די אויגן צו די דאמען אויפגעריסן? —
די חיות ווייסן ווייל פארוואס — און לאמיר אויך דאס וויסן.

איין דאמע פראגט א מאנטל פון א טיגער א געשפריצטן,
דער טאש ביי איר — פון קראקאדיל און העלפאנטביין געשניצטן.
די צווייטע פראגט א שטרויספעדער פארשמעקט אין הוט, אחוצדעם —
א מאנטל פול מיט מאלפע, א באנייטן און באפוצטן,
— וואס איז מסתמא גיך און פלינג נאך וואס אראפ פון בוים ערשט —
דערצו אויף אירע אקסלען, זיי א לעכעדיקער, כלומרשט,
א זילבער-פוקס מיט גאוה ליגט, געוועלטיקט זיין ממשלה.
זיי ס'האט דער זאץ דאס דערזען איז דארט געווארן א בהלה,
דאס חיותמוס לויפט אום אין שטייג צעדולט, משוגע, אייליק,
ווייל יעדע פון די חיות אין די דאמען זעט זיין חלק.
דער טיגער זעט זיין דזשונגל-היימלאנד אין דער דאמעס פאלעס
און מיינט, א לאנדסמאן זייגער קומט אים אויסלייזן פון גלות.
די שטרויס נעמט איבערצייילן אירע פעדערן, ווי ס'מאכט זיך,
ווייל ס'האט איר צוגעלקחנט איינע, חלומט איר און דאכט זיך...
א גליק, דער העלפאנט עסט געשמאק, ער האלט נישט פון פארפאסטן,
און ער באמערקט נישט זיין געביין אין טאש, דעם איינגעפאסטן.
די מאלפעס זעען אָנגעטאָן די פרוי אין זייער מלבוש
און קלערן, ס'מאכט זיי נאך דער מענטש, ווייל ווידער ווערן מאלפיש.
דער קראקאדיל דערזעט דעם טאש און ס'נעמט אים היימלעך ווערן,
ער מיינט, א קרוב, און ער וויינט פאר פרייד, מיט עכטע טרערן.

דער פוקס, דער חכם, זעט א פוקס אן אנדערן, א פרויען.
און גלויבט, דאס איז א פרוינד, וואס קומט זיין לאנגווייל אים צעשטרייען.
באלד כאפט ער זיך, דער פיפיקער, און קוקט מיט אומפארטרויען:
וואס איז דאס פאר א פוקס, געבונדן אויפן האלדז ביי פרויען?...

דער זאץ רעשט. געפילדערן פון מענטש און חיה שטייגן,
נאר ס'זאגט נישט קיינער די געהיימענישן אין די שטייגן
און פון געברום און וואזי די סיבות פלוצים אומגעריכטע.
עס ווייסן דאס די חיות כלויז און אויך איין מענטש — דער דיכטער.

דאס קינד און דער העלפאנט

שטייט א העלפאנט זיך אין זאץ,
המעוואמע, גלאט אזוי-א.

א שטיק ערד, פארצייטיש, גרונטיק,
און מגושם — טויזנט-פונטיק.

שטייט ער זויכטיק און געוויכטיק,
אזש דעם קינד ווערט העל און ליכטיק,

ווען עס קומט דעם גבר באזוכן
און עס גיט אים ברויט און קוכן.

ער — א ריז, א הויז מיט גארנס,
ס'קינד — א ברעקל א פארלארנס.

ווארפט עס שפיין, זוי אין א ברונעם,
אין זיין מראמבע — קוועלט מען פון אים.

קוועלט און לאכט פון אים דער זאץ,
מוט דעם העלפאנט אויך הנאה

פון די פיינע גומע זאכן —
סילא, מראמבע ער, לאמע לאכן...

מיט די שפילקע-אייגעלעך בליקט ער,
מראמבע שיקט ער א געשיקטער.

זוי א פייערלעשער-קישקע,
כאפן פונקען — יעדע קרישקע.

זויל ס'איז הונגערדיק דער העלפאנט,
זוי די שכנותדיקע וועלף היינט.

מילא, מראכט ער, לאמע לאכן —
ער יועט זיך זיין לעבן מאכן...

בוקט זיך העפלעך צום באדאנקען
פאר די עסענעם-געשאנקען,

און די אויערן די בריימע,
זוי אן אלטן הוט, פארשפרייט ער.

וואס נס, נישטא זיינס גלייכן —
אז א ברעקעלע, וואס גרייכן

צו די קנעכלעך קאן באווייזן,
קארמען זאל דעם גבר און שפייזן;

זאל דעם ריזן-העלפאנט העלפן,
און דער גבר, דער ריז, דער העלפאנט

זאל דאס ברעקעלע פארזוילן! —
ממש ווונדער צו דערציילן. — — —

זון, וואס דו זעסט צו דאס ווונדער,
יעדן, זון, באזון באזונדער.

דער שניי-מענטש

די מעשה האט אין כעלעס זיך פארלאפן,
ווען אין א ווינטער-נאכט איז שוין געשלאפן
די גאנצע שמאט אין איינגעהייצטע היימען.
געוואכט האט בלויז איין מענטש אין גאס — דער שניי-מענטש,
וואס ווייסע חברה האט געמאכט אין דרויסן,
א בעזעס אים אריינגעשמעקט א גרויסן —
זוי ס'איז דער דין — און מיט א גראכץ שמעקן,
אים אנגעטאן א הוט, — אן אלמן בעקן,
באחנטע אויגן אים געמאכט פון קוילן —
און הערשן איבער כעלעס אים באפוילן.
כאטש חברה-לייט, און כעלעמער דערצו נאך,
זיי האבן נישט ביינאכט קיין רו געפונען,
א מיטליד איז באפאלן זיי ביו-אימה:
זוי קען מען לאזן שטיין אין גאס דעם שניי-מענטש
אלליין אויף אזא וויסטער קעלט און פרידן,
בעת אונדז איז ווארעם הינטער שלאס און מירן?
און אז דער צער זאל קיינעם מער נישט קלעמען —
באשליסט מען אים אין שטוב אריין צו נעמען.
כך הוה. ס'האט דער שניי-מענטש זיך באוויזן.
ס'איז, זוי דער שניי, ביי יעדן ריין ס'געוויסן.
פארוויקלט האט די פערענע די גלידער,
און ס'איז בארוואקט איינגעשלאפן ווידער.
נאר, אז מ'האט אויפגעכאפט זיך אין באגינען —
איז נישט געווען דעם שניי-מענטש צו געפינען.
גאנץ כעלעס רעדט פון נס, וואס האט געטראפן,
זוי ס'איז דער שניי-מענטש פון דער שטוב אנטלאפן,
אין איילעניש פארגעסן בלויז דעם שמעקן.
דעם בעזעס און דעם הוט — דעם אלמן בעקן...

די קאנגור

וואס קוקט איר, טפשים? — פרעגט ביי מענטשן די קאנגור. — מה רעש?
איז וואס, אז ב'האב מיר אויפן בויך א קעשענע, א טאש?

מיין טאש, ווי ס'איז באוואוסט, האט נישט קיין שניידער אנטענייט,
ווי אייערע — אויף אייער מלבוש, הויז, ראק, צי קלייד.

איר מראגט אין אייער טאש פארמעגן, אוצרות, געלט און זינד,
און איר אין מיינער, ווי מען זעט, — אן עופעלע, א קינד...

פון טאש ארויס מיין עופעלע קוקט אויך אויף אייך — מה רעש? —
ס'האט אויך א טעשעלע, דערווייל — ס'זעט שפעטער זיין א טאש...

און ווי ביי מיר, די טאש וועט זיין ביי אים א וויגל אויך,
און ס'זעט אין איר אן עופעלע אויך מראגן, אויפן בויך...

דער אייזל פון משיח

זינט ס'האט דער אייזל זיך דערוואס די גומע נייעס,
צו קומען וועט משיח גאר אויף אים צו רייטן,
איז ער געווארן גרויסער יחסן איבער אלע חיות
און גארנישט מאן געוואלט, געווארט בלויז אויף משיחם צייטן...
צום דישעל לאזט ער זיך נישט שפאנען מער, ווי פריער.
א קלייניקייט — די לעבעדיקע טראן-שמול פון משיח!
ער לאזט זיך מער נישט אנטאן אויפן האלדז דעם כאמעס,
גלייך ווי דאס וואלט זיין פעל די כשרע געמאכט אים טמא.
און גרויס איז ער ביי זיך און וויל זיך גארנישט מיטן
אין די עסקים פון די שמאל-קאלעגן, זיינע מיטבאשעפענישן.
וואס, ער וועט שלעפן, כ'בעט אייך איבער, וואגנס צואה?
א, נישט געמראפן ס'ארט, איר זענט זיך, זייט זשע מוחל, מועה.
ער לאזט זיך מער נישט אנטלאגן קיין פאדקאוועס פון אייזן,
נישט אנדערש, אפגילטן באדארף מען אים, משיחם אייזל!
דער וועג צו דער גאולה, מיינט ער גאר, איז אויסגעפלאסטערט
מיט גאלד און זילבער, איידלשמיינער און אלכאסמער.
באזונדער האלט ער זיך און גייט נישט אויף דער פאשע,
א קנאפער עסער איז ער, א פארזוכער בלויז, א גאשער,
ער שמעקט נישט צו דער קארימע, איז גארנישט טועם,
אומזיסט-אומנישט דערלאנגט מען ס'בעסטע היי און שטרוי אים.
אלץ שארט ער אין א זייט. וואס, ער וועט עסן ס'זעלבע,
וואס עס אכלען אקסן, ציגן, פערד און קעלבער?!
אן איידל מעגעלע באקומט ער גאר אינגיכן,
ווי גאר ער ווערט געווייר, אז ער ברענגט משיחן.
— נישט אנדערש, — ווערן ביז אויף אים קאלעגן, — א שגעוין!
ער טיילט זיך אפ, דער יחסן. נעמט פארפארט אים מיט די טלאען!...
כאטש גיט אים יא'יבלעך גילדענע און מארצעפאנעס,
ווייל אנדערש איז ער דאך נישט צוגעוויינט, דער שיינער תנא!...
מען שימפט, מען הייבט די טלאען, ס'פאלן קללות אן א שיעור.
ער הערט נישט, האלט די אויערן געגרייט צום שופר של משיח.
ווייל גארנישט גייט אים אן און גארנישט האט ער שוין אין זינען.
ער הערט נישט, וואס מען רעדט צו אים, מכמל איז ער יעדן ענין.

ער ווארט און ווארט. און מיטן ווארטן בלויז איז ער בארנומען,
און אלצדינג לייגט ער אפ אויף שפעטער, ווען משיח וועט קומען...
דערווייל וויל ער נישט טאן קיין פוס אין קאלטן וואסער,
שוין אפגערעדט פון ארבעטן, פון פירן מינדסטע משא.
דעם רוקן שוינט ער אפ און לאזט אים נישט באריירן,
ווייל טאמער וועט ער אויף אים דארפן אים, זאל לעבן, פירן.
און עסן עסט ער נישט. עס פאסן אים דאך נישט די גראד-מאכלים —
ער איז מפרנס זיך מיט דעם בלויז, וואס ער זעט אין חלום,
און דארט און קווארט, גייט איין פאר אלע אין די אויגן —
ביז מ'האט דער אייזל-קאפ די קאפיטעס, במחילת, אויסגעצויגן...

דער העלפאנט און די פילן

שלאף געווארן אין, נישט דא געדאכט פאר קיינעמען, דער העלפאנט.
היפט מען גלייך צו אים דעם רופא, אז ער זאל אים העלפן
גענעזן ווערן מיט א רפואה-שלימה.
קומט ער אפשטאמן דעם העלפאנט א באזוך
מיט זיין שרעקנדיקן טאש מכשירים די געהיימע,
וואס ביים דערזען זיי גייט דעם חולה דורך א סקרוך
און הייבט נאך מערער אן זיך צו באקלאגן...
דער דאקטער, ווי דער שטייגער, פרעגט זיך נאך אויף אליין:
אויף דעם שלאף, דעם שטולגאנג, אפעטיט און אויפן מאגן.
און הייסט דערלאנגען זיך א לעפעלע צום האלדן.
דערנאך פארשרייבט ער עפעס וויכטיק, שנעל, געשיקט,
און מיט א כתב, וואס איז אזוי פארציקט,
אז ס'איז דעם העלפאנט גאר אוממעגלעך דאס איבערצולעזן.
נאר, מילא, פראכט ער זיך, אבי מען ווערט דערפון גענעזן;
אבי ס'איז דער אפטייקער ווילגעלערנט און באהאונט,
וואס איבערלעזן קען ער גאר די שווערסטע כתב,
הכלל, פארשריבן האט דער דאקטער א רעצעפט:
פילן, אייננעמען א פיל צו יעדן טאלצייט. זינט ער לעבט
האט דער העלפאנט נאך פון אזא מאכל נישט געהערט,
און לאזט אראפ א ברוגער די פראמבע ביז צו דרערד,
זוען ער זעט, מען נעמט פון שקארמיץ און מען שמדעקט אים אויס
א פיל, א פיששעמאנטשיק, ווי אן ארבעטס די גרויס,
אים, א ריז, א העלפאנט ווי א הויז, קיין עין-הרע,
וואס איינשלינגען קען ער מיט איינמאל אן אפטייק!
מען מאכט פון אים ס'גענאר, זעט אויס, א סברה;
נישט אנדערש, נאר מען וויל אים צו א מפיל קינד פארגלייבן! —
גיט ער ראפטום און מיט כעס די פראמבע א פארבייג
און א פארדריי ארונטער, ווי א פראגע-צייכן:
היתכן, פרעג איך, אט דאס פילעכל דאס קליינע
קאן מיר, א ריז, געזונט מאכן און ברענגען צו די כוחות מיינע?
כ'בין נאך נישט אזא גרויסער נאר, ווי גרויס איך בין, איך זאל דאס
מיינען! —

דערביי גיט ער די טראַמבע אַ פאַרוואַרק, ווי כײַ אַ פּאַרט אַ הויבער,
 ווען ער שמרעקט זיך אויס נאָך לאַדונג, נאָך אַ קאַסטן, צי אַ קויבער,
 און גיט אַ כאַפּ דעם גאַנצן שקארמיץ פּילן און כּהרף עין —
 ער שלינגט אים איין... נאָר ווייַ איז אים, ווי וועט ער אים פּאַרדייען?
 ער הוסט און קרעקט זיך, און דאָס הוסטעניש איז נישט צום צאַמען,
 (איין פּיל איז ביטער — נו, היינט הונדערט שטיק צוזאַמען!)
 פאַר די אויגן נעמען רעדער גאַלדענע זיך דרייען, פּליען, מיניען, —
 כאַטש נעם און כאַפּ — נאָר, וויי, ווער האַט דען איצמער גאַלד אין זינען?...
 דער דופק, גלייך ווי ס'וואַלט אים ווער געיאָגט, אשמייער, איצמער,
 נעמט אײלן גיך, ווי אַ פאַרשפּעטיקטער צום באַן, אַ רויט-פאַרשוויצטער.
 און פּלוצים ווערט דעם העלפּאַנט פינצטער פאַר דער ראַיה,
 און ס'כאַפט אים אַן אַ ברעכעניש און שוואַכקייט אין די קניען,
 און וואַקלט זיך און בייגט זיך צו דער ערד, ווי בגילופין.
 ערשט מ'האַט געמוזט צו אים דעם מײערסטן פּראַפּעסאָר רופן...

ר א ב ז

אנהייב פרילינג. דאס פארפאלק, דער ראב און ראביכע, איז זיך געזעסן אויף א צווייג, וואס האט זיך אנגעגורמ, שוין אנגעברייט צום בליען. נאך וואס גייט זיי אן דער פרילינג, אז קיין פגז זעט מען נישט צום פרעסן. האט די ראביכע זיך אנגעזעצט, דעם ראב גענומען טארען, ציען, דראפענדיק אים מיטן שנאבל, ווארפנדיק אן אייגל ביזן און קאסע: — געדענק, אויב וועסט מיך נישט באזארגן מיט פרנסה, וועל איך דיר באלד דא אויסטרענען א פליגל!

דער ראב האט נישט דערווידערט, נישט געהאט האט ער בדעה זיך צו קריגן

און אייננעמען האט ער געזוכט די פלוניתמע מיט גומע רייד: — וואס קען מען טאן, אז שלום איז דערוויל, אזא פאסקודנע צייט, כאטש לייג דעם שנאבל אויף דער פאליצע און קרא! — קראפיר! נאך נישט געזארגט, מיין מייערע, מיין ליכטיקע נשמה, גאט פארלאזט נישט זיין באשעפעניש; וועסט זען, ס'וועט ווידער זיין מלחמה,

און מזל-ברכה זיין פאר אונדז וועט אן א שיעור. עס וועט זיין טויט, קיין עין-הרע, — נו, איז מאכן וועלן מיר אויפסניי א לעבן,

וועסט לעבן, זאג איך דיר, און לאכן, ווי דו וויינשסט זיך עס אליין. איי, וועסט זען, א שפע וועט דאס זיין, ווען גאט וועט געבן, און פול וועט זיין דאס פעלד מיט בלוט, געדערעם און געביין. וועסט זען, וועסט זען... — מיין ראביכע, מיר דאכט, ס'איז ווידער קריג! —

האט גיך דער ראב פאר שמחה אזש זיך מיט דער צווייג צעווינגט, און מיט די אויגן, ווי צוויי שווארצע קנעפלעך פון א טויטן-בגד, אין דער ווייט זיך איינקוקן גענומען גיריק, שארף און טיף, און אנגעשטעלט דעם שנאבל האט ער, ווי א קריגס-באפאלער דעם שפאקטיוו, —

— מיין ראביכע, ס'איז קריג! אין פעלד דארט, פאר דער קרייזיקונג פון וועגן

כ'זע ליגן גופים שוין, די ערשמע צוויי פגרים! לאמיר ציען! — און גיט די פליגל א פארשארק, ווי שווארצע, אומהיימלעכע פאלעם.

די ראבן גיבן זיך א לאז (עס אטעמט אפ די צווייג, וואס גרויט זיך בליען)...

אין פרילינגדיקן פעלד, פאר עדות צוויי געשווירענע — מאפאליעס, געלעגן זענען מאקע דארטן זיך צוויי גופים... —

דאס איז געווען א ליבע-פאר, פון פרילינג-דופט און ליבע בגילופין און מיט זון, ווי מיט א צודעק, א באגילדעטן, פארדעקט.

פון זיסן דרימל האבן די פארליכטע לייכט זיך קוים איבערגעוועקט, ווען די ראבן האבן מיט גערודער זיך דערנענטערט צו זיי.

און ארומגעקרייזט די גופים זייערע מיט פליגל-פאמטן און געשרינג דערשראקן, איבערראשט, דאס ראבן-פאר, שוין גרויסנדיק צו געבן

א לאז אריין זיך אינעם בלוט פון א גערעמענער און פעטער שחיטה, האט גיך זיך אפגעטראגן — ווייל צו ליבע, פרילינג און צום לעבן

האבן ראבן נישט קיין שליטה.

צוויי ביכער

עס שטייען ביכער אין דער שאפע, גאענמע שבנים.
און כאַטש זיי שטייען מיט די רוקנס אויסגעדרויט,
זיי זענען נישט, חלילה, כרוגו, נישט אויף מיר און נישט אויף קיינעם.
פארקערט, זיי האָבן ליב פון צייט צו צייט
א שמועס מאַן וועגן דעם און יענעם
און מיט ענינים זייערע מיך ברויט באַקענען.

אַט טרעטן צוויי ארויס פון זייער ריי,
מיט אויפגעמאכטע טאַוולען, הימל עפן זיך, מיט אַמפּעריי.
צוויי דיקע ביכער, יוסטע באלעכאטיס, ברוימע,
מיט בלעטער-פּאַלעס ווילד-צעפּלויגענע, צעשפּרייטע,
צערוודערטע, צעטראַגן און צעיאכמעט,
מתמת

זיי קומען מיט א וויכטיקער און גרויסער טענה:
דער אויסזען און הלכשה איז נישט גלייך ביי ביידן,
מ'איז איינער אַנגעטאָן אין גאַלד, אין סאַמעט און אין זיידן,
מיט בלעטער ציכטיקע, זיי ריינע אונטערזעש גאַר פיינע,
דער צווייטער אין א פּראַסער הילע, אַ צעפּליקטער און געמיינער,
מיט אויסגעקנייטשטע בלעטער, מיט סימנים פון מאכלים.
היות זיי זענען שבנים, לעבן זיי נישט גאַר בשלום,
(כיי ביכער פירט זיך אויך, זוי ס'פירט זיך אומעטום ביי לייטן),
און רק מען קריגט זיך און מען האקט זיך אַפּ די זייטן...
עס שטייט נישט אָן דעם שיינעם כּוּך, דעם אויסגעפּוצטן פּראַנט,
צו שטיין בשכנות מיטן אַפּגעפּליקטן, אַפּגעשליסענעם באַנאַנד,
מיט עפעס אַ פּערזאָן, זאָגט ער, וואָס גייט פון האַנט צו האַנט...
באַקלאַגט מען זיך פאַר מיר און רק מ'איז אומצופרידן,
נישט אנדערש, איך זאָל זיין דער פּוסק און איך זאָל אַנטשידן.
— שאַצט איר אַפּ, ווער ס'האַט מער די ווערט, קוקט אָן מיין שיינעם
אויסזען, —

איז שטאַלץ דער פּראַנט, — ווי גאַנץ איך בין פון אינעווייניק און פון
דרויסן,

און יונג און פריש, קיין קנייטשעלע, קיין שפור פון זיקנה,
איך פעכל, ווי אַמאַל מיט לאַנגע יאָר גאַר צוריק גאַר,

און כבוד גיט מיר יעדער אפ, עס טשעפעט מיך נישט קיינער,
מען רירט מיך נישט, ס'טרעט אפ דעם וועג מיר יעדער איינער...

— כ'בין מוחל אים דעם כבוד! — ענטפערט אפ ס'צעפליקטע בוך
און גיט דעם גרויסהאלטער א באך אין רוקן און אין זיימן אים א שטורך,
און שפארט זיך דורך פארויס. — כ'בין שמאלץ מיט מיינע „שמעמער“!
אויב ס'איז מיין הילוך אפגעשליסן, אויסגעקנייטשמע מיינע בלעטער,
כאזוייזט דאס, אז מ'האט איבער מיר די שמערנס זיך געקנייטשט
און אז מ'האט יארנלאנג פון מיר געדרונגען און געטייטשט,
מען האט כיי מיר געשארפט דעם מוח און געשליפן,
מ'האט חכמה פול געשעפט פון מיר, ווי פון א קוואל א טיפן,
און אויב איך בין איצט אפגעפליקט און אפגעשליסן
און אויב עס איז מיין רוקן אויסגעריבן,
און אויב ס'איז נישט פון מיר קיין גאנצע זייט געבליבן,
זאלט איר דעריבער טאקע וויסן:
דאס איז געווארן, דינענדיק דעם שכל, דעם פארשטאנד,
מיט איין ווארט, בקיצור — ווייל מען נעמט מיך אין דער האנט.
און ער, דער שיינער תנא בארטיק, אויב ער איז א גאנצער לייט
איז דאס ווייל קיינער רירט זיך גארנישט צו צו אים די גאנצע צייט.

די צדדים שמייען צו און פאדערן דורכויסיק,
אז איך זאל זיין אין זייער שמרטייט דער פוסק,
נאר וועמען אין דעם אמפערניש דעם גרויסן
כ'וועל פסקענען גערעכט — איז לייכט זיך אגצושטויסן.

אן אייגענער מאן...

ביי א טויער שטייט א מאן,
שטייט א מאן — אן ארעמאן,
גאר מאדנע מענער שפילט עד אויס
אויף גאר א מאדנעס אינסטרומענט.
צו זאגן וואס דאס איז צווייט
איז נישט בכוח מיין טאלענט.
איך זע א קאכלעפל, א ברעטל, שמריק און דראם,
(די כלי האט דער מאן אליין געמאכט),
גאר ווי צו אנרופן די זאך
דאס ווייס איך נישט, דאס ווייסט איין גאט.
און מענער גיט די זאך ארויס:
חצי זשאבע, חצי מויו,
חצי סאווע, חצי גריל...

כ'פארהאלט זיך לעבן אט דעם מאן א וויילע,
כ'גיי נישט ווייטער.
— דו קענסט זיך זאגן, וואס דו ווילסט, —
רופט זיך אן צו מיר מיין חבר, מיין באגלייטער, —
וואס דאס איז פאר א שפילן, פאר א כלי,
לאמיר וועגן דעם צינד נישט דאנהן,
און אויך נישט, אז עס איז אונדז די סימפאניע נישט באווסט,
גאר מסכים זיין וועסטו מיט מיר געוויס,
אז דער מאן איז אייגן...

יא, יא, כ'בין מסכים, אז דער מאן איז אייגן...
נישט וויכטיק אבער, מיין איך, איז דאס אייגנס,
ווי דאס, מיין פריינד, וואס ס'איז צווייט דאס אייגנס...

דער וואָלף און דאָס לעמעלע

געשריבן האָט דער וואָלף צום לעמעלע בזה הלשון:
„איך לאָד דיך איין צו מיר אויף מיטאָג היינט“.
האָט דאָס לעמעלע מיט גרויס צופרידנקייט דאָס ברויזעלע געלויבט,
געטראַכט: דער בעס האָט זיך ביים וואָלף שוין איינגעלאָשן,
נישט אַנדערש, נאָר ס'איז שוין משיחם צייטן.
און ס'איז די פרייד פון לעמעלע געווען אין לשעה,
האָט עס דערפאַר
די איינלאָדונג פון וואָלף אָן קווענקלענישן אַנגענומען,
געפּוצט זיך און געפּעדערט, זיך גענומען גרייטן,
געלאָזט זיך מער די לעקעלעך ביים שערער אַנדולירן,
געהויבן זיך באַשפּרעצן מיט די טייערסטע פאַרפּומען
און נישט פאַרגעסן אויפן וועג צו קויפן בלומען.
הכלל, געפירט זיך אַרטיק, ווי מען דאַרף זיך פירן
ביי לייט און ווי ס'פאַסט.

— ווילקאָמען, ליבער גאַסט!

זיי גליקלעך און צופרידן בין איך פון דיין קומען! —
האָט דער וואָלף דאָס לעמעלע גאָר פריינדלעך אויפגענומען,
גאָר ב'בעט דיר, שטופּ מיר נישט קיין בלומען צו די צייט,
דו ווייסט אליין,
אַז דאָס איז נישט פאַר מיר קיין מאַכל,
כ'האַלט, וואָס אָן אמת, מער, מיין ליבער גאַסט, פון בשר,
איך קאָן דיר שווערן, אסור,
אויב ס'האָט שוין עמעצער מיט בלומען ווען פאַרבאַקט אַ יאָכל...
ווי גוט, מיין טייערע, האָסט צו מיר אַצינד אַריינגעטראָפּן!
מיין אַפעטיט איז גלענצענדיק און פיין!...
גאָר הער, צו וואָס זשע דאַרף איך דאָ מיט הינטערוועגן גיין,
כ'האַב ליב צו זיין גאָר אויפריכטיק און אָפּן,
אַן לאַנגע שהיות, הער, מיין טייער קינד,
דו קענסט שוין זאָגן ווידיי און זיך אַפּגעזעגענען געשווינד...

— וואס הייסט? —

האָט שמיל ביים לעמעלע די שטים געציטערט אין געוויון, —
דו האָסט דאָך מיר געשריבן שוואַרץ אויף ווייס,
אז דו לאַדסט מיך איין אויף מיטאַג, נאַ, נאַ, זע אליין.
דערפאַר טאַקע האָב איך צו דיר זיך אויסגעקליבן.

— ס'איז אמת, מייערס, איך האָב דיר געשריבן
און טאַקע אייגנהענטיק, שוואַרץ אויף ווייס:
„איך לאַד דיר איין צו מיר אויף מיטאַג.“ איך האָב נישט געמיינט,
הלילה, דיר צו זאָגן ליבן, צי אַ שפּאַס.
„איך לאַד דיר איין צו מיר אויף מיטאַג היינט“ — דאָס הייסט,
אז דו וועסט זיין מיין מיטאַג און צוגלייך מיין גאַסט.
מיין מייערס, איך האָב ליב צו זאָגן אָפּן, וואָס איך מיינ, —
און ס'האָט דער וואַלף דעם לעמעלע געוויון זיינע ציין.

די לעצטע שורה און דער נמשל, מיינע ליבע קינדער, זענען,
אז אויף דער שפּראַך פון פיינט באַדאַרף מען זיך צו קענען.

דאס פישעלע

- פישעלע, פישעלע, שוויס ארויף צו מיר, —
רופט צום פישעלע די ווענטקע-שנור,
ווינקט און בייגט זיך, פארלאקערט און רעדט, —
עס וויל דיר מיין שנירעלע געבן אַ גלעם...
האלטן וועל איך דיר אין אַ גלעזערנעם שלאס,
וועסט שווימען אין וועלעכלעך גאלדיק און ראָן,
אין גלאַנץ פון זילבער וועל איך דיר צירן,
און מיט אייל און פומער וועל איך דיר שמירן...
איז זיך פישעלע מיט און דרייט אויס דעם עק,
און עס שווימט זיך צוריק, און עס שווימט זיך אַוועק, —
צום ערשט וועט עס שווימען דער מאַמעשי פרעגן,
און הערן, וואָס האַלט זי, וואָס זאָגט זי דערוועגן.
איז די פישעלע פאַרפאַרעט ביי זיך אין דער היים —
אין שטיבעלע פון בלעמער, פון רימער און שליים.
ווי נאָר זי דערהערט דאָס, אַזש ווערט איר נישט גוט, —
זי באַגיסט זיך מיט וואַסער און פאַכט מיט אַ רוט.
— וויי איז צו מיר, וואָס איך הער!... וויי און ווינד
וועט זיין צו דיר, פישעלע גאלדנס, מיין קינד,
אַ צורעדן וועסטו זיך לאָזן צו דער שטוד,
און פאַרלאָזן מיין שטיבעלע פון שליים און פון בלאַט!...
ליגן זאַלסטו, קינד מיינס, ביי דער מאַמעס שיפן,
איידער דאָס צו הערן פונעם שקרס ליפן.
ווייל ענג וועט דיר זיין דאָרט אין גלעזערנעם שלאס,
נישט איינמאַל זיך וועסטו צעקלאַפן די נאָז
אין די ווענט — אין דעם כלומרשמן דרויסן...
אויך מיט יענעמס צירונג זאַלסטו זיך נישט גרויסן,
ווייל דאָס שענסטע צירונג זענען דייע שיפן, —
אַ דו וועסט עס היטן, וועסטו זיין מיט גאַנצע ריפן.
גלאַנץ פון זילבער זאָגט דיר צו דער פרעסער,
נאָר ווייס, דאָס איז דער גלאַנץ פון גאַפל-מעסער...

דער קאמער און דער פויגל

איינמאל ציט זיך אויס אויף דרערד א קאמער.
מאכט זיך פלאצטשיק, דין, האלט איין דעם אַמער,
ווייל ער לויערט אויף א פויגל, קוקט אים נאך און שנאפט אים,
און אין דער ערשמער רגע, ווען ער כאפט אים,
ביסט ער אים נאך בלויז איין פליגל איין
און לאזט אים ליגן לעבן זיך און טענהט מיט אים איין:
— רו זיך אָפּ, מיין פייגעלע, דו דארפסט זיך נישט באַמיען
צו וועלן נאך אַמאל פון דאַנען פליען,
דו ביסט אין מיין רשות, נאָר כ'טו דיר נישט קיין שלעכטס,
דו פעלט מיר נאָך נישט צו צום היינטיקן געקעכטס,
און אויך אפילו נישט צום מאַרגנדיקן פרישטיק;
די אכילה און דער פרעס, זיי זענען נישטיק
אַקעגן ווערט.
פון הערן דיינס א שטיקעלע קאַנצערט.
כ'טו מודה זיין, די לידער דינע רירן מיך ביז טרערן, —
פאַרגלאַצט דער קאמער אין באַגייסטערונג די אויגן, —
נאָר קיינמאל האָב איך נישט געקענט דיך ליימיש הערן,
ווייל באלד ביסטו פון מיר אַוועקגעפלוין...
כ'האַב אָפּ געבעטן זיך ביי דיר:
זינג אויך עפעס אַמאל פאַר מיר, —
חלילה נישט געמיינט קיין שלעכטס, ווי גאט איז מיר א פאמער,
נאָר דו — דו פלעגסט מיך הערן, ווי דעם קאמער...
מיט קנאה פלעג איך זען, ווי ס'איז דיר נישט געוועזן טייער
צו שענקען אַלעמען דיין מי און טרחה;
פלעגסט זינגען פאַרן קוימען, פאַרן דאָך פון שייער,
און פאַרן בוים, און פאַרן צלם פון דער קירכע,
נאָר איצטער ביסטו פון דעם אַלעם ווייט און פטור,
און וועסט כאַטש איינמאל מוזן זינגען פאַר א פראסטן קאמער!...
דו שווייגסט, מיין פייגעלע? האַסט פינג מינוט זיך צו באַקלערן, —
אויב זינגסטו נישט, וועסטו די נעגל מיינע באלד געהערן!
דער פויגל הערט
און שליידערט זיך און שלאגט זיך קאַפּ אין דרערד,

עס שמעכן אים דעם קאמערס רייד, ווי זיינע וואַנצעס,
און ער פאַרהייבט זיין כליק צום הימל און דערמאָנט זיך:
ווי שוין איז אלץ געוועזן ערשט נישט לאַנג —
פליגל-פלאַטער, פרויהייט און געזאַנג.

איצט וועט ער זיך אַרויף שוין נישט פאַרהייבן,
איז וואָס זשע האָט אַ זין פאַר אים אויף דרערד צו בלייבן?
און וואָס זשע האָט דען שוין זיין זינגען פאַר אַ ווערדע,
אויב זינגען פאַר די נעגל פון זיין מערדער?

ניין, קיינמאַל וועט מען דאָס ביי אים נישט פועלן,
און מעג מען האַבן דאַרטן טויזנט מאל באַפולן!...
דערביי צעוויינט ער זיך פאַר בושה און פאַר ליידן,
אַזש ס'רעגט זיך אויף דער קאמער מיף באַליידיקט:
— העי, וואָס איז דאָס פאַר אַ וויינען, פאַר אַ קלאַנג?! —

זינגען!

דערויף האָב איך ממריח זיך געווען נאָך דיר צו שפּרינגען,
און דיר געברענגט אַהער צו טראַגן?! — — —
דו האָסט נאָך איין מינוט מיט פינג סעקונדן! —
האַט שאַרף דאָס גרינס אין זיינע אויגן זיך געצונדן.

מיט רוים פון שקיעה ניסט פון האַריוואַנט זיך,
און מיט רוים פון כלום — פון שפּיזנדיקע וואַנצעס,
און אין אַ וואַלקנדל פון פעדערן — פון זיך אליין,
וועט אויך דער לעצטער ווייטיק באַלד פאַרגיין.
און אויף דער לעצטער און געהייליקטער סעקונדע
וואַרט שוין דער פאַרמשפּער, ווי אויף אַ רעמונגס-זונדער,
ווייל בעסער וועט ער שמאַרכן, איידער זינגען
פאַר דעם, וואָס וויל זיין ליד צו זיך באַצווינגען...

מיין ארמיי...

איך בין א קאמאנדיר,
און אט איז מיין ארמיי —
צונויפגעשטעלט פון קליינע אוהיות.
אויף וועגן — לאנגע בייגעלעך פאפיר,
זי גייט, מארשירט,
קוקט אן און זעט, זיי גרויס זי איז!
אויף פלוצלינגדיקגעגעבענע אלארמען
פון וועקנדן פרומיים — מיין פען,
זי רירט,
פון הארין ארויס — די שונקעלע קאזארמע.
זי גייט, מארשירט,
אהין, וווּ איך באפעל נאָר,
אין שורות אויסגעשטעלטע
פון געהארכזאמע, געטרייע זעלנער,
אין סטראפן —
אין קאלאנעס לאנגע, אין קאלומנעס,
אומגענדלעך ציען זיי
אויף שטחים אומגעהייערע,
וווּ ס'זעמט מיין בליק ארום נאָר.
ס'קלינגט צו צום ריזס זייערן
ס'געשליפענע, געפוצטע וואָפן
פון יעדן מין, פון יעדערן קאליבער —
מיט קוילן — פינטעלעך, מיט שפיזן — אויסרוף-צייכנס,
מיט ביקסן — די פארלייגטע אפאסטראפן.
אט איז זי, מיין ארמיי,
וואָס אלע גרענעצן גייט זי אריבער,
און אלע לענדער, אלע בערג און אלע טייכן,
נאָר רירט אין ערגעץ גארנישט אן —
נישט מענטש, נישט ברויט, נישט ערד,
נישט קויל, נישט נאפט, נישט ארץ,
און איינגעמען וויל זי נישט מער
זיי דעם שטח פון א מענטשלעך הארץ.

א י נ ה א ל ט :

I

זייט		
7	. . . . .	דער טאמע שמרייקט
9	. . . . .	ייסף קאשעווסקי
10	. . . . .	נייען יאטן
12	. . . . .	דורך קראמעס
		טיין טאמע
16	. . . . .	1. ביים מחזור
18	. . . . .	2. קוק איד ווען אויף דיר
19	. . . . .	3. נאך ווינציק...
21	. . . . .	א גייער קא'ענדאר
22	. . . . .	א פדימארגן אין דער היים
23	. . . . .	מיידלעך
24	. . . . .	מיר זענען ביידע דא גענאנגען...
26	. . . . .	האסט היינט געשמויכלט צו מיר...
27	. . . . .	1905
29	. . . . .	קאנאלן
31	. . . . .	באריכטן

II

35	. . . . .	לאנד-אויס, לאנד-איין
		נאכט אין שפאניע
37	. . . . .	1. הארבסטיקער רעגן
39	. . . . .	2. ווינציק 1936 אין מאדריד
41	. . . . .	3. צו דער ברענענדיקער שטאט
43	. . . . .	א פרוי אין מעטרא
44	. . . . .	פריילינג

III

47	. . . . .	דאס פארבארגענע ליד
		"לא סאנטיע"
48	. . . . .	1. פארשלאסן
49	. . . . .	2. אליין
50	. . . . .	3. לא סאנטיע
51	. . . . .	4. מען עפנט די מיר

52	א בויים צווישן חורבות . . . . .
55	כ'האָב געזען א באַרג... . . . .
58	צו פוילן . . . . .
60	יזכור... . . . .
62	ידישע קעמפער . . . . .
64	דער ניגון פון מיין מאַטנס ניי-מאַשין . . . . .
69	אין מיין פענצטער . . . . .
70	זינגענדיקע יאָרן . . . . .

IV

75	צום צוואַנציגסטן יאָרהונדערט . . . . .
	אומקער אין פוילן
78	1. אין וועג . . . . .
80	2. גרענעצן . . . . .
81	3. א רעגנבויגן איבער גרענעצן . . . . .
82	4. דעם ערשטן בויים פון היימלאַנד . . . . .
84	5. די שטיינער פון וואַרשעווער געמאַ . . . . .
85	6. אויף מיין גאַס . . . . .
87	7. אין וואַרשע ביי אַ חורבה . . . . .
88	8. אין מיין היימשטאַם . . . . .
89	9. אַ הויז אין בויען . . . . .
90	די זון פון אַפּריל... . . . .
96	וואַלקנס . . . . .
98	לענין אין 1917 . . . . .
100	צום שמעטערלינג . . . . .
102	צום הונדערטסטן געבוירן-טאָג פון י. ל. פּרץ . . . . .
107	די גישט צעשיידטע אין טויטן-הויז . . . . .
110	די ריטער פֿין דער מענטשהייט . . . . .
114	רוחית גייט אין אייער רו אַרײַן! באַלאַדע פונעם מאַן מיט דער בלום און פונעם מאַן מיט דער
116	ביקס . . . . .
118	די שיף... . . . .
120	דיין וויגל שטייט ביים טײך יאַל... . . . .
122	ביי דיין בעטעלע געבוירן... . . . .
124	אייזיקל שרייער . . . . .
127	מיר הייבן דעם בעכער . . . . .

V

131	אַ זומער-דעגן . . . . .
132	אַזויפיל גאַסן האָט די שטאָט... . . . .
133	אַפּפּאַר... . . . .
134	אַ וויטער פּײַף . . . . .
135	די שמייכלסט ווידער... . . . .

VI

139	. . . . .	צווישן חיות
141	. . . . .	דאָס קינד אין דער העלפאָנאָ
143	. . . . .	דער שניי־מענש
144	. . . . .	די קאַנגור
145	. . . . .	דער אייזל פֿון משיח
147	. . . . .	דער העלפאָנאָ אין די פֿילן
149	. . . . .	ראָבן
151	. . . . .	צוויי ביכער
153	. . . . .	אַן אייגענער סאָן...
154	. . . . .	דער וואָלף און דאָס לעמעלע
156	. . . . .	דאָס פֿישעלע
157	. . . . .	דער קאָטער און דער פֿויגל
159	. . . . .	מיין אַרמיי...

